

9759

Літаратура і Мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

ПЯТНІЦА, 1 студзеня 1982 г. ● № 1 (3099) ● Выходзіць з 1932 г. ● Цана 10 кап.

Пімен ПАНЧАНКА

СНЕЖАНЬ

Ад Дзвіны да Прыпяці —
бела, бела.
Ад Дняпра да Нёмана —
снег і снег.

Свята снім полазам
зранку зарыпела,
Тысячы аўтбусаў
пачалі свой бег.

Добры дзень, суседзі!
Будзем век сябрамі.

Добры дзень,
суседкі!
Светлая зіма...

Нас усіх радзіма
у сям'ю сабрала,

Нават тых,
адважных,

Каго ўжо
няма.

Брацкія імёны
злічыць не бяруся:

Кожная рэспубліка —
у сваёй красе.

А на абелісках
нашай Беларусі,

На суровых помніках
знойдзеш іх усе.

Вам паклон сардэчны,
воіны-папличнікі,

З кім зямлю я родную
разам бараніў.

Слаўлю службу верную,
Слаўлю дружбу вечную,
Нарадзіў Кастрычнік нас,
снежань парадніў.

СВЯТА БРАЦКАЙ КУБЫ

Прадстаўнікі працоўных гора-герояў Мінска сабраліся 29 снежня ў Доме літаратара, каб урачыста адзначыць 23-ю гадавіну перамогі Кубінскай рэвалюцыі.

У прэзідыуме — намеснік Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР У. Е. Лаба-нок, намеснік Старшыні Савета Міністраў БССР І. М. Глазюк, адказныя партыйныя работнікі, кіраўнікі рэспубліканскіх міністэрстваў і ведамстваў, актывісты Беларускага аддзялення Таварыства савецка-кубінскай дружбы.

Разам з імі — другі сакратар пасольства Рэспублікі Куба ў СССР Нестар Соса, які прыбыў у Мінск, а таксама генеральны консул ПНР у Мінску А. Возняк, консул генеральнага консульства ГДР у Мінску Курт Шатц.

Урачысты сход адкрыла сакратар Мінскага гаркома партыі Н. С. Нерад. Ад імя працоўных сталіцы Савецкай Беларусі яна павіншавала кубінскіх сяброў, якія прысутнічалі ў зале, з надыходзячымі святамі і перадала гераічнаму народу вострава Свабоды пажаданні далейшых поспехаў у будаўніцтве сацыялізму, шчасця і правітання.

З дакладам выступіў намес-

нік старшыні праўлення Беларускага аддзялення Таварыства савецка-кубінскай дружбы, рэктар Мінскай вышэйшай партыйнай школы М. І. Пахомаў. Ён расказаў аб поспехах кубінскіх сяброў у стваральнай

працы, аб важным укладзе краіны ва ўмацаванне магутнасці і згуртаванасці сацыялістычнай садружнасці. Дакладчык прывёў прыклады плённага савецка-кубінскага супрацоўніцтва, сапраўды інтэрнацыяналістычна адносін дзвюх партый і народаў, адначасна дружалюбных сувязі грамадстваў Беларускай ССР і Рэспублікі Куба.

На сходзе выступіў цёпла сустрэты прысутнымі другі сакратар пасольства Рэспублікі Куба ў Савецкім Саюзе Нестар Соса. Ён падкрэсліў важнае значэнне дружбы і супрацоўніцтва з СССР для будаўніцтва на яго радзіме сацыялізму, выказаў словы ўдзячнасці савецкім людзям за салідарнасць і падтрымку кубінскага народа.

Словы гарачай падзякі савецкаму народу за ўсебаковую падтрымку і бескарысліваю дапамогу выказаў у сваім выступленні і Педра Піна, рэктар педінстытута горада Камагуа, член праўлення філіяла Асацыяцыі кубіна-савецкай дружбы ў правінцы Камагуа. Удзельнікі сходу накіравалі прывітальную тэлеграму ў адрас Асацыяцыі кубіна-савецкай дружбы і яе філіяла ў правінцы Камагуа. БЕЛТА.

ХРОНІКА

Нядаўна ў Палацы культуры вытворчага аб'яднання «Бабруйскдрэў» імя 60-годдзя БССР выступілі артысты Валынскага дзяржаўнага народнага хору. Адбыліся таксама канцэрты лаўрэата міжнародных конкурсаў, заслужанага артыста РСФСР вяланчэліста М. Хаміцара і піяніста А. Гінзбурга, артыстаў Ленінградскай эстрады і іншых.

З. ЛАПЫШ.

Дваццаць гадоў назад тэатру Брэсцкага Палаца чыгуначнікаў было прысвоена званне народнага. На вечары, прысвечаным юбілею калектыву, лепшым самадзейным артыстам уручаны граматы і прысвоены ганаровыя званні «артыст народнага тэатра».

Пры Гарадзілаўскім сельскім Доме культуры Маладзечанскага раёна пачала працаваць дзіцячая студыя выўленчага мастацтва з двухгадовым тэрмінам навучання. У ёй займаюцца дзеці калгаснікаў, а таксама рабочых і служачых торфабытнага завода. Кіруе студыяй самадзейны мастак М. Шчалканогав.

Звыш 800 чалавек прынялі ўдзел у заключным канцэртзе Мінскага абласнога агляду калектываў мастацкай

самадзейнасці аб'яднанняў «Сельгастэхніка». У Палацы культуры Белсаўпрофа сваё майстэрства дэманстравалі спевакі, танцоры, дэкламатары, удзельнікі вакальна-інструментальных ансамбляў. Па выніках агляду першае месца прысуджана самадзейным артыстам Міханавіцкай міжрайсельгастэхнікі, другое — капылянам, трэцяе — маладзечанцам.

Урачысты вечар, які быў адначасова прысвечаны 100-годдзю з дня нараджэння песняра беларускага народа Янкі Купалы і 80-годдзю з дня нараджэння вядомага савецкага пісьменніка Аляксандра Фадзеева, для навучнчаў і выкладчыкаў Мінскага сярэдняга гарадскога-прафесійна-тэхнічнага вучылішча арганізавалі супрацоўнікі Літаратурнага музея Янкі Купалы.

Навуковы супрацоўнік музея В. Малашкіна расказала аб сувязях А. Фадзеева з беларускімі пісьменнікамі. Глыбокі і ўсебаковы аналіз жыццёвага і творчага шляху класіка савецкай літаратуры, аднаго з выдатнейшых празаікаў сучаснасці, зрабіў сакратар праўлення Саюза пісьменнікаў Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі БССР і Літаратурнай прэміі імя Аляксандра Фадзеева І. Чыгрынаў.

З хваляваннем слухалі прысутныя і выступленне Л. Проішы — ён расказаў аб сваіх сустрэчах з А. Фадзеевым.

джана ў чытальнай зале Дубровенскай раённай бібліятэкі.

У экспазіцыі — творы У. І. Леніна па пытаннях нацыянальнай палітыкі, успаміны старых бальшавікоў аб дзейнасці Камуністычнай партыі па стварэнні адзінай Савецкай дзяржавы, кнігі Л. І. Брэжнева «Малая зямля», «Цаліна», «Адраджэнне», «Успаміны».

Асобныя матэрыялы прысвечаны сувязям Беларусі з братамі рэспублікамі. І. КОГАН.

Бацьку Мінаю

У аддзеле беларускай і краязнаўчай літаратуры Віцебскай абласной бібліятэкі імя У. І. Леніна адкрыта выстаўна кнігі, прысвечаная 90-годдзю з дня нараджэння выдатнага сына беларускага народа М. Шчырова. На ёй прадстаўлены альбомы

аб жыцці і дзейнасці Бацькі Мінаю, успаміны аб ім, мастацкія творы. Сярод іх шырока вядомыя «Бацьку Мінаю» Я. Коласа і «Балада аб чатырох заложніках» А. Кулішова, творы А. Бялевіча і іншых аўтараў. П. АПАНАСЕНКА.

АПЯВАЕ ПРЫРОДУ

За вялікі ўклад у развіццё самадзейнай творчасці працоўных мастацкаму кіраўніку Гомельскага Палаца культуры імя У. І. Леніна А. Рыбальчанку пры-

своена званне народнага артыста БССР. Танцавальны калектыв, які ён узначальвае, выступаў на многіх сценах краіны і за мяжой.

У СУЗОРІ РОЎНЫХ

У Маладзечанскім Доме культуры чыгуначнікаў адбыўся вечар, прысвечаны Украінскай ССР. У яго праграму ўвайшлі дакументальныя фільмы, канцэрт, літаратурна-музычная кампазіцыя.

На свяце гучалі украінскія народныя песні і мелодыі, вер-

шы паэтаў Украіны і Беларусі, былі паказаны танцы ў выкананні ансамбля Дома культуры пад кіраўніцтвам балетмайстра В. Мьяльніцкага.

Такія вечары тут пройдуць у гонар кожнай саюзнай рэспублікі.

У. МАНГІНОВІЧ.

АБМЕНЬВАЮЦА КАНЦЭРТАМІ

Даўно саборнічаюць між сабой працаўнікі Лідскага раёна Гродзенскай вобласці і Тракайскага Літоўскай ССР. Формы творчага супрацоўніцтва пастаянна ўдасканальваюцца і пашыраюцца. Пачынаючы з гэтага года, запланаваны рэ-

гулярны абмен канцэртнымі праграмамі.

У лютым калектывы мастацкай самадзейнасці Тракайскага раёна выступаць у калгасах і саўгасах, на прамысловых прадпрыемствах Лідскага раёна, у сувязі з гэтым раённая газета «Комунар» змясціла два артыкулы пад агульным загалоўкам «Тэрветэ ў карцінах» (сяло Тэрветэ — месца нараджэння пісьменніка).

У артыкуле «Аб мастаку» аўтар А. Штоса піша: «Беларус Вячаслаў Целеш скончыў у 1975 годзе педагагічнае аддзяленне Дзяржаўнай Акадэміі мастацтваў Латвійскай ССР, пра-

У ЛАТЫШСКОЙ ГАЗЕЦЕ

У горадзе Добеле Латышскай ССР, на радзіме вядомай латышскай паэтэсы, празаіка і драматурга Анны Брыгадэрэ, адбыўся вечар, прысвечаны 120-й гадавіне з дня яе нараджэння. У Доме культуры, дзе праходзілі ўрачыстасці, адкрылася выстаўна жывапісца Вячаслава Целеша. У сувязі з гэтым раённая газета «Комунар» змясціла два артыкулы пад агульным загалоўкам «Тэрветэ ў карцінах» (сяло Тэрветэ — месца нараджэння пісьменніка).

У артыкуле «Аб мастаку» аўтар А. Штоса піша: «Беларус Вячаслаў Целеш скончыў у 1975 годзе педагагічнае аддзяленне Дзяржаўнай Акадэміі мастацтваў Латвійскай ССР, пра-

цуе мастаком у Рызе...» Далей гаворыцца, што з 1976 года В. Целеш захапляецца прыгажосцю радзімы А. Брыгадэрэ, раскажывае аб выстаўцы яго карцін у Тэрвецкім санаторыі, аб працы мастака як эксклюзівіста. В. Целеш характарызуе яго як адзін з выдатнейшых філаркарцістаў Латвіі (калекцыянераў паштовак).

У другім артыкуле — «Аб выстаўцы» — аўтар гісторыі мастацтва В. Вайтайтэ дае агляд твораў жывапісца.

Да артыкулаў дададзены ілюстрацыі: жывапісец Вячаслаў Целеш і адкрыццё выстаўкі.

П. МАСАЛЬСКИ.

Рыга.

Напярэдадні новага года Дзяржаўны тэатр оперы і балета БССР паказаў новую пастаноўку «Снягарачкі» М. Рымскага-Корсакава. Музычны кіраўнік — заслужаны дзеяч мастацтваў БССР У. Машэнскі, рэжысёр спектакля С. Сільніцкі, сцэнаграфія народнага мастака РСФСР І. Сумбаташвілі. У оперы заняты народныя артысты БССР Л. Златава, І. Шыкунова, А. Саўчанка, маладыя салісты Т. Кучынская, Н. Казлова, А. Дзічкоўскі, Н. Руднева і інш.

Фота Ул. КРУКА.

ПА АПАВЯДАННІ У. КАРАТКЕВІЧА

Радзёслухачы зноў змаглі перагарнуць старонкі прозы Уладзіміра Караткевіча, заглябіцца ў свет герояў пісьменніка, дакрануцца да іх няпростых лёсаў. У аснову новага спектакля «Паром на бурнай рацэ» было пакладзена аднайменнае апавяданне У. Караткевіча — аўтар радзёп'есы У. Мехаў, па-

станоўшчык спектакля А. Вавілаў.

Над ролямі працавалі народныя артысты рэспублікі Г. Гарбук, Л. Давідовіч, В. Тарасаў, заслужаны артыст БССР У. Рагаўцоў і іншыя. Музыку да радзёспектакля напісаў А. Залётнеў, а раманс на словы У. Караткевіча праспявала В. Пятліцкая.

У САЮЗНЫМ ДРУКУ

Выдавецтва «Советский художник» выпусціла фундаментальны каталог-альбом «Савецкая графіка ў зборы Мастацкага саюза на экспазіцыі Мастацкага саюза на СССР». У ім раскажываецца пра буйнейшых мастстроў разца, пэндзля і алоўка Масквы, Ленінграда, саюзных і шэрагу аўтаномных рэспублік, пра беларускіх графікаў А. Паслядовіча, А. Кашкурэвіча і Г. Паплаўскага. Кожнаму з іх адведзены ў каталозе-альбоме разварот. На адной старонцы надрукавана на рускай і англійскай мовах творчая біяграфія-характарыстыка майстра, а на другой рэпрадуцыраваны яго творы.

Аўтар-складальнік каталога маскоўскі мастацтвазнавец Н. Вераб'ева дае высокую ацэнку творчасці беларускіх мастакоў.

У Іжэўску выйшла манграфія вядомага ўдмурцкага крытыка і літаратуразнаўца Фёдора Ермакова «Творчыя сувязі ўдмурцкай літаратуры з рускай і іншымі літаратурамі», у якой даволі шырока адлюстроўваюцца пытанні ўзаемаўплыву і ўзаемаўзбагачэння ўдмурцкай і беларускай літаратур, раскажываецца пра пераклады мастацкіх твораў, правядзенне дзён літаратуры і мастацтва, кантакты пісьменнікаў.

У выдавецтве «Кыргызстан» выйшла кніга «Абрыкосавы камуз», у якую ўключаны нарысы пісьменнікаў пра Кіргізію. Нарысам «Жыватворная крыніца» прадстаўлены Уладзімір Ліпскі, Прадмову да кнігі напісаў сакратар праўлення СП СССР Юрый Сураўцаў.

У адзінаццатым нумары часопіса «Нева» змешчана некалькі баек К. Крапівы ў перакладзе С. Міхалкова.

У «Советском экране» (№ 22) Л. Паўлючык рэцэнзуе фільм «Паводна» рэжысёра В. Чацверыкова. Аўтар адзначае эпічны размах стужкі, акцёрскія ўдачы выканаўцаў.

На вокладцы адзінаццатага нумара часопіса «Искусство» змешчана рэпрадукцыя карціны Г. Вашчанкі «Свята восені». У падборцы «Мастацкае жыццё Савецкага Саюза» публікуюцца і паведамленні з Беларусі — аб выстаўцы работ мастака М. Кірылава і адкрыцці ў Мінску новага будынка тэатра музычнай камедыі.

Чытачы часопіса «Театр» ў адзінаццатым нумары могуць пазнаёміцца з драмай А. Петрашкевіча «Соль» у перакладзе на рускую мову.

ТЭМЫ ПАДКАЗАЛА ПАЕЗДКА

Працоўныя Гомельшчыны і Паўднёва-Чэшскай вобласці (ЧССР) саборнічаюць, дзеляцца перадавым вопытам. Цесныя сувязі і паміж творчымі калектывамі. У Паўднёвай Чэхіі павялічаны гомельскія жывапісцы Д. Алейнік і М. Казакевіч. На працягу двух тыдняў яны разам з калегамі з Чэхаславакіі і іншых краін сацыялістычнай садружнасці пісалі эцюды аб непаўторнай прыгажосці Паўднёвай Чэхіі, жыцці братняга народа. Вынікам паездкі з'явіцца выстаўка работ, над якімі мастакі працуюць.

М. МІШЫН.

Аляксандр Аляксеевіч вялікі аматар і выўленчага мастацтва, шмат гадоў займаецца жывапісам, вельмі любіць прыроду. У гэтыя дні ў выставачнай зале абласной арганізацыі Саюза мастакоў БССР адкрыта персанальная выстаўка твораў

А. Рыбальчанкі. На ёй прадстаўлены пейзажныя малюнкi, нацюрморты, Асабліва вабячыя работы, якія адлюстроўваюць ваналіцы Гомеля, перадаюць цішыню лясоў, павольную плынь рэк.

А. ШНЫПАРКОВ.

На здымку: А. Рыбальчанка (у цэнтры) сярод наведвальнікаў выстаўкі. Фота П. БЕЛАВУСА.

НАВЕЧНА ў ПАМ'ЯЦІ НАРОДНАЙ

Беластвольныя бярозкі, якія сустрэаюць кожнага ля ўваходу сярэдняй школы № 1 Жытківіч, быццам застылі ў суровым, урачыстым маўчанні. Прадстаўнікі камсамольскіх арганізацый школ, устаноў і прадпрыемстваў раёна выстайліся ў святочныя калоны. Гэта жыхары Жытківіч прыйшлі на мітынг, прысвечаны адкрыццю помніка камсамольцу-герою Міхаілу Марозу.

— Мы сабраліся ў дні, малі савецкія людзі святкуюць 40-годдзе разгрому нямецка-фашысцкіх войскаў пад Масквой, — сказаў старшыня райвыканкома М. М. Бусько. — Рэхам сваім адгукнулася вайна ў гераічных учынку Міхаіла Мароза. І ён выстаяў перад выпрабаваннем, як салдат у баі. За подзвіг Радзіма пасмартна ўзнагародзіла героя ордэнам Чырвонай Зоркі. Цяпер жа, адліты ў брон-

зе пра праекце маладых скульптараў Міналая Патапава і Сяргея Бандарэнікі Міхаіл Мароз вярнуўся ў свае родныя мясціны.

Ганаровае права адкрыць помнік было прадастаўлена першаму сакратару ЦК ЛКСМБ У. П. Шапльну і першаму сакратару Гомельскага абкома ЛКСМБ У. У. Давідовічу.

Ападае белая пакрывала. Перад вачамі прысутных, як жывы, паўстае камсамольца-герой.

Пачынаецца урачысты мітынг. Выступаюць сакратар РК КПБ І. Рай, былы класны кіраўнік Мішы І. Грыгор'еў, першы сакратар РК ЛКСМБ М. Юхневіч, ветэран Вялікай Айчыннай вайны В. Туцікаў, вучанца школы № 1 А. Паддубная.

Ля помніка М. Марозу прагучала ўрачыстая клятва камсамольцаў і моладзі раёна.

А. СУЛКОУСКАЯ.

Іван ШАМЯКІН,

народны пісьменнік БССР, Герой Сацыялістычнай Працы

ВІТАЕМ ЦЯБЕ, 1982!

Год, які ўжо мы называем старым — і гэтым выказваем павагу да яго, — перадае эстафету сваіх здзяйсненняў і сваіх планаў маладому пераемніку, які на плакатах, на паштоўках намаляваны хлапчанам ці юнаком, чырванашчокам, вясёлым, пакуль што гарэзлівым — пакуль не адчуе ўвесь цяжар нялёгкай ношы будзённых спраў, ад рашэння якіх ён будзе хутка сталець і праз дванаццаць месяцаў з'явіцца ў абліччы дзеда. Пра яго, пра гэты Новы год, пра яго юнацтва, сталасць і дзядоўскую мудрасць у свой час будзе нямаля сказана, нямаля напісана. Не сумняваюся, што гэта будучыя добрыя словы, якія ўславяць яго, бо жыве ў кожнага савецкага чалавека перакананне, што 1982 будзе годам Міру, як і трыццаць сем яго папярэднікаў. А што можа быць вышэй за мір! Мір — гэта жыццё з усімі яго радасцямі, гэта тое, што называецца Шчасцем з вялікай літары.

Але на развітанне нельга не сказаць добрыя словы — словы ўдзячнасці і ўспяўлення — году старому.

Што вызначала жыццё савецкіх людзей, іх працу, іх думкі, іх планы, агульныя, грамадскія і асабістыя, сямейныя, матэрыяльныя, і маральны клімат Краіны Саветаў у 1981 годзе! Безумоўна, XXVI з'езд КПСС.

Кожны з'езд партыі Леніна вызначаў стратэгію і тактыку барацьбы за перамогу сацыялізму, праграму і план на блізкія гады і на далёкую перспектыву. Новая праграма росту, умацавання, росквіту развітога сацыялістычнага грамадства, якую прыняў XXVI з'езд, уражае, захапляе і савецкіх людзей, якія будучы здзяйсняць планы партыі, і нашых сяброў, і нават нашых ворагаў, сваёй грандыёзнасцю, сапраўды рэвалюцыйным размахам, рэвалюцыйнай смеласцю і разам з тым рэальнасцю планаў, іх абгрунтаванасцю. Планы нашы падмацаваны ўсёй гісторыяй Савецкай улады, усёй магутнасцю эканамічнага патэнцыялу, якія створаны за гады мірнага будаўніцтва, за папярэднія дзесяці гады, кожная з якіх не толькі выконвалася, але і перавыконвалася па многіх паказчыках дзякуючы высокаму энтузіязму, працоўнаму гераізму рабочых, сялян, інтэлігенцыі.

Я меў шчасце быць дэлегатам XXVI з'езда партыі. На ўсё жыццё ў маёй памяці захаваецца надзвычайная атмасфера найвышэйшага душэўнага ўздыму, аднасці дэлегатаў — прадстаўнікоў усіх народаў нашай шматнацыянальнай Радзімы, іх згуртаванасці вакол Цэнтральнага Камітэта, іх прынцыповага, патрабавальнага дзелавітасці. З'езд быў адначасова і святам, і вельмі напружанай працай для кожнага дэлегата, кожнага гасця. Мы бачылі, як працаваў у часе з'езда Л. І. Брэжнеў. І гэта натхняла нас. З вялікай шчырасцю працавалі не толькі тыя, хто рыхтаваўся да адказных выступленняў з найвышэйшай трыбуны, якая была відна ўсюму свету. Шахцёр і металург, дзяржа і настаўніца, вучоны і касманаўт, механізатар і партыйны работнік — кожны з нас, дэлегатаў, звяраў свае ўласныя планы з вялікімі планами партыі, пра якія гаварылі Л. І. Брэжнеў, М. А. Ціханяў у сваіх дакладах, гаварылі кіраўнікі партыі і яе радавыя, яе верныя салдаты.

Помню, які ішлі мае думкі. Дома, у Мінску, на стале ў мяне ляжаў яшчэ няскончаны раман аб пачатку шляху — аб першых месяцах жыцця Савецкай Рэспублікі, аб барацьбе Леніна за выхад з імперыялістычнай вайны, за заключэнне Брэсцкага міру. З Дэкрэта аб міры, з ланіскай барацьбы за мір пачалася наша Савецкая Гісторыя. Гэта знамянальна. Пра гэта нельга было не думаць, слухаючы аб міжнароднай палітыцы КПСС, а менавіта гэтым раздзелам пачаў Справаздачны даклад Цэнтральнага Камітэта з'езда яго Генеральны сакратар.

Калі ж пачалася размова аб эканамічнай палітыцы, аб выніках працы за мінулыя дзесяцігоддзе, за дзесятыя пяцігодку і вызначаліся кардынальныя напрамкі новага ўздыму эканомікі, дабрабыту, я не мог не пачаць думаць аб сваёй будучай працы. Што мяне асабліва ўсхвалявала ў планах партыі! Клопат аб дабрабыце народа. Харчовая праграма. Ці мог я застацца абыякавым да гэтай высакароднай працы партыі! Як камуністу, як пісьменніку, мне захацелася ўнесці сваю крупіцу ў рашэнні найважнейшай праблемы. Сяло я ведаю лепш, чым іншыя сферы, пра сяло пісаў нямаля раней. Але паміж тым сялом, пра якое мы нямаля пісалі, і новым сялом — вялікая розніца. Няма сяла старога. Есць сяло новае

са сваімі пазітыўнымі і негатыўнымі, незабывнымі ў перыяд станаўлення, з'явамі. Пра гэтае, новае, сяло і хочацца напісаць.

Гэта прыклад развагі дэлегата. Ведаю з размоў з таварышамі, што прыкладна гэтак жа разважалі ўсе. Планы партыі — планы кожнага з нас. Так у тыя незабыўныя лютаўска-сакавіцкія дні 1981 года жыла ўся краіна. У гарадах і вёсках, у залітых святлом сталіцах і ў палатках геологаў, у бараках першапраходцаў нафтавай і ўсялякай іншай цаліны каля тэлевізараў і радыёпрыёмнікаў прагна слухалі людзі вялікія планы партыі і з іх высноўвалі свае ўласныя планы.

Мінуў 1981 — першы год адзінаццатай пяцігодкі. Скажам шчыра, што быў ён нялёгкі, асабліва ў сельскай гаспадарцы: каторы год засуха ў многіх раёнах, на значных прасторах зямлі. Але не зважаючы ні на якія аб'ектыўныя цяжкасці, у краіне ішло шырокім фронтам ва ўсіх галінах напружанае змаганне за выкананне і перавыкананне плана першага года новай пяцігодкі. І сёння, напярэдадні Новага года, радасна адзначаць, што гераічная праца рабочых, інжынераў, вучоных, працаўнікоў калгасаў і саўгасаў дала свой добры плён. Планы выкананы амаль усімі прамысловымі міністэрствамі, прадукцыя якіх вызначае эканамічны патэнцыял, з'яўляецца базай для далейшага росту ўсіх галін народнай гаспадаркі. Гэта — энергетыка, металургія, машынабудаванне, капітальнае будаўніцтва. Ды і працаўнікі зямлі, нягледзячы на ўсе прыродныя цяжкасці, зрабілі нямаля. Прывітанні Л. І. Брэжнева многім рэспублікам, у тым ліку Беларусі, абласцям, якія вырастлі добры ўраджай збожжа, бульбы, буракоў, павысілі вытворчасць мяса, малага, — высокая ацэнка працы земляроў.

У рашэннях лістападаўскага Пленума ЦК КПСС, у выступленні на ім Л. І. Брэжнева падведзены вынікі 1981 года, вызначана ўсё станоўчае і па-ленінску падвергнуты крытыцы недахопы, выкрышталізаваны ўсе дэталі пяцігадовага плана і плана эканамічнага і сацыяльнага развіцця краіны на 1982 год. Шостая сесія Вярхоўнага Савета прыняла гэтыя, выпрацаваныя партыяй, планы, зрабіўшы іх Законамі — Законамі працы і жыцця кожнага калектыву, кожнага працаўніка.

Умацоўваючы эканамічную і абаронную магутнасць Радзімы, Камуністычная партыя, Савецкі ўрад аддавалі выключную ўвагу міжнароднаму становішчу, пачэснай справе ўмацавання міру.

Выпрацаваная XXVI з'ездам КПСС мірная праграма не толькі няўхільна ажыццяўляецца, але і бясконца дапаўняецца ўсё новымі і новымі канкрэтнымі канструктыўнымі ініцыятывамі, накіраванымі на абмежаванне гонкі ўзбраенняў, на скарачэнне яго, на пагадненне на прынцыпах роўнасці ў стратэгічным ядзерным узбраенні, на ратыфікацыю дагавора АСУ-2, на абмежаванне ракет сярэдняй дальнасці, якія размешчаны ў Еўропе, на мірнае ўрэгуляванне праблем у розных рэгіёнах свету, такіх, як Блізкі Усход, Паўднёвая Афрыка і інш.

Савецкія прапановы на XXXVI сесіі ААН падтрыманы абсалютнай большасцю — дэлегатамі 156 краін свету.

Адзначаючы 75-годдзе Генеральнага сакратара ЦК КПСС, Старшыні Прэзідыума Вярхоўнага Савета Леаніда Ільіча Брэжнева, савецкія людзі, рабочыя, сяляне, вучоныя, настаўнікі, урачы, дзеячы літаратуры і мастацтва, камсамольцы, піянеры, мільёны людзей усіх краін свету, у сваіх шчырых прывітаннях, адзначаючы мірную палітыку Савецкага Саюза, сардэчна дзякавалі кіраўніку нашай партыі і дзяржавы за яго настойны і плённы клопат аб міры, за яго барацьбу супраць атамнага псіхозу на захадзе, за разрадку, за ўстанавленне ўзаемаразумення і давер'я паміж краінамі і народамі.

Савецкія людзі вераць у мудрасць чалавечтва, у перамогу розуму над хворымі фантазіямі атамных вар'ятаў з іх творыняй абмежаванага ядзернага ўдару, «нейтроннай перамогі».

Мы аптымістычна глядзім у заўтрашні дзень. І гэта дае нам сілу і мужнасць, дае ўсе радасці жыцця.

Ззянем ёлак, смехам дзяцей, звонам бакалаў, самымі добрымі пажаданнямі адзін аднаму і ўсім людзям зямлі сустракаем мы год 1982.

З Новым годам, дарагія таварышы і сябры! З новым шчасцем!

А ЖЫЛО ПЕРАЖЫТАЕ

Па ініцыятыве Савета ветэранаў вайны і партбюро Беларускага навукова-даследчага інстытута земляробства адбыўся сход супрацоўнікаў інстытута, прысвечаны 40-годдзю разгрому гітлераўскіх войскаў пад Масквой. Супрацоўнікі інстытута — удзельнікі маскоўскай бітвы М. Мухін, А. Анохін, І. Філіпен-

ка і рабочы А. Шманай падзяліліся ўспамінамі пра цяжкі час змагання з фашызмам.

Адбыўся прагляд фільма «Вазьму твой боль», створанага па аднайменным рамане народнага пісьменніка Беларусі Івана Шамякіна.

А. КОРЗУН.

УНІКАЛЬНЫ ТВОР

З многіх саюзных рэспублік і замежных краін прыязджаюць на Барысаўскі шклозавод імя Дзяржынскага, каб пазнаёміцца з майстэрствам стваральнікаў прыгожага. Калі экскурсанты ўваходзяць у цэх апрацоўкі, іны, як зачараваныя, спыняюцца перад велізарным пано «Белавеская пушча» пло-

шчай больш як 100 квадратных метраў. Зроблена яно з рознакаляровай мазаікі самадзейным майстрам Г. Юдзінам.

Над увасабленнем сваёй задумы Геннадз Іванавіч з групай майстроў працаваў больш за два месяцы.

А. БЕНЯНСОН.

ЗАПРАСІЛА «ЛІРА» АНДРЭЯ МАКАЁНКА...

Сустрэчы ў тэлестудыі «Ліра» — адна з найлепшых магчымасцей пазнаёміць шырокага глядача з тымі, каго ён добра ведае па творах. Таму не выпадкова, што на тэлебачанні ўважліва ставяцца да падбору кандыдатаў на чарговы запіс. На гэты раз «Ліра» запрасіла ў госці народнага пісьменніка Беларусі, лаўрэата Літаратур-

най прэміі імя Янкі Купалы і Дзяржаўнай прэміі БССР імя Януба Коласа Андрэя Макаёнка.

Шматлікія прыхільнікі таленту драматурга з вялікай цікавасцю паслухалі Андрэя Ягоравіча, які ў гаворцы сваёй закрываў шырокае кола праблем жыцця, літаратуры, тэатра.

ПРЭМІІ ЧАСОПІСА «ПОЛЫМЯ»

Прысуджаны літаратурныя прэміі часопіса «Полымя» за лепшыя творы прозы, паэзіі, лепшыя нарысы і публіцыстычныя артыкулы, лепшыя літаратурна-крытычныя артыкулы, апублікаваныя ў 1981 годзе.

Па прозе: першая прэмія — Л. Дайнеку за раман «Футбол на замінраваным полі», другая прэмія — В. Коўтун за апавяданні «Тарба», «Сляпы дождж», «Вядзьмар», «Пацеркі для Веры»; па паэзіі: першая прэмія — М. Танку за цыкл вершаў, К. Цвірку за паэму «Хат вячэсты дар», другая прэмія — Г. Каржанеўскай за цыкл вершаў;

па нарысах і публіцыстыцы: А. Бажко за публіцыстычны артыкул «Пакручастыя сцэжкі багаслова з Вадовіц»; па крытыцы і літаратуразнаўстве: першая прэмія — І. Новікаву за артыкул «З жыцця і для жыцця», другая прэмія Р. Шкрабу за рэцэнзію «Ісці за пісьменнікам» на кнігу В. Ляшчука «Іван Мележ у школе».

ПРЭМІІ ЧАСОПІСА «БЕЛАРУСЬ»

Рэдакцыя часопіса «Беларусь» назвала аўтараў лепшых твораў паэзіі, прозы, крытыкі, публіцыстыкі, фотажурналістыкі, што былі змешчаныя ў сьлёта. Лаўрэатамі сталі: М. Луканін — цыкл вершаў, В. Карамзаў — апавяданне «Сям'янаўна», А. Адамовіч — літаратурна-крытычны артыкул «Вялікая, прыгожая, нацыянальная тама...» і інтэрв'ю «Каб не прагучаў «стартавы» стрэл...», В. Рэпнік — праблемны артыкул «Горад «навырост», В. Панявін — нарыс «Хлеб прафесара Мухіна», В. Жылін — фотанарыс «Дынастыя» і «Святло ў войнах».

У РЕДАКЦЫЮ ШТОТЫДНЁВІКА «ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Паважаны таварыш рэдактар! Дазвольце мне праз Вашу газету выказаць сардэчную падзяку майне сябрам, таварышам і грамадскім установам, якія павіншавалі мяне з нагоды майго сямідзесяцігоддзя.

Мікола ЛОБАН.

Паважаны таварыш рэдактар! Прашу надрукаваць слова ўдзячнасці ўстановам, сябрам, пісьменнікам, чытачам, хто павіншаваў мяне з юбілеем — 70-годдзем з дня нараджэння.

Алесь ЕСАКОУ.

Паслухайце, хто выдумаў гэты «Новы год»? Як можна падзяліць бясконцую плынь яго вялікасці Часу? Можна. І трэба. Каб чалавек заўсёды мог спадзявацца на лепшае. Каб мог сказаць сабе: «У гэтым годзе ў мяне не атрымалася, затое ў наступным...»

Вось чаму надыход Новага года — гэта заўсёды свята. Кожнае свята мае свой колер. Гэтае — белы. Як белы, чысты аркуш паперы, на якім можна пісаць нанова...

Што напішаце на ім вы, дарагія нашы сябры? На рэдакцыйнай лятучцы вырашылі: на гэты раз кандыдатур для навагодняга інтэрв'ю загадаць не падбіраць. Інтэрв'ю браць проста на вуліцы, дакладней, на галоўным праспекце рэспублікі — на Ленінскім праспекце ў Мінску.

— Дык жа вам давядзецца апытваць запар сотні людзей, — пашкадавалі нас налегі.

— А мы і будзем спыняць акурат кожнага самага, — пажартавалі мы.

Прыблізна так яно і атрымалася...

Загадаць мы рашылі задаць кожнаму толькі два пытанні: «Чым запомніўся вам год 1981? Якія надзеі ускладаеце вы на год наступны?»

Людзі, да якіх мы звярталіся з гэтымі пытаннямі, як правіла, адказвалі: «Запомніўся ўсім пражытым».

І падумалася: сапраўды, людзі вымяраюць пражытыя дні ўрэшце тым, што, можа, і не выходзіць за рамкі так званых будняў, але складае змест жыцця — любімая праца, блізкія людзі, сябры.

лікія змены. Праз паўгода заканчваю вучылішча і пачынаю самастойнае працоўнае жыццё. Прафесія ў мяне выдатная — радыётэхнікі ўсюды патрэбныя. Буду працаваць на заводзе ў Віцебску. Разуваю, што пачынаць заўсёды цяжка, але ведаю і тое, што мяне чакае дружная рабочая сям'я, дзе заўсёды падтрымаюць, дапамогуць.

Буду працаваць, але ёсць у мяне мара вучыцца далей — вельмі ж

Год быў для мяне плённы на паездкі і сустрэчы са слухачамі. Запомніліся сустрэчы на Гомельшчыне, Віцебшчыне, дзе людзі цікавіліся творчасцю беларускіх кампазітараў, музыкантаў, выканаўцаў.

Мае творчыя планы? Шчыра кажучы, у восемдзесят першым годзе сацыялізму мала. У новым годзе ёсць у мяне творчыя задумкі напісаць некалькі рамансаў і харавых паэм на вершы Якуба Коласа. Трэба сказаць, што ў гэтым жанры на паэзію Коласа амаль нічога не створана. А год жа асаблівы — мы будзем адзначаць стагоддзе нашых знакамітых песняроў.

ІНТЭРВ'Ю ПЯТАЕ.

— Вы вельмі спяшаецеся? — спыталі мы ў высокага блявага мужчыны, які хутка крочыў па тратары.

— Так, бо спазніцца на аўтобус, — адка-

паўнак: Новы год — гэта ж заўсёды сюрпрыз, заўсёды падарунак блізімім, любімым. Асабліва ажыўлена было каля магазіна «Паўліна», дзе можна набыць сувенір на любы густ.

— Гак, — сказала нам загадчык секцыі магазіна Ірына Валянцінаўна Данилевіч, — ад нас сёння мала хто выходзіць з пустымі рукамі. Паглядзіце, які багаты выбар. Хіба могуць не спадабацца вось гэтыя вырабы з лазы, іх прывезлі з Мазыра, або керамічны

Ігнатаўнай Лясноўскай. Ей слова:

— Спяшаюся на работу. У нас у суботнія і нядзельныя дні, асабліва перад святам, — заўсёды шмат кліентаў. Усім жа хочацца быць прыгожымі. І не толькі жанчынам, мужчынам — таксама. Гэта я магу сказаць аўтарытэтна — я ж мужчынскі майстар. Працую больш за 30 гадоў. Так што да мяне ўжо звяртаюцца ўнукі маіх першых кліентаў.

Дарэчы, я ўжо сама бабуля. Гэта такое шчасце мець унукаў. Хай на зямлі будзе ціха, каб дзеці нашы і ўнукі жылі шчасліва. Вось такое маё галоўнае пажаданне напярэдадні новага года.

ІНТЭРВ'Ю ВОСЬМАЕ.

Марыну Міхайлаўну Бяльзакію ведаюць многія мінчане. Народная артыстка рэспублікі, яна шмат гадоў з'яўляецца мастацкім кіраўніком вядомага дзіцячага ансамбля танца «Равеснік» Палаца культуры Белсаўпрофа.

Як чалавек, захоплены сваёй справай, яна пры нашай сустрэчы не магла ні пра што гаварыць, акрамя сваіх дзяцей, — так Марына Міхайлаўна называе ўдзельнікаў ансамбля.

— Вы ж, вядома, чулі, што нашаму «Равесніку» сёлета прысвоена пачэснае званне лаўрэата Ленінскага камсамола, — сказала яна.

— Мы шчаслівыя, што праца калектыву, якому ўжо больш за чвэрць веку, так высока ацэнена. Каб вы ведалі, якія таленавітыя нашы дзеці. Прыходзяць у калектыв чатырохгадовыя хлопчыкі і дзяўчынкі, якія спачатку і хадзіць па сцэне як след не ўмеюць, а пасля ўпартай працы, глядзіш, перад табой ужо сапраўдны маленькі артыст. І не толькі артыст — асоба, бо мастацтва ўздзейнічае не толькі эстэтычна, маральна таксама.

Мы шмат гастралюем, ездзім па рэспубліцы, па краіне, выступаем перад самай рознай аўдыторыяй. Цяпер, напярэдадні новага года, «Равеснік» удзельнічае ў святочнай цыркавой праграме і выступленне яго вельмі цёпла сустракаюць глядачы.

Усе мае думкі, мае мары звязаны з ансамблем, у якім, дарэчы, працуе балетмайстар і мая дачка Леакадзія. Наперадзе новыя выступленні, новыя сустрэчы з глядачом. Хай яны заўсёды прыносяць радасць.

(Заканчэнне на стар. 13).

ІНТЭРВ'Ю ПЕРШАЕ.

На гэтую мілавідную дзяўчыну нельга было не звярнуць увагі хаця б таму, што яна ішла з букетам кветан. Мы пацікавіліся, ці не ў госці яна спяшаецца?

— Ды не, — адказала, — пастаўлю на тумбачцы ў інтэрнаце. Люблю кветкі... Што? Навагодняе інтэрв'ю? У мяне?

Твар яе заліўся чырванню.

— Калі ласка. Тамара Сяргей. Прафесія — будаўнік, а больш дакладна — маляр. Трэці год працую ў Мінску пасля заканчэння Баранавіцкага ГПТВ будаўнікоў. Чаму пайшла ў будаўніцтва? Ды можна сказаць, што гэта наша сямейная прафесія. Бацька мой усё жыццё цясларыць, абодва браты таксама на будоўлях працуюць, ну і я за імі.

Мне асабіста падабаецца будаваць жыллё. Працую, а сама сабе ўяўляю таго, хто тут будзе жыць. Колькі іх, людзей, якія справілі наваселле ў дамах, што будавала наша камсамольска-маладзёжная бригада! Дамы, якія мы завём «сваімі», ёсць у розных раёнах Мінска. Многа іх у мікрараёне «Захад», дзе мы зараз працуем.

Ці шмат у мяне сяброў? Уся бригада. Жывём дружна, дзелім на ўсіх і радасці, і турботы. Працуем па метадзе бригаднага падраду і добра зарабляем. Праўда, інтэрнат у нас стары, не усё ў ім спрыяе для культурнага адпачынку. Але ў наступным годзе пераедзем у новае добраўпарадкаванае памяшканне, яно ўжо амаль гатовае.

Кажучы, што пад Новы год трэба загадаць жаданне, тады яно хутка збудзецца. Ёсць у мяне адна мара, ды пра яе ўголас не гаворыць...

10 НАВАГОДНІХ ІНТЭРВ'Ю НА ГАЛОЎНЫМ ПРАСПЕКЦЕ РЭСПУБЛІКІ

ІНТЭРВ'Ю ДРУГОЕ.

Сярод турысцкай групы з Азербайджана яны трымаліся разам. І ўвесь час пра нешта ажыўлена размаўлялі. Знаёмімся: муж і жонка Лейла і Джангір Абасавы. Абодва — знамяністы з Баку.

— У самім Мінску мы, фактычна, упершыню, — кажа Лейла, — бацька мой ваеннаслужачы, і нашай сям'і давялося паездзіць. Праязджалі і праз Мінск.

— У Мінску мы другі дзень, — устаўляе Джангір, — але ў захопленні ад яго праспектаў, прасторы, прыгожай архітэктуры, гасцінных мінчан. Мы шмат чулі пра Беларусь-партызанку, яе гераічны народ, пра пакуты, якія ён вынес у гады вайны.

Нам ужо давалося паслухаць званы Хатыні. Гэта месца святае для кожнага патрыёта, кожнага чалавека, якому не навісная вайна. І мы абавязкова раскажам сваім двум сынам, сваім сябрам пра Хатынскі мемарыял, куды едуць пакалініца людзі з усёй зямлі.

Як хочацца, каб нашы хлопчыкі, як і ўсе дзеці свету, ніколі не зведалі жахаў вайны. Гэта наша самае заповітнае жаданне.

ІНТЭРВ'Ю ТРЭЦЬЯЕ.

Гэта быў адзін з тых, каго мы называем нашай заўтрашняй рабочай змай. Алег Лагун. Навучэнец Віцебскага ГПТВ № 96.

— Як для каго, а для мяне новы год нясе вя-

складаная рэч радыётэхніка. Яна патрабуе глыбокіх ведаў. Так што буду паступаць завочна ў інстытут.

ІНТЭРВ'Ю ЧАЦВЕРТАЕ.

Калі сярод натоўпу мільгануў знаёмы твар народнага артыста БССР, кампазітара Анатоля Васільевіча Багатырова, мы ўзрадаваліся і ўключылі яго ў наш «спіс», хоць ён і не быў «сотым».

Мы спынілі Анатоля Васільевіча, калі ён выходзіў з Цэнтральнай кнігарні, і, натуральна, пацікавіліся яго пакупкамі.

— Кнігі — мая страсць, — гаворыць кампазітар, — я іх збіраю ўсё жыццё, у мяне, пахвалюся, выдатная бібліятэка. Вы падумаеце, што кампазітар збірае толькі музычную літаратуру? Не, я люблю і збіраю таксама мастацкую класіку. Захапляюся гісторыяй. У гэтай кнігарні бываюць рэдкія кнігі па гэтай галіне. Вось, бачыце, сёння я набыў другі том старажытнай гісторыі.

Калі праўду вам скажаць, дык на кнігі і часу мала застаецца. Кампазітар павінен пісаць музыку. Да таго ж, я шмат гадоў выкладаю ў кансерваторыі — загадваю кафедрай кампазіцыі, а гэта заняткі, кансультацыі, канцэрты. Няма часу забіраюць грамадскія абавязкі старшыні мастацкага савета Міністэрства культуры.

заў ён і здзівіўся: — А ў чым справа? Калі растлумачылі, расказаў:

— Завуць Валерыем Уладзіміравічам. Прозвішча — Марушка. Жыву ў Карэлічах. Працую ў райсельгастэхніцы старшым інжынерам. Тры гады ўжо — пасля заканчэння Беларускага інстытута механізацыі і электрыфікацыі сельскай гаспадаркі. І жонка мая — спецыяліст-хімік. Там ужо нарадзіўся ў нас сыноч, так што, бачыце, наша невялікая сям'я пусціла на той зямлі трывалыя каранні.

Робота ў мяне, самі разумееце, не кабинетная. Адказваю за спраўнасць сельскагаспадарчай тэхнікі, увесь дзень за рўлём — з гаспадаркі ў гаспадарку. На вуліцы зіма, але клопату не памяншала — рыхтуем тэхніку да вясны. Вось еду з Гомеля, з курсаў павышэння кваліфікацыі. Вучылі нас дыягностыцы гідраўлічных сістэм, якія прымяняюцца на многіх машынах.

Лічу сябе хлелбаром, і таму, натуральна, усе мае спадзяванні звязаны з зямлёй. Хай яна добра родзіць, каб было ў людзей і хлеба, і да хлеба.

ІНТЭРВ'Ю ШОСТАЕ.

Мы, здаецца, не казалі, што гэты інтэрв'ю браліся ў перадынагодні суботні дзень. Амаль кожны другі нёс нейкі

посуд івянецкіх майстроў, або мастацкая вышыўка з Мінскай мастацкай фабрыкі. Я ўжо не кажу пра наш новы адзел. Бачыце, туды, дзе прадаецца біжутэрыя, не падступіцца.

Адным словам, работа ў нас цікавая. Мы ж маем справу з такімі прыгожымі рэчамі, з мастацтвам, з творчасцю народных майстроў.

Вы пытаецеся, чым быў адметны год асабіста для мяне? Ну, хаця б тым, што атрымала доўгачаканую новую квартиру. Усім задаволена — і планіроўкай, і раёнам — мне зручна дабрацца да работы, адно засмуцае — будаўнікі нашага дома не вельмі дбалі пра якасць — недаробкі даводзіцца выпраўляць сваімі рукамі. Так што ў мяне і, думаю, не толькі ў мяне такое пажаданне: каб нашы будаўнікі рабілі кожны дом, як для сябе.

ІНТЭРВ'Ю СЕМАЕ.

Ці можна па знешнім выглядзе чалавека вызначыць, хто ён на прафесію, якая ў яго работа? Відаць, не. Нам ва ўсякі раз гэта ўдавалася не заўсёды.

Так было і на гэты раз. Сціплай з выгляду жанчына, якая нічым не вылучалася з натоўпу, аказалася майстрам-мадэльерам, удзельнікам міжнародных конгрэсаў цырульнікаў у Кіеве, Маскве, Югаславіі Нінэль

«Як жыць, Леў Мікалаевіч?» — з такім пытаннем звярталіся да Л. М. Галстога яго шматлікія карэспандэнты — простыя людзі з усяго свету. Гэтае пытанне, відаць, належыць да ліку вечных маральных праблем чалавецтва. Цікава, да яго можа павышацца ці зніжацца, але ніколі не знікне. Адказ на яго шукае і сучасная літаратура. Пра гэта сведчаць кнігі многіх беларускіх пісьменнікаў. Яно прыгадалася мне, калі перачытваў кнігі Анатоля Кудраўца.

і сітуацыямі, якія прымушалі задумацца, самастойна шукаць адказы.

«У нас вяселле» — дзеянне ў гэтым апавяданні падаецца праз успрыняцце дзіцяці. У чыстым, наіўна-незамутнёным паглядзе Колі адлюстроўваецца ўсё, што адбываецца ў доме. (Дзеці — любоў гэтага пісьменніка. Ён дае ім слова ў апавяданнях «Цітаўкі», «Холад на пачатку вясны» і інш.). А ў доме спраўляюць вяселле. Сястра Каця выходзіць замуж за Сцяпана. Не падабаецца ён Колю, які па-дзіцячаму пранікліва бачыць яго грубасць і раўнадушша да людзей. Аўтар не апырджвае падзеі, не вычэрпвае логіку сюжэта, не спяшаецца з прысутнасцю, але чытачу зразумела «няўстойлі-

жыве чалавек. Сам час павінен стаць унутранай дамінантай характару.

За першай кнігай апавяданняў з'явілася на пачатку 70-х гадоў апавесць «Раданіца». Заканамерна, што ў ёй пісьменнік развівае думкі і настроі, якія яму і раней былі найбольш блізкія. Ён ізноў звяртаецца да чалавека, даследуе карэнні яго, так сказаць, жыццёвай устойлівасці і раўнавагі, якія стымулююць усю яго сацыяльную актыўнасць.

У апавяданнях Кудраўца прысутнічае добрае веданне вёскі, любоў да яе жыхароў. Гэта ж выразна відаць і ў «Раданіцы». Пісьменнік паказаў, як уладарна прыцягваюць чалавека да сябе яго родныя мясціны, бацькоўскі па-

З асаблівай пяшчотай думае пра маці: «Блісне святло, і вось ужо ён абнімае яе, цёплую ад печы, маленькую, бездапаможна зажмураную ад яркага святла, у спехам надзетай прасторнай сукенцы, адчувае шурпатаццё яе разагрэтай сном мяккай шкакі і пакатасць вузкіх, прыгорбленых плячэй...».

Назад у сваю вёску, каб пастаянна жыць тут, ён ужо, вядома, не вернецца («адарваны сук не прыжываецца», — гаворыць ён маці), аднак цягнуць да сябе вытокі, цягнуць да сябе родныя мясціны. Адкуль гэта любоў? Думаецца, ад перажытага. Бо ён жа і нарадзіўся тут — пад час вайны. І столькі нацярапеўся. І ўпершыню пакахаў. Ён верны свайму каханню, хаця адносіны з Верай напачатку не складаліся. Іх новая сустрэча — пасля доўгага расставання — ажыўляе мінулае і звязвае іх на ўсё жыццё.

Тут, на бацькоўскай зямлі, ён знаходзіць не толькі мілую старажытнасць і сум, але і тое, што з'яўляецца жыццяздольным, што трэба браць з сабой у заўтра. Гаворка ідзе, такім чынам, пра неабходнасць беражлівых адносін да пазітыўных маральных каштоўнасцей, выпрабаваных народамі на доўгіх гістарычных шляхах, каштоўнасцей, пра якія наша грамадства не павіна забываць у наш складаны, імклівы век. Яны напамінаюць пра тую глыбінную, жывую сувязь, якая змацоўвае час — мінуўшчыню і будучыню.

Такім чынам, у творчасці А. Кудраўца, на самым першым яе этапе, увайшоў герой, выхаваны з жыццёвай плыні. У яго было адчуванне, што ён жыве сярод людзей, у яго была павага да чалавека, глыбіннае адчуванне свайго маральнага абавязку перад жыццём. Гэта быў нармальны, натуральны чалавек, без якіх-небудзь душэўных вывіхаў, нечаканых учынкаў. Ён увесь — у жыццёвай плыні, хаця ў той жа час і не сярэднячок: ён даволі востра і прыныпова ставіць свае адносіны да іншых, да жыцця. (Як, напрыклад, той жа Іван Купцоў — герой «Раданіцы»).

У першай кнізе А. Кудраўца, у некаторых апавяданнях, праўда, яшчэ адчувалася нарысаванасць, эцюднасць — у добрым значэнні гэтага слова. Як мастак, ён з самага пачатку разумее, што адной інфармацыйнай ідэяй да сучаснага апавядання мала — яно таксама патрабуе «чалавеказнаўчага» падыходу, канцэптуальнасці, праблемнасці.

Новыя яго апавяданні («Елачка», «Холад на пачатку вясны») — крок да большых мастацкіх абагульненняў, псіхалагічнай глыбіні. Яны прасякнуты верай у жыццё, у чалавека і яго лепшыя якасці. Не складаў лёс у Мірона («Елачка»), якога ўсе лічаць няўдачнікам. Кінуў быў родную сям'ю — жонку і сына, з'ехаў упрочкі ад іх. Надакучыла жончына сварка. Не магла яна дараваць яму даўняга каханна да Алены... «Хацеў, — кажа ён, — вольным чалавекам пабыць. Думаў, сыду з дому і забуду на ўсё...» Але ж не, не атрымалася так, як думаў Мірон. Праз восем год — аднак пацягнула і яго ў родны край, у свой род. Гэта цяга для Мірона не сказаць каб усядомленая — яна нейкая падспудная, запісаная ў яго «прапамыці», якая вяртае чалавека да яго радзіннага гнязда.

Калі такая цяга жыве ў чалавеку, то ён яшчэ здольны зразумець сваё месца ў жыцці і прыняць правільнае рашэнне. Вядома, шмат неспазналага і нявытлумачанага тояць у сабе глыбіні ўнутранага жыцця чалавека. Пісьменнік хоча зразумець дамінанту яго сацыяльнага мыслення і паводзін. Герой у Кудраўца павінен перацярапець нейкую ўнутраную маральную метафарфу, вярнуцца да сябе. Такое сталася і з Міронам...

Канцэпцыя чалавека і свету Кудраўца ўбірае ў сябе ўсё больш і больш народнага зместу. Усім народам ваююць нашы людзі, вяскоўцы, партызаны з нямецка-фашысцкімі захопнікамі ў апавяданні «Холад на пачатку вясны». Мастацтва Кудраўца набывае рысы эпічнасці, спалучаючы штодзённасць, зменлівасць чалавечых адчуванняў з глыбіняй гістарычнай памяці, з пачуццём каранёў. На гэтай аснове і адбываецца жыццёвае станаўленне яго герояў.

Зборнік апавяданняў «Дзень перад святам» (1975) з'явіўся працягам папярэдніх пошукаў пісьменніка. Пра яго пісалі менш, чым пра першыя кнігі. А між тым ён запрашае да роздуму і дае для гэтага матэрыял.

(Заканчэнне на стар. 6).

На зялёнай дарозе ЖЫЦЦЯ

Штрыхі да партрэта

Ён прыйшоў у літаратуру як апавядальнік. Перш чым пісаць, працаваў у калгасе, настаўнічаў, служыў у арміі, вучыўся, прайшоў школу журналістыкі. Першая кніга «На зялёнай дарозе» — невялікая, на пяць з паловай аркушаў, — з'явілася ў 1968 годзе. Яна была вельмі прыхільна сустрэта чытачамі і крытыкай. Вельмі добразычлівым артыкулам адгукнуўся на яе Янка Брыль. У кнізе нельга было не заўважыць нечаканую для маладога пісьменніка сталую думку аб жыцці і аб чалавеку. Пісьменнік-аднагодкі і тыя, хто быў крыху старэйшы за яго, паспелі ўжо выдаць па некалькі кніг; Кудравец быццам бы крыху запазніўся, але нельга было сумнявацца, мяркуючы нават па самых першых яго творах, у тым, што сваё пакаленне ён хутка дагоніць.

Ён умеў знайсці ў звычайным, простым чалавеку нешта такое, што было цікава для ўсіх. Пры гэтым, увагу аўтара прыцягвалі не якія-небудзь экстраардынарныя выпадкі жыцця ці сітуацыі, а жыццё як яно ёсць, у яго роўнай, штодзённай плыні.

Старую Іваніху (з аднайменнага апавядання) бачым за вельмі будзённым заняткам: яна сустракае статак, які вяртаецца з поля, доіць коз, назаўтра ізноў выпраўляе іх у поле. І так з дня ў дзень. Што тут цікавага? Аднак не. Іваніха — чалавек суровага лёсу. Назіраючы, як за вёскай ідзе асушэнне балота, як магутныя бульдозеры карчуюць бярознік, Іваніха ўспамінае, што ў гады калектывізацыі ў тым балоце кулак зьявіўся рахунак з яе мужам — «вясёлым і настырным сельсаветчыкам». Толькі праз два дні знайшлі там утапаную ў гразы яго сінюю келку-васьміклінку. На руках у яе засталіся малыя — сын і дачка. Але на гэтым выпрабаванні не скончыліся. Пачалася вайна. Звалчаная фашыстамі дачка канчае самагубствам. Маці знайшла яе якраз у тым бярэзніку, які карчавалі цяпер бульдозеры. Занесла на могілкі. Вось пра гэта яна і думае цяпер, седзячы адсяродкам на лавачцы каля хаты: «Адсюль добра быў відаць лес і пахілы верх той тонкай пакутнай бярозы. Сын Хведар жыў у горадзе, пісьмы піша рэдка».

Вось такую гісторыю раскажаў малады пісьменнік. Сумная гісторыя, жорсткі лёс. І ўсё ж такі шматпакутная Іваніха не ачарсцвела сэрцам, захавала ўменне спачуваць кожнай жывой істотце. Яна добрая і спагадлівая. Пісьменнік гаворыць пра ўсё гэта з павагай і да сваёй гераіні, і да чытача, без лішняга націску на тым, што вольна, маўляў, «аптымізм» перамог, болю «як не было». Не, боль застаўся...

Калі пісьменніка чытаеш упершыню, заўсёды імкнешся высветліць і зразумець галоўнае: дзея чаго ён узняў за пярэ. Па ўсім было відаць, што Кудравец зрабіў гэта не выпадкова: яму было пра што раскажаць. Ужо ў першай сваёй кнізе ён спыняўся перад складанасцю жыцця, перад такімі яго з'явамі

васць» шлюбу, складанасць самога жыцця, калі не даводзіцца жыць так, як хочацца...

Галоўнай вартасцю апавяданняў была праўда жыцця, умела ўзноўленая маладым пісьменнікам. Ён выходзіць на вялікія пытанні адносінаў чалавека да сябе, да іншых людзей. У чым сэнс жыцця, якімі павінны быць сапраўды чалавечыя паводзіны?

Аб жыцці, аб жаночай долі гамоняць Марута і Зіна з апавядання «Марута і Зіна». Адзінокая Марута заклала кабан (пасобіў сусед — аднаго Ліянон), цяпер яны ўдваіх з Зінай парадкуюць мяса, соляць, складаюць у кубел. За гэтай работай ідзе непаспешлівая размова. Мы бачым і адчуваем, як часам няпроста складаюцца чалавечыя ўзаемаадносіны, жыццё. Не лёгка ў двухтрох словах вызначыць ідэю гэтага апавядання. Ды, відаць, для пісьменніка важна, можа, не столькі сама ідэя, колькі яе канкрэтнае быццё — поле яе існавання, — сам чалавек, які спалучаецца з гэтай ідэяй жывымі рысамі свайго характару.

Усё гэта было вартасцю першай кнігі А. Кудраўца. Перад чытачом разгорваліся тыя працэсы, што адбываліся і ў тагачаснай, і ў сучаснай вёсцы: шырокія меліярацыйныя работы і тое, што вёска старэе, моладзь ідзе ў гарады. У першай кнізе мы ўбачылі яе рэальнае аблічча — розныя пакаленні: моладзь, дзядзю, людзей сталага веку, настаўнікаў, механізатараў і г. д. Кудравец паказаў сябе майстрам, які ўмеў пісаць жывыя рэаліі, побыт, дэталі і падрабязнасці, умеў маляваць пейзажы, інтэр'еры, партрэты дзейных асоб — тое, што складае знешні свет чалавечага жыцця, так ці інакш звязаны са светам унутраным.

У цэнтры яго ўвагі часцей за ўсё знаходзіцца людзі нялёгкага лёсу, і аўтар з вялікай сілай перакананасці адстойвае іх права на жыццё, варта чалавека. Так, лёс людзей можа складацца па-рознаму, але трэба заўсёды заставацца чалавекам. Вось што імкнецца даказаць пісьменнік. Гэта дапаможа знайсці сваё месца на зямлі — сярод людзей. Яго знаходзіць Яніна — галоўная гераіня ў апавяданні «Сястуха». Адчуваецца, што Яніна для пісьменніка і ёсць той нармальны чалавек, які нясе ў сабе пазітыўны духоўны пачатак. Задумаецца над гэтым пытаннем і Максім («На балоце скрыпелі драчы»). Ты — не адзін на гэтай зялёнай дарозе жыцця, усёй логікай сваіх разважанняў даводзіць пісьменнік, і ты не прападзеш. Варта толькі адчуць, што ты патрэбны людзям, — і ўкараніцца ў жыццё.

З першай кнігі вынікала, што жыццё — штука няпростая, але скрозь жывуць людзі, яны дапамогуць, на іх можна разлічваць. Толькі і сам будзь чалавекам.

Разам з тым пісьменнік адчуў, што трэба паглыбіць у літаратуры грамадскі кантэкс тэмаў, гістарычны час, у якім

жыве чалавек. Сам час павінен стаць унутранай дамінантай характару. Гэта ні ў якім разе нельга разумець так, быццам пісьменнік заклікае да патрыярхальнасці: кінем, маўляў, сучаснасць і вернемся ў мінулае. Не пра гэта гаворка. У герояў апавесці ажывае «памяць рода», якая з'яўляецца састаўной часткай патрыятычных пачуццяў нашага сучасніка. Пэзней А. Кудравец напіша кнігу падарожных нарысаў (яму не раз даводзілася бываць за межамі нашай Радзімы — у ФРГ, Мангольскай Народнай Рэспубліцы, ЗША) «За чужымі далямі» (1981). Там ёсць цікавыя радкі пра адчуванне чалавекам радзімы (пісьменнік знаходзіўся ў гэты час у ЗША):

«Адчуванне радзімы жыве разам з разуменнем таго, што ты не адзін, што за табой стаіць нешта вельмі вялікае і вельмі дарагое — магутнае, добрае, прыгожае, непаўторнае.

У чабор твой, радзіма,
Хачу я прытомленым тварам
зарыцца...»

Гэтыя чужоўныя радкі Пімена Панчанкі прыйшлі сюды перад святам разам са «Звяздой» і вольна нічога лепшага, — думкае Іван Купцоў, — чым раніца ў матчынай хаце. І гэтае адчуванне не звужае духоўны свет чалавека. Наадварот, «памяць роду», якая разумеецца ў апавесці, з'яўляецца пазітыўным, стваральным духоўным пачаткам, патрэбным у жыцці. Перад унутраным поглядам Івана праходзіць усё яго жыццё, сваякі, аднавяскоўцы.

Ён прыгадвае бацьку, чэснага і працавітага чалавека, які сумленна рабіў на сваім месцы, яго трагічную смерць.

КРЫТКА, БІБЛІАГРАФІЯ

Гаворку пра новую кнігу Віктара Карамазава «Дзень Барыса і Глеба» хочацца пачаць не з аднайменнай аповесці (яна адкрывае зборнік), а з апавяданняў.

Калі строга падсылі да апавяданняў (у зборніку іх чаты-

да яе самаахвярнага імкнення жыць дзеля дзяцей і цяпер, калі яны дарослыя і мацнейшыя за яе.

Калі Ганна раскрываецца праз узаемаадносіны з дзецьмі, то характар Сямёнаўны («Сямёнаўна») даследуецца пісьменнікам усебакова. Аўтар стварыў яркі, жывы і запамінальны вобраз старой жанчыны, якая пабачыла ў сваім жыцці шмат цяжкасцей (прай-

Большасць герояў В. Карамазава з'яўляецца па сваёй натуре людзьмі надзвычай сумленнымі, справядлівымі, чутлівымі, шчырымі, хоць пісьменнік не ідэалізуе іх, не імкнецца паказаць толькі ў станоўчым плане. Ганна і яе сын Сцяпан («Дзяльба кабанчыка»), егер Лукаш («Апошняя паляванне з лайкай»), Сямёнаўна і Галуба з аднайменных апавяданняў выклікаюць да сябе павагу і

тай раднёй, прадэманстраваць перад людзьмі, сярод якіх нарадзіўся і нейкі час жыў, перавагі чалавека, больш набліжанага да цывілізацыі. Адбылося ж тое, чаго не чакаў і не мог прадбачыць герой аповесці: тыя людзі, жыццё якіх ён бачыў шэрым, сумным і нецікавым, прымуслі яго па-іншаму глянуць на сябе і навакольны свет. Ужо пры сустрэчы з аднарукім дзядзькам Кузьмой

ты вечар і ў наступны дзень. Аднак жа ён застаецца ў вёсцы яшчэ на некалькі дзён (адчуе ў гэтым патрэбнасць!), каб паправіць плот цётцы Варвары, у якой вайна забрала ўсіх чатырох сыноў, каб прынесці з поля зямлі паміраючаму дзеду Акіму.

Безумоўна, Цімафей Мурашка вернецца да свайго ранейшага жыцця «на колах, у дарогах, з музыкай, з вясёлымі людзьмі, заўсёды з жартамі, з хмелем у галаве і ў душы». Аднак безумоўна і тое, што вернецца ён не ранейшым «князем Цімафеем Міхайлавічам», а чалавекам, які шмат што зразумеў, шмат над чым задумаўся, магчыма, упершыню ў жыцці.

Трэба адзначыць, што духоўнае адраджэнне і ачышчэнне героя, якое адбылося ў час сустрэчы з роднай вёскай, не з'яўляецца поўнай нечаканасцю. Гэта не здарылася і не магло здарыцца з таварышам Цімафеем Мазепам — чалавекам душэўна глухім, самаўпэўненым і нахабным. Аўтар паказвае, што ў характары Цімафея Мурашкі былі падставы для такіх істотных змен. Капітану цеплахода, на якім плывуць героі, адразу кінулася ў вочы, што «яго форс — гульня, пад гульнёю ёсць глыбейшае, ён адкрыты, шчыры ва ўсім, добрым і кепскім, не хаваецца, не хітруе, не дзярэ, як Мазепа, горла, ёсць у ім незалежнасць і ад Мазепы і ад усяго свету...».

Новая кніга Віктара Карамазава выклікае роздум, суперажыванне, не пакідае чытача абьякавым. А гэта і ёсць сведчанне таго, што перад намі сапраўды мастацкі твор, бо ў ім адчуваецца непадробная боль і трывога пісьменніка, яго неспакой за лёс сучасніка.

Таіса ГРАМАДЧАНКА.

З ТРЫВОГАЙ І РАДАСЦЮ ЗА ЧАЛАВЕКА

ры), то тэма і праблемы, якія ў іх уздымаюцца, далёка не новыя як для самога пісьменніка, так і для беларускай прозы ў цэлым. В. Карамазаў у сваіх творах паказвае звычайныя будзённыя справы і клопаты вясковага чалавека, расказвае пра тое, як і чым ён жыве. Аднак, што нярэдка бывае, тысяча першы варыянт на старую і даўно вядомую тэму можа даць чытачу значна больш, чым нейкія модныя навацыі. Усё залежыць ад пісьменніка, ад яго мастакоўскага таленту, ад яго здольнасці заглыбіцца ў свет героя, данесці да чытача непаўторнасць і значнасць кожнай чалавечай асобы. Здаецца, колькі ўжо напісана пра старых людзей, якія дажываюць свой век у адзіноце, бо пайшлі ў шырокі свет, разляцеліся з роднага гнезда іх дзеці. Аднак жа нельга застацца абьякавым да лёсу Ганны, гераіні апавядання «Дзяльба кабанчыка».

В. Карамазаў. Дзень Барыса і Глеба. Аповесць і апавяданні. Мінск, «Мастацкая літаратура», 1981.

шла вайну, адна гадала дачку, бо муж, хоць і вярнуўся жывым, хутка памёр), аднак не ачарсцвела душой, засталася ў адносінах да іншых чутлым і спагадлівым чалавекам.

У новых апавяданнях, якія ў ранейшых творах (зборнікі «Падранак», «Па талым снезе», «Спіраль», раманы «Пушча»), пісьменнік даследуе сваіх герояў пераважна ў сферы быту. Толькі ў апавяданні «Галуба» ён паказвае гераіню ў абставінах, далёкіх ад паўсядзёнасці. Галуба — чалавек рэдкі, незвычайны, і лёс у яе незвычайны. Гэта жанчына ўсё сваё жыццё была падтрымкай для аднавяскоўцаў. У гады ліхалецця яна, ахвяруючы сабой, ратавала раненых і палонных чырвонаармейцаў, адразу пасля вайны брыгадзірыла. Не можа яна думаць толькі пра сябе і цяпер, калі ёй пайшоў сёмы дзесятак. Сярод старых, што засталіся ў «неперспектыўнай» вёсцы, яна самая маладая і таму павінна правесці ўсіх у апошнюю дарогу, а пасля ўжо ехаць да сына на Урал.

сімпатыю менавіта сваімі чалавечымі якасцямі.

Аповесцю «Дзень Барыса і Глеба» пісьменнік падключаецца да вырашэння праблем, звязаных з сучаснай вёскай.

У Віктара Карамазава ёсць свой падыход да праблемы вяртання чалавека да вытокаў. Герояў ранейшых твораў клікалі ў вёску ўспаміны пра сваё дзяцінства і юнацтва, яны ехалі туды, каб супакоіцца, адпачыць душой, разабрацца ў сабе. Вясковы свет быў для іх сваім, зразумелым, дарагім і блізім. Герой аповесці «Дзень Барыса і Глеба» трапіў у вёску выпадкова, у час адной з камандзіровак. Завітаў Цімафей Мурашка ў родную вёску зусім не для таго, каб пахадзіць па сцежках свайго галоднага маленства і каб яшчэ раз адчуць душой ціхую і чыстую радасць судакранання з прыродай. Праўда, усё гэта з героём адбудзецца, аднак адбудзецца насуперак яго жаданню і імкненню, бо ён хацеў зусім іншага — ва ўсім сваім бляску паўстаць перад забы-

Цімафей зразумеў, што нічога не зможа расказаць пра сябе, бо тут «не збрэшаць і анекдотыкам не адкупішся», адчуў, што не па душы будучы дзядзьку яго незакончаны інстытуты, не спадабаецца яго жытка. Пазней, шукаючы Акімава Леда, ён успомніў дзеду прытчу пра дабрыню, якая ходзіць па свеце і перадаецца ад пакалення да пакалення, адчуе трывогу, што дабрыня можа закончыцца на ім, Цімафеі, бо ён не мае каму яе перадаць.

В. Карамазаў стварыў вобраз досыць складаны і супярэчлівы, імкнецца паказаць героя ва ўсёй дыялектычнай складанасці яго характару. Вядома, не мог Цімафей вось так адразу стаць іншым. Праз некалькі хвілін пасля размовы з дзядзькам, глядзячы з імжыстага сутоння на яго хату, герой адчуў у душы прыкрасць і да гэтай хаты, і да людзей, якія ў ёй жылі, і ўжо гатовы быў бегчы на цеплаход, каб быць як мага далей ад іх. Не адзін раз змяніў настроі ў Цімафея, яго адносіны да роднай вёскі ў гэ-

НА ЗЯЛЁНАЙ ДАРОЗЕ ЖЫЦЦЯ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 5).

Героі, якія насяляюць кнігу, вельмі разнастайныя. І не столькі па прафесіях, колькі па характарах. Вазьміце хаця б Федзю Круглікава і яго жонку з апавядання «Дзяўчына з чорнымі вачанятамі». Хіба не загадкавыя ўзаемаадносіны склаліся паміж імі? Спачатку яны страшэнна закахаліся: «Колькі радасці, колькі ласкі. Такое нельга прыдумаць, і прымусяць сябе быць такой — таксама нельга... Кахала яна мяне», — успамінае Федзя. Нарадзілася Людэчка. Федзя працаваў шафёрам. Прайшоў з год, і раптам Федзя чуе ад жонкі: «Зглуміў ты маё жыццё». Давялася пераехаць у горад. Але і там згоды паміж імі не было. «Ты зламаў жыццё маё», — чуе Федзя. Яны разыходзяцца, потым ізноў сыходзяцца. Нарэшце Федзя застаецца ўдваіх з дачкою, а жонка з'язджае, не сказаўшы нават куды. Праўда, праз некаторы час прысылае пасылку — адзежу для дачкі. Але нічога не падышло, нічога не палезла — Людэчка перарасла тая суканачка. Апавяданне заканчваецца так (апошні абзац):

«Думаю пра Федзю, пра тое, як кожную пятніцу ён садзіцца на цягнік — едзе да дачкі, ідзе са станцыі, лажыцца спаць. А назаўтра пад коўдру да яго, яшчэ соннага, як мышане, точыцца маленькая Людэчка. І, здаецца, сам адчуў асцярожны халадок яе маленькіх ножаў...» Федзя для Кудраўца якраз і з'яўляецца тым нармальным чалавекам, які нясе адказнасць за жыццё, за тое, каб яно не дэфармавалася і не перарывалася. У канцэпцыі пісьменніка ён, пры ўсёй сваёй «негераічнасці», — носьбіт гераічнага пачатку. Іншая справа яго

жонка (у апавяданні не паведамляецца нават яе імя). Яна для пісьменніка — адхіленне ад нормы, ад яго чалавечага ідэалу. Гэтая жанчына аказалася не здатнай на каханне, бо яно патрабуе адданасці і вернасці. І, дарэчы, у такой сваёй якасці яна не ўяўляе для яго ніякай цікавасці. Бо яна — перакат-поле.

Пісьменнік сцвярджае і ўзвышае звычайны, але так неабходны чалавеку асноватворныя якасці — дабрату, чутласць, спагаду, такт. Без іх яму цяжка.

Новая кніга сведчыць пра ўмацаванне ў творчасці Кудраўца вельмі каштоўнай асаблівасці, якая заключаецца ў тым, што ідэя ў яго ніколі не ляжыць на паверхні — яна заўсёды падпарадкавана выяўленню жыцця, чалавека. Дакладней сказаць, як сапраўдны мастак, ён атаясамлівае ідэю і жыццё. Ён любіць жыццё: у яго прозе шмат пазіі, якая абагульняецца ў арыгінальных і вельмі свежых метафарах, у дакладна-сакавітых апісаннях:

«Пайшлі мы ў лес. Месяц свеціць — такі чысты, ядраны, лісты пад нагамі, як манеты. І цёпла, быццам летам, а на дварэ восень, позняя восень. Лес увесь у белых плямах, дарога мяккая, лісты шалахцяць пад нагамі. Быццам спецыяльна для нас усё гэта створана. І пахне лісце так здорава, дыхаеш глыбока — а ўсё не хапае. Такая сухая восень была. Ты хадзіў калі-небудзь такой парой па лесе? Каб і месяц поўны, і лісце пад нагамі? І каб лес быў уперамешку — бярозы, асіны, елка для прыклёпу? Не? Ведаеш, чым пахне лес такой парой? Дзікім кабаном, шчоцінай яго. І яблыкамі. Асеннімі яблыкамі. Здаецца, пад кожным дрэвам — па дзіку ляжыць і яблык поўна насыпана...»

Паважаючы жыццё ў яго натуральнай плыні, гэты мастак не мае патрэбы ў звароце да якіх бы там ні было ўмоўных форм. Жыццё адлюстроўваецца ў яго ў сваіх уласных формах.

У кнізе «Дзень перад святам» яго герой, здаецца, упершыню трапляе ў горад. Гэта адбываецца ў апавяданні «Другі варыянт», дзе Васіль прыехаў у Мінск паступаць у інстытут. Такім чынам, тэма вясковага чалавека, які трапіў у горад («сена на асфальце» — выраз М. Стральцова), часткова закранула і творчасць А. Кудраўца. Душа Васіля адкрыта ўсім уражанням жыцця, ён з даверам ставіцца да кожнага. Аднак, на жаль, далёка не кожны адказвае яму тым жа. Васіль мог бы расчаравацца ў жыцці, але ён — герой А. Кудраўца, у яго глыбокія жыццёвыя каранні, якія заўсёды дапамогуць яму выстаяць. У апавяданні з'яўляецца тое, што мы называем «самарухам» героя ў полі фэбулы. У выніку гэтага «самаруху» да героя прыходзіць вопыт.

Гэтэ сфармуляваў сутнасць апавядання так: «Адно незвычайнае здарэнне». У апавяданнях Кудраўца такіх твораў не шмат. Аднак ёсць. У кнізе «Дзень перад святам» ёсць апавяданне «Мікола вярнуўся». Пісьменнік расказвае пра выпадак, калі за выпіўкай пасынак — «чалавек гарачы, няўступчывы» — забівае свайго айчыма. Адседзеўшы прызначаны тэрмін, Мікола вярнуўся дадому. Ён усё ўмее — напярэць плот, вароты паднавіць, зруб у калодзежы, замяніць вянцы. Гэта ўчэпісты да работы чалавек. Але аднавяскоўцы стрымана сустракаюць свайго земляка, які, як аказваецца, з свайго ўчынку так нічога і не зразумеў. Гэта чалавек без душы...»

Крытыка аднагалосна і высокая ацаніла адно з апошніх апавяданняў А. Кудраўца «Ігнат Сцяпанавіч Вапшчэцікі». Нам таксама даводзілася пра яго гаварыць. Пісьменнік, па ўсім відаць, напатаку цікавы, значны, па-сапраўдному народны характар, якога, відаць, магло б хапіць на раманы, настолькі багаты і навучальны яго жыццёвы вопыт і вельмі трывалы і шматмерны духоўны запас. Зрэшты, у ім без цяжкасцей можна пазнаць таго «нармальнага», спакойнага чалавека, які з самага пачатку спадарожнічае творчым пошукам Кудраўца. Разам з тым Ігнат Сцяпанавіч — чалавек нялёгкага лё-

су. «Жыў ён, — думае пра Ігната Сцяпанавіча апавядальнік, ад чыйго імя вядзецца расказ, — як дуб у полі: ва ўсіх на віду і ўсё вятры чэшуць языкі свае аб яго сукі». Гэта — своеасаблівы народны філосаф, сучасны мудрэц, якому вядома тайна жыцця. Чалавек ён вельмі унікальны, непаўторны. Характар яго, як кажуць, «плынный», «цяжучы». Святло і цені мяжуюцца. Ён — праз успаміны — свабодна «перамяшчаецца» па сваёй біяграфіі. У апавяданне вельмі ўдала ўвядзена некалькі «мікранавел», своеасаблівых гісторыяў ці анекдотаў, якія ўзбагачаюць яго жанравую структуру, надаюць цэнтральнаму вобразу — шматграннасці і цэласнасці, а ўсяму твору — поліфанічнасці і паўнаты жыцця. Тут няма аднабаковасці: паўната сацыяльных сувязей чалавека ўдала ўзгоднена са шматмернасцю яго індывідуальнай структуры.

Ці выдае Ігнат Сцяпанавіч сваю таямніцу?

Як з'ява мастацтва — ён невычарпальны. І гэтую невычарпальнасць яму надае паўнакроўная сувязь з народным жыццём, павага да жыцця, да яго натуральных, разумных форм.

Гэтак апавяданне падводзіць (пакуль што) вынікі творчага развіцця пісьменніка. Ёсць падстава гаварыць пра наяўнасць у яго арыгінальнай і глыбокай філосафска-этычнай канцэпцыі, пра жыццё і істотнасць мастацкага абагульнення.

Пісьменнік пільна ўзіраецца ў аблічча свайго сучасніка. У адным з яго падарожных нарысаў сустракаем такое разважанне:

«Затурканы індустрыяльным векам чалавек не заўсёды знаходзіць час, каб спыніцца і прыдзірліва зірнуць на самога сябе, а то і спытаць: «Хто я?», «Што са мной робіцца?». І, нарэшце, «Куды я бягу?» І, канечне, у яго не хапае часу, каб хаця напаяўсілы скарыстаць вялікае шчасце, падараванае лёсам: умёнае давацца прыгажосці жыцця; новай раницы ў небе, за райкой, за лесам; надыходзячому летняму вечару; мілай усмешцы, якой усміхнулася жанчына ў перапоўненым аўтобусе, — толькі яму і толькі ў той міг...»

Чалавек мае права на шчасце — у гэтай думцы для пісьменніка бачыцца сэнс жыцця.

У. ГНІЛАМЕДАЎ.

ЛАД ЖЫЦЦЯ САВЕЦКІ

Аляксандр Іванавіч Няхай пасля сканчэння змены ля выхаду з цэха ўбачыў Сунгата Гізатуліна і Гізатуліна і прапанаваў яму разам ісці да хаты. Яны павольна пайшлі па заводскай вуліцы, два ветэраны — слесар і механік з механазборачнага цэха № 8, дзе працуюць з дня яго арганізацыі. На заводзе іх добра ведаюць. Ведаюць па добрых працоўных справах, па біяграфіях, якімі можна ганарыцца.

Аляксандр Іванавіч з тых, для каго першынец аўтамабілебудавання рэспублікі, Мінскі аўтазавод, узведзены ў цяжкія пасляваенныя гады, ледзь не з самага пачатку будоўлі стаў і яго лёсам. Ён рос разам з заводам. Разам з заводам адзначала Радзіма і

Вось яна, частка працоўнай сям'і Мінскага аўтазавода. Злева направа: транспарціроўшчык татарын І. Ясінікі, піраметрыстка армянка Н. Ангарап, фрэзероўшчык украінец І. Фядзюк, слесар-рамонтнік рускі Г. Нікіфару, слесар беларус А. Няхай, механік башкір С. Гізатулін. Фота Ф. ЛЮТАРЭВІЧА.

як падлічылі: звыш 1240 прадпрыемстваў па ўсёй краіне ўдзельнічаюць у стварэнні «МАЗаў». Ледзь не з усіх рэспублік краіны ідуць на прадпрыемствы «БелаўтаМАЗа» метал і гумава-тэхнічныя вырабы, колавыя дыскі і светатэхніка, лакі, фарбы і многае іншае, што неабходна для вытворчасці аўтамабіляў.

У кожным «МАЗе», «БелАЗе», «МаАЗе» б'еца магутнае сталёнае сэрца маркі «ЯМЗ» — магутныя яраслаўскія рухавікі. Для волатаў «БелАЗаў» пастаўляюцца рухавікі і з ЧССР.

Машыны, зробленыя на заводзе «БелаўтаМАЗа», ідуць больш чым у 60 краін свету, працуюць ва ўсіх кутках нашай краіны.

Напярэдадні Дня энергетыка з Мінска на будаўніцтва Саяна-Шушанскай ГЭС пайшла віншавальная тэлеграма. Стваральнікі вялікагрузнай аўтамабільнай тэхнікі, звязаныя дагаворам аб творчым супрацоўніцтве з будаўнікамі буйнейшага гідратэхнічнага збудавання, якое ўзводзіцца на ўсходзе краіны, пажадалі ім новых поспехаў у будаўніцтве гіганцкай ГЭС. І калі ў дзень свайго прафесійнага свята гідрабудаўнікі і энергетыкі чыталі тэлеграму мінчан, яны дзякавалі ім не толькі за цёплыя словы віншавання, а і за выдатныя грузавыя машыны з маркай заводаў «БелаўтаМАЗа» — вынослівыя і непатрабавальныя ў складаных умовах Сібіры.

З пад'язных пудей Беларускага аўтазавода ўсё часцей адыходзяць платформы з разабранымі для транспарціроўкі 75-тоннымі «БелАЗамі», якія асабліва патрэбны вугальшчыкам пры адкрытай здабычы вугалю. Працуюць у вугальных разрезах і першыя аўтамабілі-самазвалы грузападмальнасцю 95—110 тон, аўтапазяды-вуглявозы, здольныя падняць 120 тон, трымаюць экзамен 180-тоннікі. У гэтых машынах — праца ўсёй краіны, і працаваць ім на карысць Радзімы.

Я. КАРПОУСКІ,
рэдактар газеты «Автазаво-
дец» вытворчага аб'яд-
нання «БелаўтаМАЗ».

ЖЫЦЦЁВАЯ СІЛА

яго, радавога працаўніка. Адным з першых на прадпрыемстве А. Няхай быў удастоены вышэйшай узнагароды — ордэна Леніна, стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі СССР.

Далёка ад Мінска да башкірскага сяла Стара-Ісаева. Тут нарадзіўся і вырас Сунгат Гізатулін. Перад самай вайной скончыў рамеснае вучылішча і пачаў працаваць у роднай Башкірыі. Але ўварвалася ў наш агульны дом вайна, і пайшоў абараняць Радзіму Сунгат. Ішоў ён доўгімі і цяжкімі салдацкімі дарогамі. Вызваліў ад фашыстаў і Мінск. З тых дзён — ордэн Чырвонай Зоркі і яшчэ адна памяць вайны. Яна дае сябе адчуваць старой ранаі, атрыманай, як і ордэн, у тым жа, цяпер далёкім

1944-м. Калі скончылася вайна, застаўся дэмабілізаваны воін на зямлі, па якой прайшоў з баямі, — паступіў на Мінскі аўтамабільны, і з таго часу працуе тут. А як працуе, сведчыць высокая ўзнагарода Радзімы — ордэн Кастрычніцкай Рэвалюцыі.

— Глядзі, Сунгат, — паказвае Няхай на машыну, якая прайшла міма, — які адрас на ёй напісаны: Уфа! У тваю Башкірыю пойдзе!..

— Правільна напісалі адрас. Мне здаецца, што яна ад мяне, Сунгата, перадае землякам прывітанне.

— Ты на свой лёс паскардзіцца не можаш, — кажа яму таварыш.

— Вядома ж, — усміхаецца Гізатулін.

... Колькі іх, такіх лёсаў! Сама гісторыя Мінскага аўтамабільнага — яркае пацвярджэнне вялікай жыццёвай сілы дружбы народаў СССР. Як толькі была прынята пастанова Дзяржаўнага Камітэта Абароны аб будаўніцтве ў Мінску аўтазборачнага завода, якому ў недалёкай будучыні суджана было стаць першынцам Беларускага аўтамабілебудавання, на дапамогу першым яго будаўнікам, што прыйшлі ў Чырвонае Урочышча з партызанскіх атрадаў, паспяхаліся спецыялісты з нямногіх тады ў нашай краіне цэнтраў аўтамабільнай прамысловасці — Масквы, Горкага, Урала. Краіна дапамагала рыхта-

ваць і кадры. У старажытным уральскім горадзе Міасе, на аўтазаводзе авалодвалі рабочымі навыкамі будучыя беларускія аўтамабілебудаўнікі. Была сярод іх і Надзя Якубовіч, якая прыбыла па камсамольскай пуцёўцы. Сплылі гады, і стала Надзя Якубовіч першым на заводзе Героем Сацыялістычнай Працы, выхавала сотні стрыжнёўшчыц, навучыла справе, якой так шчодро вучылі яе ўральцы, і з чыстым сумленнем, з пачуццём выкананага абавязку (адбылося гэта мінулым летам) пайшла на заслужаны адпачынак.

У апошнія гады з дапамогай першынца беларускага аўтамабілебудавання ствараліся найвышэйшыя прадпрыемствы галіны — ВАЗ і, асабліва, КамАЗ. Нядаўна, у сувязі з пускам другой часткі Камскага аўтагіганта, Радзіма адзначыла ордэнамі і медалямі групу мінскіх аўтазаводцаў.

Вось ужо паўгода, з ліпеня 1981 года, на заводзе «БелаўтаМАЗа» ідзе ўдарная вахта ў гонар 60-годдзя ўтварэння СССР. Сваю працу аўтамабілебудульнікі прывяцілі ўжо Маскве і Ленінграду, Эстоніі і Туркменіі, Таджыкістану і Арменіі.

На Мінскім аўтазаводзе не-

МАСТАК І ЖЫЦЦЁ

НА ПАЧАТКУ ШЛЯХУ

Зусім нядаўна ў Маскве працавала VII Усесаюзная выстаўка творчых маладых мастакоў. Больш за 600 работ выпускнікоў мастацкіх ВНУ і творчых майстэрняў краіны экспанавалася ў залах Акадэміі мастацтваў СССР. Лепшыя работы былі адзначаныя традыцыйнай прэміяй ЦК кемсамола краіны. Пераможцамі ў гэтым конкурсе сталі і два беларускія мастакі. Першымі прэміяй адзначаны кампазіцыя «Трывожны час» скульптара Аляксандра Мятліцкага і кэрціна «Чэрвень. 1941 год» жывапісца Уладзіміра Кажуха.

З Аляксандрам Мятліцкім сёння наша гутарка.

— Перш за ўсё дазвольце паіншаваць вас

з поспехам. Здаецца, гэта першая ваша перамога ў такім сур'ёзным выпрабаванні для мастака, як усесаюзная выстаўка?

— Так, і, як звычайна гавораць у такіх выпадках, яна абавязвае мяне да большага.

— Ваша творчая біяграфія толькі пачынаецца, і таму мы, глядачы, маем права чакаць ад вас новых работ і новых перамог.

— Усё гэта так, але мне здаецца, што ацэньваць творчасць любога мастака па колькасці работ, якія перамаглі на мастацкіх конкурсах, — крыху рызыкоўна.

— Ваша кампазіцыя «Трывожны час» прысвечана тэме, заўсёды актуальнай для савецкага мастацтва, — Ленін, Кастрычнік, рэвалюцыя. Відаць, да яе вы звярну-

ліся не выпадкова. Раскажыце, як ішла праца над скульптурай?

— Дакладна на гэта пытанне адказаць цяжка, бо першы варыянт кампазіцыі я зрабіў, лшчэ калі займаўся ў Беларускай тэатральна-мастацкай інстытуце. І вось мінулай зімой зноў вярнуўся да гэтай работы, можна лічыць, перапрацаваў яе, зрабіў на нова, адліў скульптуру ў бронзе.

— Аляксандр, якую тэму ў мастацтве вы лічыце «сваёй»?

— Бадай што, тэму маленства, мацярынства. Гэта спрадвечная, цудоўная, складаная тэма. Зрэшты, ніякія эпітэты не здольны перадаць усёй яе паэзіі, яе глыбіні, вычарпаць якую здольны былі хіба што вялікія майстры ў сваіх бессмяротных творах.

— Якая з вашых скульптур больш даспадобы асабіста вам?

— Аднойчы вядомы пісьменнік на такое пытанне адказаў прыкладна так: «Творы мае — дзеці мае, і я не магу аддаць перавагу аднаму з іх за кошт другога». Прыгожа сказана. Ды толькі ці слухна? Думаецца, у кожнага творцы — скульптара ці паэта, жывапісца альбо музыканта — асабліва адносіны да работы, над якой яму давлялася шмат папрацаваць.

А. Мятліцкі. Трывожны час.

І калі мастак урэшце здолеў хаця б крыху наблізіцца да жаданага выніку, гэты твор робіцца асабліва дарагі, як мне, напрыклад, мая скульптура «Хваля».

— Аляксандр, а каго вы лічыце сваім настаўнікам у скульптурнай?

— Паўна, у кожнага мастака на пачатку яго шляху ёсць свой кумір, уплыў творчасці якога адчуваецца вельмі моц-

на, якога ён пераймае, можна, часам і не крытычна. Гэта як дзіця, якое вучыцца гаварыць і дакладна паўтарае словы, якія яно чуе, — незалежна ад таго, правільна іх вымаўляюць ці не. Гэта перыяд станаўлення мастака, і праз яго праходзіць кожны. А крыху пазней, калі дзіця стала, завучаныя словы яно пачынае асэнсоўваць, звязваць у сназы, пачынае гаварыць, няхай

сабе непска — затое само, і няхай да старых памылак далучацца новыя, але гэта яго ўласныя памылкі. Аналагічна і мастак з цягам часу выпрацоўвае свой почыр, свой стыль. І тады лепшым педагогам мастака з'яўляецца прырода.

Што датычыць мяне, дык я лічу, што мне шанцавала: маім настаўнікам быў і па сёння застаецца Андрэй Ануфрыевіч Бембель. Цудоўны скульптар, выдатны выкладчык, ён шмат нарысанага даў нам, сваім студэнтам, прывучыў нас да самастойнасці. Ва ўсіх маіх работах — і ў завершаных, і ў тых, якія яшчэ чакваюць мяне, прысутнічае часцінка яго душы, яго таленту.

— Калі ўжо зайшла размова аб вашых будучых работах, раскажыце, калі ласка, над чым вы працуеце зараз?

— Разам з архітэктарам Уладзімірам Бачковым мы працуем над праектам помніка «Дзяцінства, абпаленае вайной». Акрамя таго, да выстаўкі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння Янкі Купалы і Якуба Коласа, я рыхтую скульптурную кампазіцыю «Янка Купала і дзеці». Пакуль што аб гэтых работах рана гаварыць, але, як бачыце, я па-ранейшаму верны сваёй тэме.

Д. ФІЛІМОНАУ.

Цяжка ўявіць сабе неба паэзіі без Івана Драча, без таямнічага сузор'я ягоных думак і вобразаў, без нервоўных бліскавіц ягоных наўлоўных метафар. У стэпе паэзіі Івана Драча вольна самым нечаканым эпітэтам, раздольна-гучна і дакладным, і асацыятыўным рыфмам.

Паэзія Івана Драча — з'ява новая ва ўсёй нашай шматмоўнай літаратуры і асабліва ва ўкраінскай. Наватарская яна не так і не толькі новымі вобра-

замі, паняццямі, формай і самай манерай пісьма, як заглыбленым — не прыземным, не ўзменным — позіркам у жыццё штотдзённае, надзённае, звычайнае.

Карэнне вобразаў Івана Драча ў роднай глебе, а вяршальны іхні з небам, як з роўным, гавораць.

Паэт не баіцца прынізіць, апусціць на дол традыцыйна-ўзвышанае паняцце і наадварот — самае зямное ўзвысіць.

Цяпер, калі гаворка заходзіць пра высокую пробы паэзію, у шматмоўным сугалосці Івана Драча называюць адным з першых. Гэтае нялёгкае і адказнае права быць першым на лініі жыцця, выказаць ягоныя клопаты і радасці паэт заслужыў сваімі сумленнымі, сваімі па-ўкраінску пранікнёнымі радкамі.

Іван Драч часта бывае ў Беларусі, ведае нашу літаратуру, шмат перакладае беларускіх налег па яры. З сьмяюняй любоўю піша ён пра Беларусь:

Русь Белая, не ў сівай долі — Ты ўся ў вясёлках, як бруя! У ліўнях сонца, ў брацім коле! У слязе тваёй шчаслівай волі Шчасліва адаб'юся я!..

Паэзія Івана Драча родная і дужа блізкая сэрцу беларуса!

Прапаную ўвазе чытачоў «ЛіМа» пераклады вершаў украінскага сябра. Рыгор БАРАДУЛІН.

Балада пра вядро

Я — форма. А змест мой — даспелыя вішні,

Запыленыя барвяністыя кулі,
Што зоры пілі сакаўныя на ўзвышшы,
Сарванья п'яна ляжаць, як паснулі.

Я — форма. А змест мой — рахманья грушы,

Саперніцы сонца, свяцільнікі саду,
З рэспублікі сакаў аблудныя душы,
У падол падабранья ў ноч грушападу.

Я — зрэзаны конус. А змест мой да скону —

Усё, што змясціцца ў мяне захацела:
Ці дыні-дубоўкі, ці хрэн утрапёны,
Ці хрумсткага храп'я зялёнае цела.

Я — форма. А змест не сама выбіраю.

Ад часу залежу, належу патрэбам.
Калі я парожня часам бываю,
Укоптур тады насыпаюся набам.

Балада залатой цыбулі

Звычайная цыбуліна — світанне галодных.
Пабла НЭРУДА.

Яна — багіня залаташчокая рынкаў прадажных —

Маятнікам пагойдваецца ў гроне вянка,
Абняўшы за шыю гарбатую цётку Гарпіну.

Яна — німфа, ўплеценая ў звычайныя косы сябровак.

Мільёнамі ласых вачэй абмацаная,
Прагне пазбыцца сваёй залацістай цноты!

Яна — маленькая макаўка падземных цэркавак —

Дрыжыць за сваю залатую душу набожную
Перад паганскай прагнасцю тупога нажа!

Пачырваней, працягваючы за яе золата смецце сваіх медзякоў!

Яна ўжо чуе, як млеюць яе залатыя грудзі

У прадчуванні абдымкаў газавых жыгунна Агно.

Яна — каралева красы сельскіх святельных базараў, —

Прыціхла сядзіць на гаўптвахце салдацкай кішэні,
Нявінная залатая фея жорсткага Апетыту.

Яна — родная сястра чэрствага жытняга Хлеба

І сястрычка-блізнючка белажупаннага Часнаку.

Саперніца лютая разваранай рохлі Бульбы,

Сяброўка верная кухоннай сарамажніцы Солі,

Малая Жанна д'Арк на ўсіх англасаксаў-мікробаў,

Яна — Лаура пшачотная нейкага кірпатага Пятра Пятраркі

З кіеўскага тэхнічнага вучылішча на Падоле,

Захаваная ў цяпліцы ягонага самаробнага чамадана,

Ці яна — забытая, занядбаная Цыбуліна Папялушка,

НЯМА СЛОВА

Конь не азваўся сваім тонкім і звонкім «і-гі-гі-гі». Не застрыг вушамі і нават не зірнуў у мой бок.

Конь стаяў запрэжаны.

Здавалася, не ён трымае на сабе зброю, аглоблі, а зброя і аглоблі падтрымліваюць каня. Мокры — хоць выкручвай, худы — скура ды рэбры. З абвіслымі і як бы не з яго вушамі. З нібы выскубленай грывай і рэдкім хвостом (кажуць, пасеклася грыва, пасекся хвост: яны зрадзелі, пакарацелі).

На возе сядзела дзядушка. Дзве кабеты і хлапчук-падлетак зрывалі леташнія

Фёдар ЯНКОЎСКИ

АБРАЗКІ

спятрэлыя травінкі, што нядаўна выйшлі з-пад снегу. Стараючыся, утраіх падчосілі жменькі травы-сухастою і з рук давалі каню. Ён еў, але вяла; не чулася запомненага з маленства энергічнага конскага хрумстання — рашучага знішчэння. Ніхто з чатырох не ведаў мяне, а ўсе як бы застылі, калі падышоў да каня, паглядзіў яго па шыі і персях. Я падаў крышку наперад хамут, прыпадняў яго, і нібы пачуў на целе сваім раны. Абмуленыя, сцёртыя — жывое мяса... — конскія плечы.

Жанчыны, прытомленыя, абсівераныя, цёмныя ў тварах, стаялі з апушчанымі рукамі, глядзелі на мяне вачамі вінаватых.

Гэты конь ці раз нёсся да мяне на кліч або свіст ці на рэзкае плясканне рукою па халяве. Нёсся і спыняўся нібы ўрыты; спыняўся так, што якраз даставаў храпаю мае грудзі. Спыняўся і цёрся, як дзіця. Ён не раз ірваўся, ішоў першы, калі ехалі групам на разведку. І не раз вынес конніка з агню. Не раз здавалася мне, што конь адчуваў, дзе бахнецца і бахне міна.

Сіўчык быў з незаманых і шчыраверных сяброў. Я не проста пазнаў Сіўчыка, — я ўбачыў яго там, дзе былі з ім разам у вайну, дзе служылі зямлі, людзям гэтай зямлі; калі ж бы трапіўся недзе далей, відаць, прайшоў бы, толькі зірнуўшы з болем і шкадобаю: які ж худы, які змучаны конь...

Усе чацвёра глядзелі на мяне. Без запытання ў іх і без іх слоў бачыў: на яны вінаватыя.

Жанчыны раскавалі. Проплач і коратка:

— На ўсю вёску ён адзін. Параненага забралі пасля бою. Партызана, маладзенькага хлопца (на гэтым кані ляцеў), пахавалі. Взяём сяго-таго з насення. Сваеякі і так людзі назбіралі. Араць на сабе будзем... Каб нам як, бедным ды стрэдным, дабавіць каня: крыху гэту, насенне, дахаты. Каб з нсг, барані божа, не зваліўся. Яшчэ з пятнаццаць кілямэтраў...

Пакуль раскавалі, стала яшчэ больш відаць не зморанасць, а знясіленасць Сіўчыкава. Ніжэй апусцілася яго галава. Мне стала еусцішна: здавалася, вось-вось падкурчацца ногі, конь на вачах асунецца на зямлю.

Разам і спяшаючыся мы зрывалі травінкі-цявінкі і—пасушнік, падбегам падносілі каню. Падкормлівалі яго, што адзін толькі на ўсю вёску. А вёска? Толькі была вёска. Стаяць толькі печы. І тыя — разбураныя...

Немцы адступалі. Праўдзівей — немцаў гналі. Аскірзаліся азьярэлыя. Разведка наша мела пабольшаны клопат. І выпрасіў у мяне маладзенькі Базыль-разведчык: «Ну, хоць раз мне пранесціся на вашым Сіўчыку... Дайце. А?»

Тады загінуў Базыль. Асіраценне...

Адагналі яе, вайну, на захад. А тут, на полі, пры дарозе, яна так жудасна падзмула на мяне. Жахам, смерцю. Ані не заслужанаю караю маткам, дзеткам, жывому ўсяму...

Няма слова.

З ДЗЯДУЛЕВЫХ УРОКАУ

Аднойчы дзядуля сказаў мне:

— Дзянёк падабраць трэба. Зьбірацца нам ня вельмі што: запрэглі каня, узялі пілу, узялі сякеры — ды і марсканулі ў лес. Ты будзеш дапамога мая. За дапамагатага паедзеш. Аднаму, хоць каму, хоць бы дзе — ня тоя.

Падумаў і далей:

— Нам цялешыкаў зь дзесяць, а лепей каб дванаццаць. На стаўпце трэба. Каб роўныя, каб гладкія й лёгкія. Назнаходзім, нарыхтуем удваіх.

— Мяне вы возьмеце? — не верылася.

І я — чакаў.

Чакаў таго неназначанага, нявызначанага дзянька, які ў дзядулі быў бы вальнейшы, каб конь не быў у запрэжцы — не ў бацькавых руках. А мо падказаць дзядулю? Падшпарваць?.. Не-не! Чакай. І не пахваліцца анікому.

Я ж буду ехаць з дзядулем, я сядзецьму на цялешыках, даўжэйшых за воз. А каб сказаць дзядулю: «Едзьма?», возьме ды загневаецца. Ён сказаў узяць — а перамеціць. Бацька ці раз браў мяне ў лес: завозіў цэбар, новую кядку, высокую і вузкую, другую—шырэjšую і нізкую, ставіў пад бязозамі на сок; ездзіў па дрывы, па мох, па ігліцу, але ўсё рабіў тата, рабіў адзін. Я толькі глядзеў. Яму і гаварыць не было калі.

Прышоў той дзень.

Толькі ж ехалі павольна, нібы — непакоіўся я — і справы ніякай. Конь? Ат, ледзь ногі перастаўляе. Нокне дзядуля, а Шпак (які ён шпак, калі гультай-гультаяча і маруда?) крутнае, як венікам, хвостом, нібы засведчыць: «Пачуў жа», — і шлэпае як на заўтра трэба. Карціць мне: хутчэй бы ў лес. Карціць і рупіць. А я што рабіцьму? Які я дапамагаты буду? Можна, дзядуля толькі так сабе сказаў гэтыя «за дапамагатага паедзеш» і «дапамога твая»? Можна, як і раней з бацькам, толькі і будзе ў мяне, што на возе ехацьму ў лес, ехацьму з лесу—і ўсё? Можна, дзядуля і мне сказанае, як аднойчы брату: «Не хачу твае дапамогі». Возьме і... ссадзіць з воза.

Непакоіўся, пабойваўся...

А ў лесе дзядуля прывязаў каня, узяў з воза пілу (праўда, не тую, бачыў я, якою пілавалі дрывы пад павеццю і перапілоўвалі калоды, калі перасыпалі хату, стопку, клець, свіран, а кядку — зломак, з доўгае і вузкае, з прыкляпаным у кузні вухам; была некалі доўгая, але зрэзалася, пераламалася).

Мне пашанцавала. Першы раз у жыцці пілавацьму ў лесе, — не тое, што пад павеццю! Будзе што папарасказаць! А што я ў лесе з сякераю? Хай сабе з маленькаю, якую бралі ў лес, калі ішлі насокчы кіеў на фасоллю, кійкоў памідоры падвзяцца, палак на цэўкі, вудаў ёкое... Буду сякераю церабіць, абцярэбліваць...

Дзядуля ішоў ад хвойкі да хвойкі, лёгка пастукаваў па іх абушком, па адной — раз, па другой — два ці тры. Абстукаў больш за дзесяць, роўных і нятоўстых. А мне хіба ходзіцца? Як матылю на крылах. Гляджу на тую хвойку, якую дзядуля азірае другі раз. Гляджу на дзядулю. А ён без слова, моўчкі. Ён ведае, што робіць і рабіцьмем. Шкада, што мне нават аднаго слова не скажа, анічога ў мяне не пытаецца. Але гэта не бяда і не клопат. Як я з пілою буду? Як церабіць? А як на воз? Ці вялікі воз нагарусцім? Ці дагаджу?

— Ну, дапамагач, бярэмся за пілу. Толькі не зачэпіся за палянянку. Пад ногі глядзі. Піла ж. Не што...

Дзядуля стаў на адно калена. Мне сказаў, што я малы, магу ці на калена стаць, ці толькі прыгнуцца:

— Табе й сагнуўшыся можна.

Гледзячы мне ў вочы, тлумачыць:

— За ўсю пілу грошы плацілі? За ўсю. То й цягаць трэба на ўсю пілу. Глядзі, каб піла роўнянька хадзіла. Ня трэба са мною напярэганкі, а каб піла роўнянька йшла.

Што за ўсю пілу плацяць, калі купляюць яе, — гэта адразу зразумеў, уцяміў. А каб піла «роўнянька хадзіла», гэта... Калі ж пачалі спілоўваць дрэва, мяне ўсё адно як штосьці падганяла, падштурхоўвала, каб я мацней цягнуў на сябе пілу і ціснуў на яе, каб хутчэй рэзаўся мой бок. Дзядуля прыпыніўся:

— Ты куды бяжком! Не прыціскай пілы, а каб лёгка йшла. І мне, й табе будзе лягчэй, ляпей. Каб не наталаваць аднаму аднаго. Бо сам натулуяцца, мяне наталуе.

Пілавалі. Нішто не магло адарваць майго вока ад пілы. А яна, калі цягнуў на сябе, становілася нейкаю нядобраю, неяк шкандыбала, уядалася і зрывалася.

Што безыменна сатлее ў страўніку
нейкага бонзы,
Яна, залацісенька-залатая, не ведае
як ёй наканава на памерці.
Ці пашчасціць ёй легчы святымі белымі
німбамі
На неразгаданую таямніцу пшанічнай
скібки,
Ці яна мусіць круціць хула-хуп
перад крывавым Шашлыком
Пяшчотна-шызымі сакаўнымі колцамі-
абручамі
На срэбным целе грузінскага князя
Шампура...
Пачынаецца залатая агонія
стрыптызу перадсмяротнага:
Яна скідае сваё залацістае футрачка,
Яна скідае свой залацісты ільсняны
свэдар,
Яна скідае сваю залацістую далікатную
сукню,
Яна скідае сваю залацістую кашульку-
лушпінку
І, галютка-белая, плача над згвалтаванай
цнотай,
Яна — залатая Цыбулінка з мамінага
горада,
Яна — залатая Вясталка з хорама
Таямніцы Быцця,
Сціснутая ў залаты кулачок з перапуду...

Прынесці вады

З блуканняў я вярнуўся і дадому
У залатое завярнуў сяло,
Яно вучыла не звачаць на стому,
Хадзіць па грудзе. Неба аблягло
Тугімі хмарами,
а ў хаце ні крапліны,

У бульбе недзе маці. На шляху
Ліпнёвай завірухі ўсе хаціны
Прапахлі медацветам па страху.
Я стаўлю чамадан. На прызбу — туплі.
А дзень які раскоцісты вакол!
Я ў ім, нібы ў заласценным куфлі,
Стаю на дне маіх усіх вякоў.
І на руку каромысел. І хітра
Звініцца вёдрам. Добра ля сяла,
Дзе грому разгарнулася палітра,
Мне басанож ісці, як да святла.
Вядро на гак. Таплю яго ў крыніцу.
Аранжам жабкі чэраўца мігне, —
Ваду, як тую птушку-бліскавіцу,
Паставіць твар у твар прыемна мне.
Гагочуць у люстэрку дрогкім хмары,
Аж разрывае бліскаўка вядро.
Ды вока ў вока сталі светла храмы,
Да сонца тварам, людзям на дабро.
Спытаю, незямной заняты справай,
Што за вясёлы і суровы смак!
Адно вядро рукі чакае правай,
Ну а другое — левай, так і так.
Бяру адно, падважваю, заношу,
Другое праўлю на плячы яшчэ.
Пад грукат грому падымаю ношу,
Аж бліскавіца цераз край цячэ.
Залева белым полымем шугае
І падстаўляе лужыны здаля.
Марнее ў свеце ўсё, як пад нагамі
У летняй маладой вадзе зямля,
Паездзіў досыць я па белым свеце,
Хіба што ўзносіў рэактыўны птах
Вось гэтак, як лячу па ліпаце
З каромыслам і вёдрамі вась так!
А маці мех накінула і моўчкі
У хату вёдры поўныя бярэ.
Кот узлятае, быццам корак мокры
І цёплай пільсцю ногі з ласкай трэ.

— Дай мне вады! — прашу ласкава
маці.
Яна карэц знаёмы падае.
— Чаго хадзіў? Вада ж вунь
ёсць у хаце! —
Дрыжыць рука вузлатая ў яе.
І свой гарачы твар хаваю ў куфлі,
Нібы нічога не расчуў...
Адны
Стаяць на прызбе вінавата туплі,
Дажджу з краямі поўныя яны...

Балада пра кабзара Хведара Халоднага

Ладоў ажно чатыры ужываў:
Бандурны, скрыпкавы, жалобны, косы.
Дый казачка на кобзе выйграваў
Нагамі босымі. Бывала, сядзе босы
Дый струны пальцамі
брынь-брынь — бярэ настрой.
Былі яго правыя не без сілы злое.
Яго дзятва аблепіць, быццам рой,
А ён царуе кобзю над ёю,
А так спяваць, бывала, не хацеў,
Хіба прап'еца, што няма чым плечы
Прыкрыць, і ў сне карчомным нараспеў
Галосіць, братцы, голасам малечы.
А ўжо іграў, то, знаеце, ўцінаў
Так, што і сіла бога не паможа, —
Пра трох братоў, пра Хмеля й Багуна,
Пра шчодрое на славу Запарожжа.
Было, як сядзе, дык струна кіпіць.
Ды як уперыць, плачам як затужыць,
Усе галосіць, плача сам і кпіць,
Бо ён на гонар быў багаты дужа.
А медзакі ўсе ў конаўку яго,

Як той гарох:
тр... тр... — дзяўбіце, птахі!
Кабзар меў нораў гэтакі ж, як агонь,
Хоць быў бядача: гостачкі ды лахі...
Каго не ўзлюбіць, гневам не міне,
Яго паны ўбіралі-прывячалі,
Ды ўсё прап'е і зноў у бур'яне
Сядзіць, як цвік, і п'е тугу вачамі.
Быў ганарысты. Бог ці сатана
Забіў яго на тыдні велікодным.
Душу ён спевам выпіваў да дна,
Пякельны быў, бо нараклі Халодным...

У таварыстве чмяля

Учора чмель гудзеў — сягоння ўжо
няма,
Застыў ад холаду, ледзь лапкамі ён
меле,
Спрабуе крыльцы выпрастаць — дарма,
Глядзіць мне ў вочы сумна, анямела.
Бяру яго я з зацені, кладу
У спагядлівы зацішак — на прыслонку.
А самалёты, як чмялі, гудуць,
І чмель да іх гудзе сабе спрасонку.
Я потым забываю на чмяля.
А ён нагрэўся, з рукава ўзлятае,
Ды нешта важкая яму зямля,
Ды вецер ім, падбітым, пагарджае.
На ім жа світрык чорна-залаты,
Цяплеюць грудзі ў шчырай пазалоце.
— Ляці, — належыць небу ты,
Бо мы жывём не ў лёдзе, а ў палёце!
Паўдзён ужо. Аж чую — чмель гудзе.
Куды таму там грому-бамбавозу...
Расправіў крылы, разагрэўся дзень,
Ляціць чмялём сустрэць адчай марозу...

Спацеў, пакуль спілавалі. Хвоя лягнула на прагаліну, расцягнулася на ўсю сваю
доўж. Хацелася мне, цягнула і падбівала мяне кінуцца па сякеры (яны ж абедз-
ве блізка), сабе і дзядулю, каб церабіць хвойку, каб, абцярабленую, перарэзаць
так, як пакажа мне дзядуля: на цялешыкі. А дзядуля з пілою пайшоў да другой
хвойкі. І зноў: «Цягайма на ўсю пілу». І зноў: «Не пераганяй мяне і ня цісні на
пілу, а лёгянька, то хутчэй будзе». Зноў, каб не «наталаваць», каб не «затала-
вацца»...

І ляглі на зямлю хвоі... Нятоўстыя, роўныя, стрункія.
Дзядуля, не сышоўшы з месца, па чарзе акінуў вокам спілаваныя дрэвы, —
болей не трэба.

Цяпер у нас, цешыўся я, самае-самае! Церабіць, абхарошваць, перапילוваць,
на воз падымаць...

Ды нічога гэтага рабіць не сталі, нават не пачыналі.
Дзядуля яшчэ раз паглядзеў на хвоі:
— Хай паляжаць мо дзён з дзесяць-пятнаццаць. Выдыхаюцца, палягчыюць. Су-
коў не чапаць, перапילוваць ня будзем. Хай. Едзьма, унук.

І пайшоў, каб падцягнуць падпінак, адвазяць ад дрэўца лейцы, ехаць дадому.
Хацелася мне тады папрасіць дзядулю абцерабіць, перапילוваць хоць адно
дрэва... Я, здаецца, стаў моцны, гатовы падымаць на воз цяляшы.

Перад тым, як сесці на воз, дзядуля паглядзеў на мяне і паўтарыў амаль тое
самае:

— Хай ляжаць, хай добра выдыхаюцца. Хай выдзьме з іх цежар — сырыну.
Палягчыюць. Тады мы, брат, іх, нібыта якія качалкі... Іх тады на воз, на воз, на
воз... Лёгка будзе. Хай выдыхнуцца.

«Хай выдыхаюцца»... «Хай выдыхнуцца»... «Палягчыюць»...
Выязджалі з лесу, калі хавалася сонца. А ў хату зайшлі — якраз усе, усёй
сям'ёй сядалі вячэраць. Было ў мяне чым пахваліцца: спілоўваў жал і пахааліўся:
«Спілавалі дрэвы, а як выдыхаюцца, а як выдыхнуцца, забіраць паездзем».

— Выдыхаюцца? Што «выдыхнуцца»? — спытаўся брат.
Ці не сам гонар стрымай ад адказу. Дый не вельмі ведаў, што... выдыхаюцца...
што... выдыхнуцца...

Уцяміў — з часам.
Прайшло з таго даўняга лета гадоў з трыццаць. Я ішоў са станцыі праз той
самы лес, дзе яшчэ зусім малы меў невыказную радасць — і дапамог дзядулю,
быў яго, дзядулевым, памагатым. Успомнілася ўсё: і словы дзядулевы, і рады
яго, і... Не было яшчэ сілы, вывучкі, то і... цягай на ўсю пілу, бо за ўсё плацілі
(як куплялі); не рві пілы, не цягай так, каб яна шкандыбалала, кулялася, а роўна і
лёгка цягні на сябе: лягчэй абодвум, спорна праца пойдзе, хутчэй будзе. Каб
піла ішла, як вада, а не ўпілавалася і жыватоў не надрывала. Не наталаваць, не
заталаваць, не заталавацца...

Прыгадаўся тут, на лясной дарозе, другі, наступны дзядулеў урок, на якім
давучаў працаваць (не шарварку адрабляць), калі прыязджалі забіраць і забралі
тыя — цэлы воз! — стаўпечыкі.
Выдыхаліся і выдыхнуліся хвойкі. Дзён, мабыць, праз дзесяць абцерабілі і
парэзалі на цялешыкі, на воз ускінулі (праўду сказаў мне дзядуля: як качалкі,
лёгенькія і лёгенькія), пахарашылі пні (гэта кару з пнёў знялі), галлэ пазносілі на
палынку, дадалі да «свайго» галля назбіранага на лесе пасушніку, спалілі.

— А я, дзядуля, умею ў лесе? Я дапамагач вам? Мяне вы возьмеце другі раз?
— Умееш, унучак, умееш. Вазьму й другі раз, вазьму й трэці раз. Вазьму.
Павольна, як і тады, калі ехалі ў лес з пустым вазам, ступай конь. І сваім, і
дзядулевым рытмам. Не рвучы і не шкандыбаючы, лёгка і спакойна. Выехалі з
лесу — дзядуля дадаў незразумелае тады мне і нечаканае, як загадку:

— Абы ўмеў танчыць, а гараваць, хлопча, гора наўчыць.
Думаў я: што гэта? Дзядуля хвілінкі-часінкі не мог пасядзець рукі склаўшы ці
пастаяць рукавы звесцішы, а сказаў як найпершае: «Абы ўмеў танчыць»?

Даўнавата былі тыя ўрокі.
А ці ўрокі? Не перабольшваю?

З аўтобуснай станцыі іду дадому-дахаты праз той самы лес. Не адзін. Са мной
зямляк, маладзейшы за мяне чалавек. Расказваў мне: ён вучыўся ў Мінску і
за Мінскам, сам нешта пісаў. Дарога да вёскі нядоўгая, не вельмі нагаворыцца.
Але я паспеў успомніць і расказаць, як некалі быў «за дапамагача», «за дапама-
гатага», расказаў пра тыя «цягай на ўсю пілу», і «цягай роўнянька», і «не рві, каб
не заталаваць, каб не наталаваць», і «рабі не бяжком», і «абы ўмеў танчыць»,
і «выдыхаецца, выдыхнуцца...». Былі пад успаміны — удвух жа — нашы разва-
жаны і тлумачэнні. Выдыхаюцца, выдыхнуцца, выдыхнуцца, палягчыюць.

А праз нейкі час (можна, праз год ці паўгода) чытаю артыкул з падзагалюкам
«Рацпрапанова — у жыццё!» Пад артыкулам — знаёмае, землякова прозвішча.
Той самы, з кім ішоў праз лес са станцыі, каму расказвалася.

Артыкул, як піша аўтар, «выносіцца на грамадскае абмеркаванне», гэта —

«рацпрапанова на змяншэнне працаёмкасці і выдаткаванняў па падрыхтоўцы
драўніны», «на эканомію сродкаў, якія выдаюцца на нарыхтоўку драўніны», увага
на «яе інтэнсіўную і ў тэмпе транспарціроўку». І іншае. Толькі няма ў артыкуле
тых «выдыхаюцца», «выдыхнуцца». На месцы іх — вялікія, доўгія сказы, а ў
сказах — на цэлы аршын кожны — навуковыя тэрміны, запазычана-пазычоныя,
кніжныя; артыкул аўтар напісаў нібы «падбетоненым» стылем, нават з формула-
мі, з апісаннем «кантрольных абгрунтаваных эксперыментаў» — праверкі, дзеля
пацвярджэння, як неабцярабленыя дрэвы, паляжаўшы з галінамі, лісцем або
ігліцаю, становяцца лягчэйшыя, як «забяспечваецца больш эканомная транспар-
ціроўка драўнінныя піламатэрыялаў на дрэваапрацоўчыя прадпрыемствы».

Артыкул немалы. Толькі не было ў ім дзядулевага, — таго, што ўзяў дзядуля
ад дзядулевых дзядуляў. Простага, існага, істотнага: «выдыхаюцца, выдыхнуцца,
палягчыюць».

Былі ў мяне дзядулевы ўрокі.

Успомніліся яны, успамінаюцца.

Успомнілася і даўжэзная сырычная, або сырамятная, пуга-дратаванка, што ві-
села на сцяне ў сенцах. Невядома, адкуль і калі яна ўзлялася. Сам дзядуля (ска-
заў аднойчы) не ведаў гэтага. Вісела на яловым сучку-кручку.

Ніхто з сям'і і разу не браў яе ў рукі. Ні на пострах ці «выхаванне», ні на
пасту, ні на ворыва.

Вісела нібы ў музеі, — ці што?

НА АДПАЧЫНКУ

Добрая неспадзяванка: першы, каго ўбачыў каля санаторыя, быў мой адна-
кашнік, разам вучыліся, разам гадоў за сорок таму назад пачыналі на хлеб за-
рабляць. Як толькі сустрэліся, ён расказаў, што прыехаў на тры дні раней за
мяне і таксама быў прыемна ўражаны: ён сустрэў, выйшаўшы з аўтобуса, свайго
былога студэнта (гадоў яму трыццаць пяць); вучыўся хлопец ахвотна, цяпер —
намеснік дырэктара; усе тры дні ўважлівы да свайго настаўніка, карэктны, далі-
катны; з ім — яго прыветлівая маладзіца; так што ўтраіх за адным сталом сне-
даюць, палуднуюць, вячэраюць (падвячоркаваць пагадзіліся не хадзіць), утраіх
гуляюць уранку, і ўдзень, і ўвечары.

Дні выдаліся такія, якіх на адпачынку чакаюць усе людзі: сонца, цяплынь, мяк-
кія ночы. Купайся ў возеры хоць цэлыя суткі; можна абветрыцца, падсмажыцца
і рудзец (або, як кажучы, загараць) — нібы ў Ялце.

Але так было нядоўга. Вецер і хмары нібы прагналі сонца; ночкі чатыры за-
пар ішоў роўны дождж, цёплы і густы, не раз дружна прыпускаў ён удзень. І
добра нагрэтая зямля быццам высыпала з сябе незлічоныя чароды лісічак і мас-
лякоў, сыраежак і ваўнянак. Заварушыліся санаторнікі. Хто збірае грыбы і з ніз-
кім паклонам нясе іх самому кухару, хто, налоўчаны, узьўся сушыць або сма-
жыць і «заціскаць» у слоікі. Бачыць гэта мой аднакашнік і шкадуе: збіраў бы
грыбкі, спрыт на гэта мае, але што і куды з імі? Кухары ўжо сталі адмахвацца
ад грыбавікоў: грыбы грыбамі, а ў кухара — меню, рацыён.

Сябра, калі сустрэліся перад снеданнем, успомніў свайго вучня з жонкаю. Яна
як яна, а ён — сам казаў — любіць хадзіць па лясных дарогах дожджыкам, у
сырое надвор'е. І хадзіў бы. Толькі шкада адзення і абутку: усё новае і нятан-
нае. А калі селі за стол снедаць, сябраў былы студэнт, нібы раячыся, нібы кале-
гіяльна, пачынае разважаць, але адразу вырашае проста і катэгарычна:

— Падумаем і вырашым. Снедаю — і звяно. Звяно загадчыку канцылярыі.

З месяц як для нашай спартыўнай моладзі прывезлі ў склад новыя касцюмы,
здаецца, імпартныя, добрыя і прыгожыя, памеры ўсялякія. Мне трэба пяцьдзе-
сят другі памер, чацвёрты рост. Табе, жонка, сорок восьмы, трэці. Кеды ў
складзе ёсць, з паўсотні пар неабубаных; дзве — звяртаючыся да жонкі, — на
нашу з табою долю. Што ж бы яшчэ? Падказвайце, каб не забыцца... «Волга» ж
будзе ісці. Што, скажы...

— Як што? — перабіла жонка, — А калі гэты самы загадчык раззвоніць, выне-
суць на людскія языкі, то што тады? Давай так: купім білеты, пад'едзем самі
дахаты, — другі ж тыдзень у нашу кватэру і муха не залятала, кватэра адна,
без нікога. Ёсць у нас кеды, ёсць у нас свае касцюмы і тапачкі-балеткі на гімна-
стыку хадзіць. Свае ж. Жывём, — звяртаючыся да мужавага настаўніка, — па-
куль што ўдваіх, самі сабою.

— Сваё? Дзівачка. Але добра, што падказала: няхай прывязуць балеткі, на
гімнастыку хадзіць... Звяно!

Неўзабаве адной ранаю да намесніка прыносілася са службы «Волга».
Больш я ні разу не бачыў, каб ішлі трое: настаўнік і былы яго студэнт — сён-
няшні дырэктараў намеснік — з жонкаю. Настаўнік снедаў, палуднаваў, вячэраў
за іншым сталом.

Стройныя і энергічныя намеснік і намеснічыха хадзілі па дарожках і сцежках
у новых элегантных спартыўных касцюмах і прыгожых кедах. Намеснік колькі
дзён не зрываў нашытай на світары яркай зыкеткі беларускай трыкатажнай
фабрыкі. Ці не на нейкі выйгрышы паказ: «Сваё, наша, а не якое прывознае!»

МУЗЫКА

Да нас, у музычную рэдакцыю Беларускага радыё, кампазітары заходзяць амаль штодня. Заходзяць са сваімі клопатамі, творчымі навінамі, а бывае — і планами. Зразумела, што ўся музыка беларускіх кампазітараў, перш чым трапіць у эфір, праходзіць «праз нашы рукі». Мы рыхтуем канцэртныя праграмы, тэматычныя перадачы, прысвечаныя іх творчасці.

І вось аднойчы надарылася мне праслухаць запар некалькі песень нашых маладых кампазітараў — Э. Зарыцкага, Л. Захлеўнага, В. Іванова і У. Будніка,

грамадзянскую пазіцыю.

Трэба шукаць маладым кампазітарам і свайго пэнта, найбольш сугучнага свайго індывідуальнасці, свайго тэма ў мастацтве. Канечне, гэта нялёгка. Можна, вярта наладзіць больш песня творчыя кантакты Саюза кампазітараў і Саюза пісьменнікаў БССР, бо, здаецца, два «цэхі» існуюць пакуль некалькі адасоблена: пэты амаль не ведаюць, што робяць кампазітары і наадварот. А калі б сабраліся разам тыя, хто заклапочаны лёсам беларускай песні, хаця б два разы на год — пэты ды кампазітары, — ды высветлілі, якія тэмы іх аднолькава хваляюць, ды шляхі іх вырашэння, — можа б, і менш тады было песень-аднадзёнак, і агульная справа раз-

праехаць па Беларусі, па нашай прыгожай, старажытнай і слаўнай зямлі, учытацца ў яе гісторыю — і тады з'явіцца шчырая, сапраўдная песня... Калі ж не адразу песня, дык нахненне, якое прымусіць цябе шукаць адпаведныя вершы, тэкст для песні.

Магчыма, такія творы ёсць у «партфелях» або пішуча кампазітарамі — тады я з задавальненнем возьму свае словы назад.

Спрабую зараз прыгадаць адметныя жартоўныя, забавныя, танцавальныя песні тых жа маладых аўтараў. Нельга сказаць, што іх няма. Яны ёсць. Але калі падысці да іх са строгай меркай, падумаеш, што адпавядаюць яны не надта пераборліваму густу. Не вы-

дочкі, ці «Паваражы», ці «Паверце, дзеванькі». Звонку рухавыя, жывыя, а не радуюць. І вопратка на дзіва аднолькавая, і той жа «кампазітарскі каркас» быццам ствараецца па гатовай формуле. Крыўдна за кампазітара, які, бывае, траціць патрабавальнасць да сябе. А былі ж у свой час у яго такія добрыя песні, як «Чыё імя вялікае — жанчына» (тэкст С. Давідовіча), «Два небы». Магчыма, калі б кампазітар пашукаў свае фарбы ў аркестры, у інструментальным ансамблі, то выкананне ўспрымалася б па-новаму, надавала б песням непаўторнасць гучання. Думаеш: у чым жа тут справа? Уражанне такое, быццам некаторым стваральнікам песень бракуе часу гэтым займацца: галоўнае, каб песня хутчэй загучала. Не надта добрае выкананне? Не важна: хутчэй у эфір! Амаль не даводзіцца чуць ад кампазітараў, што іх не задавальняе выкананне, якасць запісу песні... Вось і атрымліваецца, што дзеля папулярнасці церпіць прэстыж прафесіі.

Урэшце, я спрабую тут зразумець і кампазітара. Песня такі мабільны музычны твор, што не можа залежаць у рукапісах, яе трэба неадкладна распаўсюджаць, выконваць, бо выяўленчыя сродкі і прыёмы на сучаснай эстрадзе хутка мяняюцца, удасканальваюцца. А попыт, нават голад на новыя песні існуе — вось і мы часам вымушаны ўключаць у праграмы эфіру скараспелыя опусы.

Лепшыя ўзоры песеннай творчасці маладых беларускіх кампазітараў — і тых, аб кім тут ідзе гаворка, таксама — цесна звязаны з традыцыямі беларускай савецкай песні. І гэта, безумоўна, добрая і арганічная з'ява, бо толькі абапіраючыся на сваю родную глебу, можна стварыць нешта каштоўнае. Але трэба, каб на гэтай глебе і свой парастак прабіўся і ўзрос. Каб загучаў свой, непаўторны голас. Каму ж і шукаць новае, неадкрытае, як не маладым! Нездарма ж разам са словам «традыцыя» звычайна ўжываюць «наватарства».

Знайці новую гарманічную або аркестравую фарбу, надаць песні новую форму — і яна загучыць непаўторна, свежа. І тады мы пазнаем: гэта песня Захлеўнага, а гэта — Будніка, а не нейкага ўмоўнага кампазітара без свайго «твару».

Можа, гэта новае, адметнае выявіцца ў галіне музычнай формы доўгачаканым выхадам песні за межы куплетнасці. Якія багачы тояць баладныя разгорнутыя кампазіцыі! А чаму б не з'явіцца песні, стылізаванай пад народную — жартоўную ці працяжную: ці то своеасаблівы жартоўны дыялог, ці то жанравая сцэнка. А колькі выразных магчымасцей бачыцца ў драматычным маналогі, лірычным дуэце — для творчай фантазіі мора бязмежнае! Толькі шукай...

Ёсць яшчэ і такое паняцце: аўтарытэт прафесіі. Таму і веру, што нейкія агульныя захавы саюзаў кампазітараў і пісьменнікаў, канцэртных устаноў будуць карысныя для ўмацавання прафесійнай годнасці і прафесійнага сумлення тых, хто пачынае свой творчы шлях і здольны ўпісаць адметныя радкі ў слаўную біяграфію беларускай песні.

Ірына МІЛЬТО.

З ПАЭТЫЧНАГА СШЫТКА

Рыгор БАРАДУЛІН

Лясная паштоўка Генадзю Бураўкіну з першага снегу

Дабраў лістапад барышы
І снежань над ім нахіліўся.
Ахапісты снег на галінах,
Як першы цяжар на душы.

Бялюць завеі сляды,
Глушэюць далёкія крокі.
Надзённай трывогі сарокі
Вяшчуюць —
Ідуць халады.

А з полацкіх стольных бароў
Да полымнавольных ушацкіх
Вятры пачынаюць спяшацца,
Як некалі мы з вечароў.

Не ўгрэецца на сіварах
Твой шлях перазяблы да школы.
І позірк матуліны вясёлы
Дагэтуль прыхмарвае страх:

А дзе ён,
А як там сыноч?
Надоўга дарогі забралі.
За горамаі, ці за барамі,
Ці ў казцы
Смяецца званок?

Салодкае слова дамоў
Паволі ў гаркоце расстане
І ўрэшце настане расстанне,
Нібы цягнікоў ля Грамоў.

У станцыі ціхай адкуль
Імя навалінічае гэта?
Тут наша нядаўняе лета
Развязвала смеху хатуль.

Ды сум ускуліла зіма,
Відаць, не на доўга на плечы.
І рады мы
Кожнай сустрэчы,
Пакуль той апошняй
Няма...

Сяргей ГРАХОЎСКИ

Апошні снежаньскі дзень

Снежаньскі ранак снежны і свежы,
Пальмы на шыбах, лісты і мяржэны,

Гронкамі звілі гілі на рабіне,
Дым ружавее ў заранкавай стыні,

Неба ружовае, сцены і дахі,
Крылле лапочуць ружовыя птахі,

Кружаць, мільгаюць празрыстыя знічкі,
З гулам і свістам ляцяць электрычкі

І, заінейлы, ноччу і ўранні
З ветрам знікаюць у снежным тумане.

Снежань у сёлы прынёс і ў сталіцы
Водар смалы і зялёнай ігліцы,

Снежань развесіў на елках карункі,
Снежань усім раздае падарункі,

Стукае ў сцены, гуляе у снежкі,
Дорыць надзеі, любоў і усмешкі,

Снежань завейвае нам пры сустрэчы
Зорнаю замеццю сцэжкі і плечы.

Позна світае, змяркаецца рана,
А снежань усё завяршае старанна.

Вось і ўзыходзяць шчаслівыя зоркі,
Млечны гасцінец снягі замялі.

Поўнач... Стралаюць святочныя коркі.
Хай больш не страляе нішто на Зямлі!

КАБ ТЫЯ ПАРАСТКІ ЎЗРАСЛІ

НАТАТКІ ПРА ПЕСНІ МАЛАДЫХ БЕЛАРУСКІХ КАМПАЗІТАРАЎ

якія пастаянна працуюць у песенным жанры і маюць тут пэўныя дасягненні. Я нават разгубілася: да чаго ж падобнымі яны падаліся, пры тым, што іх аўтары ў іншых жанрах музычнага мастацтва выяўляюць сябе зусім па-рознаму! Тады і захацелася ўзяцца за пяро...

Калі б яны былі бяздарныя людзі — ну, няма таленту, што зробіш, — дык і гаварыць не было б пра што. Але ў тым жа і справа, што яны здольныя, таленавітыя кампазітары. У кожнага з іх ёсць цудоўныя змястоўныя песні, якія заслужана карыстаюцца папулярнасцю ў слухачоў, лепшыя ўзоры песеннай творчасці прынеслі аўтарам высокую адзнаку і прызнанне: Л. Захлеўны і В. Івановы сталі лаўрэатамі прэміі Ленінскага камсамола Беларусі, Э. Зарыцкі і У. Буднік заваўвалі прэміі і дыпламы на рэспубліканскіх конкурсах песень. І ў той жа час... Ці не замнога песеннага шлаку ў іх творчасці?

Вядома, што песня адзіная ў трох абліччах: кампазітар — пэнт — выканаўца. Аднак, звернем увагу спярша на «сярэдзіну», бо адна з галоўных прыкмет каштоўнасці песні — яе змястоўнасць. Вось тут, здаецца мне, і ёсць «ахілесавы пятак» нашых маладых кампазітараў.

Тое, што вершы і музыка ў песні аднолькава важныя, не патрабуе і доказу: гэта аксіёма. Сапраўднай песні не атрымаецца без вартай таго паэзіі. І дзіву даешся: такія россыпы сапраўднай паэзіі, трэба толькі ўважліва ўчытацца, пашукаць, а бяруцца для песень тэксты часта выпадковыя, якія не нясуць ніякай ідэі і нават напісаны шурпата. У такім выбары перамагае, відаць, сіла інерцыі — над сапраўдным творчым рухам, пошукам. Зразумела, куды лягчэй узяць тэкст, які настойліва прапануе «прабіўны» аўтар, чым перакапаць горы кніг, сачыць за літаратурнымі навінкамі! Але ж вынік таго варты: менавіта песня як самы дэмакратычны музычны жанр знаходзіць сама шырокага слухача, найбольш моцна ўздзейнічае на яго, выходзіць яго мастацкі густ, уплывае на яго

вішча беларускай песні толькі б выйграла?

І далей пра змястоўнасць песень маладых беларускіх кампазітараў: прыкмятаеш даволі абмежаванае кола песенных тэм і вобразаў. Калі браць апошнія пяць гадоў — ці шмат з'явілася ў маладых аўтараў песень на патрыятычную, грамадзянскую тэматыку? А ў кожнага ж з іх ёсць сапраўдны дасягненні ў вырашэнні гэтай тэмы. Нельга без хвалявання гаварыць пра цыкл песень Л. Захлеўнага «Памяць» на вершы савецкіх паэтаў. Гэта ўзор высокай грамадзянскасці і творчай сталасці. Малады мастак здолеў па-свойму вырашыць такую складаную і адказную тэму, як тэма падзвігу савецкага народа ў Вялікай Айчыннай вайне. Ён стварыў песні простыя і шчырыя, у якіх пульсуе «памяць сэрца» нашага маладога сучасніка, яго ўдзячнасць і павага да падзвігу бацькоў. Кампазітар унёс сваю іскру ў вечны агонь памяці герояў.

Цікава і глыбока вырашана гэта тэма і ў песнях «Замошскага рота» Э. Зарыцкага (словы У. Паўлава), «Гэты дзень» В. Іванова (словы С. Арлова). Ёсць у песеннай творчасці маладых беларускіх кампазітараў і ўдалыя песні камсамольскага юнацтва. Тут можна нагадаць творы В. Іванова «Будзьце абавязку верныя» (словы Р. Гамзатава), «Песня мая — камсамол» Л. Захлеўнага на тэкст А. Чуркіна. Ёсць і ўзор грамадзянскай лірыкі — песня У. Будніка на словы У. Някляева «Зямляне». Але ж яны, як кажучы, лічаныя і амаль усе створаны некалькі гадоў назад.

А што зараз?

Палёты ў космас, і будаўніцтва БАМа, і сапраўдныя ўзоры гераізму ў мірныя дні (нагадаем хаця б падзвіг Міхаіла Мароза, на які так шчыра адгукнуўся песняю Ігар Лучанок). Якія высокія і рамантычныя тэмы! Каму яны не маладым мастакам асэнсоўваць іх і адлюстроўваць у свайго творчасці! Ды такіх песень у маладых беларускіх кампазітараў я не ведаю. Магчыма, яны і самі прызнаюць, што вярта толькі

клікае маіх слухачкіх нараканняў, бадай, толькі галіна так званай любоўнай лірыкі. На гэту тэму песень багата, і ў кожнага з кампазітараў ёсць сапраўды ўдалыя: «Два небы» Э. Зарыцкага на словы У. Някляева, «Асенні нахцюрн» Л. Захлеўнага на словы У. Карызыны, «Нявыказаная балада» В. Іванова (словы А. Разанава), «Я зачараваная табой» У. Будніка (тэкст У. Някляева)... Усе яны — шчырыя, меладыйныя, любімыя слухачамі. І думаеш: як цікава маглі б праявіцца творчыя магчымасці стваральнікаў гэтых песень на больш шырокім тэматычным гарызонце!

Агульнавядома, душа песні — мелодыя, і часцей за ўсё песні маладых аўтараў мілагучныя, добра запамінаюцца: прырода надзяліла іх меладыйным дарам. Аднак для сучаснай песні не менш важная і яе аранжыроўка, калі можна так сказаць, «убор песні».

Хаця аднойчы, нават у інтэрв'ю з адным вядомым кампазітарам, прамільгнула думка: зараз, маўляў, такія ўмелыя аранжыроўшчыкі, што кампазітару дастаткова зрабіць толькі «каркас» песні (мелодыю і гармонію), усё ж такое можна дапусціць толькі пры наяўнасці сапраўды творчага, таленавітага аранжыроўшчыка. Увогуле ж кампазітар абавязаны сам шукаць адпаведнае адзенне свайму «здзіцяці».

А то атрымаецца, як у Л. Захлеўнага. Напісаў цудоўную лірычную песню «Асенні нахцюрн» — зусім адметную, з уласнай, своеасаблівай інтанацыяй. І аздаў яе ў ансамбль «Верасы». Ансамбль зрабіў з песні нешта зусім процілеглае па настроі, хаця песня, якая атрымалася, гучыць рытмічна, востра, цікава. Але дзе тут Захлеўны? А кампазітар скарыўся, і ў выніку адна з самых своеасаблівых яго песень так і не загучала, як была задумана. Тут, мне здаецца, аўтар мусіць быць непрымірым, бескампрамісна абараняць сваю творчую пазіцыю.

Або песні Э. Зарыцкага. У апошні час многія з іх нібы блізныя: ці то «Ціхіх са-

ВЫСТАЎКІ

Ён нарадзіўся двойчы. Першы раз — 9 снежня 1891 года, другі — у той момант, калі адчуў сябе беларусам, усваяючы сваю прыналежнасць да роднай зямлі: да буслоў у небе і да васількоў у полі, да сялянскіх хат і гарадскога бруку, да мінулага і будучага Бацькаўшчыны. Імгненне, калі ён адчуў асабістую адказнасць за вялікую спадчыну, пачуў у «сэрцы трывожным за краіну радзіму жых», было яго першым крокам у бессмяротнасць.

Зараз яму споўнілася 69 гадоў. Гэта вялікае свята нашага краю, усіх славян. Яго памяці прысвячаюць свае творы кампазітары, літаратары, мастакі. Кожнае пакаленне нава адкрывае для сябе спадчыну мінулага і робіць яго пераацэнку. Рэспубліканская мастацкая выстаўка, прысвечаная юбілею паэта, цікавая менавіта тым, што яна адлюстроўвае ўзровень успрымання спадчыны Максіма Багдановіча сённяшняй творчай інтэлігенцыяй.

У экспазіцыі — работы вядомых майстроў мастацтва: С. Вакара, А. Анікейчыка, В. Грамыкі, Р. Кудрэвіч, Л. Шчамялёва, У. Тоўсціка, І. Рэя, Г. Паплаўскага, Л. Асецкага і

маўся такім, якім мы хацелі яго бачыць.

Нельга не адзначыць фотарэканструкцыі партрэтаў паэта, зробленай П. Драчовым і В. Ждановічам. Да гэтага часу мы мелі дакладныя фотопартрэты Максіма Багдановіча, зробленыя ў дзіцячым і юнацкім узросце. Зараз мы можам уявіць, якім быў паэт у сталыя гады.

Характэрна, што кожны мастак акцэнтуюе сваю ўвагу на тых рысах характару ў творчасці Багдановіча, якія блізкія менавіта яму. Для прыкладу можна параўнаць скульптурныя партрэты, зробленыя А. Анікейчыкам, Л. Гумілеў-

А нас цяжка ў сэрца раніць,
Пад прыгон узяць навек,
Нашы скарбы апаганіць,
Душу вынесці на здзен,
Каб у віры той ашукі
Знішчыць нашы ўсе сляды,
Каб не ведалі і унукі,
Хто такія іх дзяды...

Гэта пісаў паплекнік Багдановіча Якуб Колас, але такі ж настрой можна адчуць і ў многіх вершах Максіма.

Шмат карцін і графічных аркушаў адлюстроўваюць жыццёвы шлях паэта, розныя перыяды яго жыцця. «Маці паэта» Р. Таболіча, «Увечары. Сямейны партрэт» А. Ксяндзова. На гэтых карцінах маленькі Максім, будучы вялікі паэт, а

«СВЕТЛЫ Ж СЛЕД БУДЗЕ ВЕЧНА ЖЫВЫМ»

скім, А. Мятліцкім. Як парознаму вырашаны вобраз паэта! У Анікейчыка — праз экспрэсію. Амаль фізічна адчуваеш, як пакутуе паэт і ад уласнага болю і ад болю свайго народа. Есць у вобразе паэта нават асуджанасць, адразу нагадваецца Страцім-лебедзь з вядомага верша Максіма Багдановіча.

Іным шляхам ідзе Мятліцкі, яго больш вабіць лірыка паэта. Канцэпцыю скульптара можна было б назваць статычнай, але ў ёй адчуваецца ўнутраная дынаміка. Калі глядзець на твор з розных ракурсаў, то пачынае здавацца, быццам фігура адрываецца ад пастамента, паэт адрываецца ад зямлі і ляціць, ляціць услед за сваёй думкай...

У скульптуры Гумілеўскага, нягледзячы на невялікі памер, адчуваецца манументальнасць. Максім Багдановіч сядзіць на ложку, ва ўзнятай руцэ ён трымае, нібы працягвае людзям, працу свайго жыцця, свой заповіт.

«А сэрца ўсё імкне да бацькаўскага краю» — так называецца жываліснае палатно У. Тоўсціка. Мастак скарыстоўвае цікавы кампазіцыйны прыём. Карціна складаецца з дзвюх самастойных частак, а разам яны ўтвараюць адзіную кампазіцыю. Максім Багдановіч на фоне паўднёвага пейзажу, на стала перад ім невялікая рэпрадукцыя «Сіксцінскай мадонны», другая частка — краявід Беларусі і вясковыя жанчыны — мадонны з верша паэта. Прынцып мантажу скарыстоўваецца многія мастакі, але часам злучэнне асобных частак успрымаецца механічным, штучным. Што датычыць кампазіцыі Уладзіміра Тоўсціка, яны заўсёды падпарадкаваны ідэі і вабяць сваёй натуральнасцю.

Зусім іншую трактоўку вобраза песняра Беларусі мы бачым у карціне І. Рэя «Шлях паэта». Гэта твор сімвалічны. Халодна-зялёны колер. Максім Багдановіч на фоне крыжа, што калісьці ставіліся на скрыжаваннях дарог, на ростанях. Крыж сімвалізуе шлях у літаральным сэнсе, а таксама цяжкі шлях і цяжкі крыж паэта. І цяжкі крыж народа, што жыве на скрыжаванні дарог.

Тут схадзіліся плямёны
Спрэчкі сілаю канчаць,
Каб багата адароны
Мілы край наш зваўцаць,

пакуль што звычайны хлопчык са сваімі бацькамі — Марыяй Апанасаўнай і Адамам Ягоравічам. Гэтыя творы — даніна павагі людзям, якія нарадзілі і выхавалі генія.

Карціна Л. Асецкага «Наша ніва». Максім сярод супрацоўнікаў першай беларускай газеты, што выходзіла ў Вільні, тагачасным цэнтрам беларускай культуры. Мы пазнаём Янку Купалу, Якуба Коласа, Цішку Гартнага, Алаізу Пашкевіч (Цётку) — тых, хто закладваў падмурак беларускага нацыянальна-культурнага адраджэння. Пэўную сімваліку можна знайсці ў каларыце карціны. Залацісты тон успрымаецца як колер жніва. Аўтар нібы хоча сказаць, што нацыянальнае адраджэнне было падрыхтавана вялікімі папярэднікамі Багдановіча, Кулалы, Коласа, што Беларусь здымала ўраджай з поля, якое засявалі Францыск Скарына, Мікола Гусоўскі, Адам Міцкевіч, Кастусь Каліноўскі. Іх няма на карціне, але іх прысутнасць дамысловаецца.

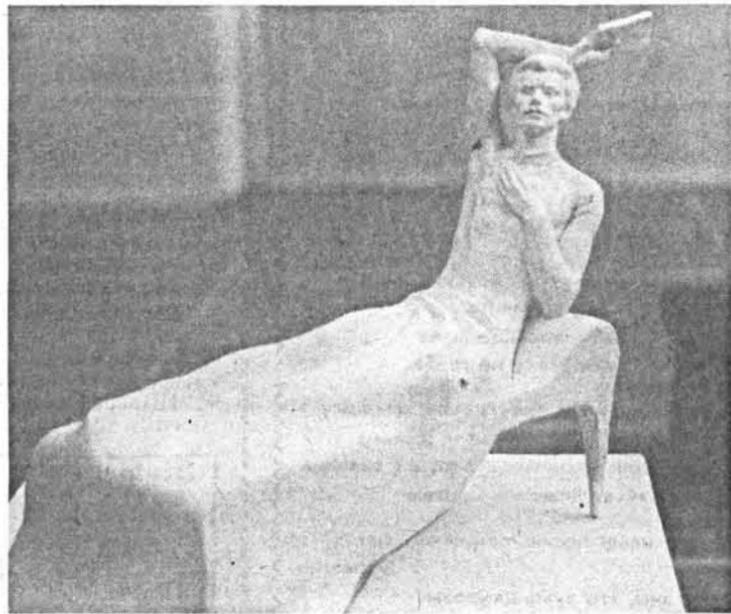
Адна з самых трагічных работ на выстаўцы — «Быць можа я не скончу жыць» Н. Шчаснай. Яна не патрабуе ніякіх каментарыяў. Трагічнаму лёсу паэта прысвячаецца і карціна Л. Шчамялёва «У краіне светлай». У ёй прыгажосць паўднёвай прыроды кантрастуе з трагічнай самотнасцю паэта. Другая работа Шчамялёва — зпытываючая: «На зямлі бацькоў». Гэта былі лепшыя дні ў жыцці паэта: Багдановіч і яго героі — беларускія жанчыны, прататыпы яго мадонн, побач.

Не пройдзе глядач міма невялікай па памерах карціны Ю. Гаўрына «Памяці Багдановіча». Мора. Неба. На першым плане згаслая свечка, засохлыя васількі, разгорнутая кніга з апошнімі словамі паэта:

У краіне светлай, дзе
я ўміраю,
У белым доме ля сінняй бухты,
Я не самотны, я кнігу маю
З друкарні пана
Марціна Кухты.

Святло разгорнутай кнігі, святло гэтых слоў уздымаецца ўверх, зіхаціць на марскіх хвалях.

Сярод графічных аркушаў запамінаецца цыкл М. Басальгі, прысвечаны выдатным дзеячам беларускага нацыянальнага адраджэння, і сярод іх партрэт Багдановіча. Як заўсёды, уражваюць дасканалы

Л. Гумілеўскі. М. Багдановіч.

тэхнікай работы Г. Паплаўскага. Варты ўвагі афоры Р. Сітніцы «Чым больш сходзіць дзён...». Вобразам паэзіі Багдановіча таксама прысвечаны лінарыт, які выканаў Я. Бусел, — «Толькі ў сэрцы трывожным пачую...». Ён узняў у памяці «Пагоню» — геніяльны верш, дзе з даўняй выразнасцю адлюстравана мінулае і будучае Беларусі. Своеасабліваю трактоўку паэтычным вобразам дае ў сваім цыкле Л. Асецкі.

Есць на выстаўцы невялікі раздзел плаката. Плакаты выкананы на высокім тэхнічным узроўні, але, на жаль, нельга вылучыць сярод іх арыгінальных, па-мастацку вырашаных. Мы ўжо прывыклі да таго, што на рэспубліканскіх выстаўках работы плакатыстаў з'яўляюцца ўпрыгожаннем экспазіцыі, нагадаць хаця б выстаўку, прысвечаную юбілею Міколы Гусоўскага. Тым больш шкада...

Адзін экспанат выклікае асабліваю цікавасць наведвальнікаў — праект рэканструкцыі мемарыяльнага музея Максіма Багдановіча ў Мінску. Аўтары яго У. Капшай і С. Багласаў. Ён павінен увайсці састаўнай часткай у адраджаўраваны комплекс пабудовы Троіцкага прадмесця. Зразумела, гэта толькі генеральнае рашэнне: непасрэдная праца над экспазіцыяй магчыма выявіць іншыя сродкі мастацкай выразнасці.

Дэкаратыўна — прыкладнае мастацтва па сваім прызначэнні і сродках прынцыпова адрозніваецца ад станковага жывапісу і графікі. На выстаўцы мы бачым работы, дзе мастакі распрацоўваюць не канкрэтныя сюжэты, а ствараюць пэўны настрой, скарыстоўваючы абстрактныя формы. У гэтым ёсць нешта ад паэзіі наогул і ад паэзіі Багдановіча — ужо сама меладыйная пабудова паэтычнага радка стварае адпаведны каларыт. Прыклады «бессюжэтных» кампазіцый — бацік В. Удавенка «Ранішняя раса», габелы Н. Сухаверхавай «Зачараваны край», а таксама «Завіруха» Л. Сіваковай і І. Ігнацьевай.

У другіх выпадках мастакі прытрымліваюцца канкрэтнасці, сюжэтаў паэзіі Багдановіча ці матываў, блізкіх да яе: габелы В. Кандалавай «Замак у Міры», бацік Л. Валеевай «Зімовае казка», керамічныя пласты А. Зіменкі «Страцім-лебедзь» і «Кветкі роднага краю» Е. Ярмоленка, дэкаратыўная скульптура М. Бяляева «Лясун».

Тонкай апрацоўкай вызначаюцца медалі Л. Талбузіна «Багдановіч» і «Зорка Венеры», плакета «Вераніка», медалі Ю. Гудзіновіча «Максім Багдановіч» і «Вянок». Безумоўна, цікавы медаль работы С. Вакара. Нельга не звярнуць увагу

на шрыфтзых кампазіцыі П. Семчанкі. Яго можна лічыць піянерам гэтага віду мастацтва на Беларусі.

Есць што паглядзець на выстаўцы, але, шчыра кажучы, экспазіцыя магла б быць больш поўнай і цікавай. Вершы Багдановіча — гэта Беларусь, адкрытая свету, яго пераклады — свет, адкрыты для Беларусі. Дзякуючы Максіму Багдановічу на беларускай мове загучалі Гарацый, Авідэй, Генрых Гейнэ і Фрыдрых Шылер, Поль Верлен і Эміль Верхарн. Іх партрэты і кампазіцыі на тэмы іх паэзіі маглі б заняць сваё месца ў выстаўачнай экспазіцыі. Адзіная работа такога роду — партрэт японскага паэта Ісікама Такубоку, зроблены Уладзімірам Адамчыкам (вядома, што Багдановіч — першы перакладчык японскай паэзіі на беларускую мову). Гэтага недастаткова.

Багдановіч пакінуў нам не толькі паэтычную, але і літаратурна-крытычную і публіцыстычную спадчыну. Яго артыкулы прысвечаны гісторыі Беларусі і гісторыі братніх славянскіх народаў. Гэты аспект творчасці паэта таксама застаўся «за кадрам».

Аднак, характарызуючы выстаўку ўвогуле, можна канстатаваць, што яна ўдалася. Добра і тое, што яна ўзняла пытанні — час дасць на іх адказ.

Максім Багдановіч пражыў няпоўныя дваццаць шэсць гадоў, ды жыццё такіх людзей не канчаецца са смерцю. Подзвіг яго жыцця стаў увасабленнем гістарычнага подзвігу яго народа.

Ён жыў і працаваў у складаны час. Праз напластанні шматвяковай ілжы цяжка было выявіць сапраўдную гісторыю нашага краю, сапраўдны сэнс слова «Беларусь». А што такое народ без гісторыі? Гэта як дрэва без каранёў.

Ён змог пачуць праз стагоддзі тупат капытоў Пагоні, убачыць далёкі свет у акне келлі Летапісца, пачуць ціхую песню слухцкіх ткачых. Пачуць, убачыць і перадаць нашчадкам. Калі хворы паэт пакідаў радзіму, ён адчуваў, што пакідае яе назавсёды. А ў гэтыя снежанскія дні Максім вярнуўся на Беларусь, у родны горад, каб назаўсёды ў ім застацца.

Жыў самотны, памёр самотны
І хавалі амаль без людзей...

Трэба было бачыць: на адкрыццё помніка Максіму Багдановічу людзі прыйшлі як на свята, як на ўласны дзень нараджэння.

...Стаіць на Траецкай гары, недалёка ад дома, дзе нарадзіўся, бронзавы юнак. Снег падае яму на плечы. Беларускі снег.

П. ВАСІЛЕЎСКІ.

Л. Асядоўскі. «Наша ніва».

Р. Таболіч. Маці паэта.

іншых, а таксама моладзі, чые імёны яшчэ малавядомы шырокаму гледачу. Расказаць пра кожную работу выстаўкі ў невялікім артыкуле немагчыма. Таму гаворка пойдзе пра найбольш характэрныя творы, якія ў пэўным сэнсе факусіруюць у сабе сучаснае разуменне Максіма Багдановіча і яго месца ў нашай нацыянальнай культуры.

Большасць работ экспазіцыі — партрэты паэта. На пачэсным месцы скульптура Багдановіча работы Сяргея Вакара — паменшаная копія помніка паэту. Упартая шматгадовая праца ўянчалася вялікім творчым поспехам. Помнік атры-

Леанід ДАЙНЕКА

Бяссонны агонь у сяброўскім акне...
Шацёр непагаснага неба...
На гэтай зямлі палюбіце мяне,
Бо потым любоў мне не трэба.

Навошта пачуцці, як грошы, хаваць
І верыць не жаўранкам — совам?
Мы выйшлі за шчасце людзей ваяваць
Са зброяй адзінаю — Словам.

Не ўсе нашу песню прымаюць на
«ўра» —
Хто п'яны, хто дужа цвярозы.
Мы слова бяром, як вугольчык
з кастра,
Праз радасць нясём і праз слёзы.

Прыснілася мне сёння:
Стаім з табою мы
На белым эшафоце
Бязлітаснай зімы.

Мароз пялю накінуў
На горла ручая.
Ды я кажу: «Не бойся,
Каханая мая».

У шчыліну між хмараў
Я рукі працягну:
«Сонца! Дзе ты, сонца!
Дай свайго агню!».

Віктар РАКАУ

Пад снеў
курунтаў

Як дзень наш новы, так і Новы год
Зайграў Курантамі вячыста.
Запеў над светам —
чыста, урачыста —
Саюз наш вольны пад зарой сцягоў.

І расхінуліся шырэй абсягі,
Планета ўся адбілася ўваччу:
Там — роднай песні подгалас пачуў,
Там — ратнік рад глытку вады з біклагі.

З глыбінь Сусвету ўладны код вяшчуе:
Штоць узнікае,
Нестае чагось...
...Налі, мой друг, —

хай лепш душа адчуе,
хай не забудзе,
Для чаго мы ёсць.

Хай над Зямлёй пяюць Куранты звонка,
Хай на сляпых відушчасць набяжыць:
Гісторыя —
старонка за старонкай —
Нас паміраць не вучыць,
Вучыць жыць!

Алесь ПІСЬМЯНКОУ

Пагодліва й марозна
У роднай старане.
Заснежаныя сосны
І музыка саней.

Не трэба слоў, не трэба...
На момант анямей.
Замры, як птах у небе,
Пад музыку саней.

Сябе ўяві малага,
Са светам парадней...
Зімовая дарога
І музыка саней!..

МАСТАК І ЖЫЦЦЁ

Яўген Мікалаевіч Ціхановіч — вядомы беларускі жывапісец і графік, член Саюза мастакоў СССР. Сёння хацелася б спыніцца на частцы зробленага мастаком — яго экслібрысах.
Цікаваць да беларускага кніжнага знака павялічваецца ў нашай краіне і за мяжой, і, вядома, экслібрысы Я. Ціхановіча, якія былі

Да экслібрыса Я. М. Ціхановіч звяртаецца ўжо сталым майстрам, усведамляючы мэту мастака кніжнага знака — спалучыць мінімум адабраных прыёмаў для характарыстыкі чалавечай асобы, яе грамадскіх сувязей. Гэта праблема заўсёды паўставала перад графікамі, якія працавалі ў галіне экслібрыса, і па-рознаму вырашалася імі ў розныя перыяды гісторыі.
Я. Ціхановіч, як і многія мастакі яго пакалення, трымаецца рэалістычных пазі-

кі, літаратуры і мастацтва.
Выкананыя ў тэхніцы лінагравюры партрэтныя кніжныя знакі для мастакоў А. Марыкса (1968 г.), І. Давідовіча (1969 г.), Л. Рана (1969 г.) і іншых адпавядаюць патрабаванням ідэальнага экслібрыса. Яны графічна-кніжныя, іх формы, дэталі і нават літары знака «імкнуща» да двухпамернасці, а іх аблічча спрыяе арганічнаму аб'яднанню з кнігай. Нешматслоўны Я. Ціхановіч ва ўвядзенні дэталей, якія на-

МАЙСТАР
ЭКСЛІБРЫСА

прадстаўлены на міжнародных, усеаюзных і рэспубліканскіх выстаўках, з'яўляюцца аб'ектыўным адлюстраваннем высокага ўзроўню развіцця беларускага экслібрыса ўвогуле.
Зварот Я. М. Ціхановіча ў 1967 годзе да экслібрыса быў звязаны з агульным ростам цікавасці мастакоў краіны да гэтай ёмістай па змесце і лаканічнай па

цый, выяўляючы ў асноўным сюжэтна-апавядальны падыход да абмалёўкі рэчаіснасці, схільнасць дакладна трактаваць прадмет адлюстравання.
Экслібрыс з'яўляецца для Я. Ціхановіча і сродкам творчага эксперымента, ён асабліва вабіць майстра-графіка як магчымасць выпрабавання сваіх кампазіцыйных здольнасцей, як нешта цэ-

гадваюць аб родзе дзейнасці ўладальніка. Гэта пазбаўляе кампазіцыю грувацкасці, стварае ўражанне лёгкасці і кампактнасці. Штрыхі, у пэўнай ступені рваныя і шыракаватыя ў экслібрысе А. Марыкса, робяць больш празрыстымі і вытанчанымі ў экслібрысе Л. Рана, не толькі мадэліруюць формы, але і надаюць знаку асаблівы дух, утвараюць яго эмацыянальны лад, настрой.

Тэхніка выпуклага друку — лінагравюра — паступова выясняецца ў творчасці Я. Ціхановіча тэхнічай глыбокага друку — афартам з яго разнавіднасцямі (мяккі лак, аквацінта, сухая іголка).

Выкарыстоўваючы мастацтва вострых і гнуткіх ліній, Я. Ціхановіч дасягае як жывапісна-сакавітых, так і лінейна-дэкаратыўных эфектаў. Ужываючы тэрмін «жывапіснасць» да афартаў Я. М. Ціхановіча, варта падкрэсліць багацце кантрастаў, гнуткасць і разнастайнасць танальных судноў, якія дазваляюць пазбавіцца адчування скаванасці, нерухомасці, ствараюць уражанне жывасці, зменлівасці.

Партрэтныя экслібрысы, як і раней, пераважаюць у творчасці мастака. Па сваім лейтматыве яны часцей за ўсё літаратурныя. Экслібрысы для В. А. Авярыхіна (з партрэта вядомага сібірскага вучонага, паэта, падарожніка, краязнаўца і першага сібірскага збіральніка экслібрысаў П. Драверта), С. А. Галубовіча (з партрэта Антуана дэ Сент-Экзюперы і адлюстраваннем Маленькага прынца) і іншых дэманструюць дасягненні Я. Ціхановіча не толькі як афартыста, але і як майстра змястоўнага экслібрыса.

Сюіта, прысвечаная «рыцару сумнага вобраза», прываблівае мяккім гумарам і прастай выразнасцю сродкаў, відавочна дэманструе кампазіцыйную вынаходлівасць мастака.

Асаблівых графічных эфектаў дасягае мастак у знаках М. Паліванава (з адлюстраваннем Паісія Хімідарскага), Грэгоржа Матушака (з матывам аўтапартрэта А. Дзюрэра і штудыйнай рук), Язэпа Семяжона, Г. А. і Е. Н. Мінаева (з партрэта Анатоля Франса) з акрэслена выяўленым малюнкам, дакладным аддзяленнем элементаў ад-

сродках выразнасці формы малой графікі. Прапагандзе экслібрыса спрыялі таксама выстаўкі кніжнага знака. (Першая адбылася ў Мінску ў 1960 годзе).

Сапраўдны росквіт беларускага экслібрыса пачынаецца з 1968 года пасля 2-й рэспубліканскай выстаўкі, арганізаванай па ініцыятыве старэйшага графіка рэспублікі, нястомнага прапагандыста і даследчыка беларускага кніжнага знака А. М. Тычыны.

У 1970-я гады беларускі экслібрыс атрымаў сапраўднае прызнанне. Зараз у краіне не адбываецца ніводнай больш ці менш значнай выстаўкі кніжнага знака без удзелу ў ёй мастакоў нашай рэспублікі.

Кніжныя знакі Я. М. Ціхановіча належыць да таго лепшага, што створана мастакамі Беларусі.

Пасля заканчэння ў 1932 годзе Віцебскага мастацкага тэхнікума Я. М. Ціхановіч актыўна супрацоўнічае з Белдзяржвыдам, ілюструе кнігі беларускіх пісьменнікаў. 1935 год быў пазначаны для Яўгена Мікалаевіча ўдзелам у выстаўцы беларускага выяўленчага мастацтва ў Маскве.

Для ранняга перыяду творчасці мастака ўласцівы пошук форм выразнасці — ад манументальнага жывапісу да акварэлі, ад скульптурных работ да станковай графікі і ілюстрацый кніг.

ласнае і завершанае, нягледзячы на зусім невялікія памеры. У экслібрысе мастак мае магчымасць выявіць сваю вынаходлівасць у галіне сюжэта і дасціпнасці сімвала ці алегорыі, ужыць наватарскія ці эфектыўныя тэхнічныя прыёмы.

Здольнасць аб'яднаць сюжэты пачатак знака з дэкаратыўна-арнаментальнымі матывамі робіць экслібрысы Я. М. Ціхановіча самабытнай, яркай з'явай.

Беларускі матыў часцей за ўсё гучыць у раннях яго знаках. У экслібрысах для тэатразнаўца У. Няфёда, мастацтвазнаўца П. Герасімовіча і іншых мастак з вялікай цеплынёй адлюстроўвае бытавыя малюнкі вёскі, рэалістычна аднаўляе народныя тыпы. Нацыянальны каларыт бачны не толькі ў сюжэтна-тэматычным вырашэнні экслібрыса, але і ва ўвядзенні ў тэкст знака роднай мовы. Бежэлівыя адносіны мастака да культурных традыцый свайго народа з'яўляюцца адной з своеасаблівых рыс беларускай нацыянальнай школы.

Сярод створанага мастаком прыкметна пераважаюць серыі партрэтных знакаў. Здольнасць востра бачыць і перадаваць аблічча чалавека ў партрэтным жывапісе мастак пераносіць і на іканаграфічны экслібрыс, дасягаючы віртуознасці ў перадачы партрэтнай характарыстыкі дзеячаў наву-

люстравання. Не ўся паверхня гравюры пакрываецца штрыхамі, пакінутыя пустыя месцы абыгрываюцца тактоўным увядзеннем у экслібрыс тэксту. Варта казаць пра лінейнасць стылю гэтых знакаў, акцэнт у якіх робіцца на іх сілуэце.

Да ліку выдатных твораў мастака можна аднесці выкананыя ў апошні час кніжныя знакі для збіральніка экслібрысаў з Вільнюса І. Шапіра, мастацтвазнаўца з Ленінграда І. Г. Мямліна (кампазіцыю яго складаюць матывы гравюр і партрэт У. Фаворскага), пісьменніка Георгія Маркава, мастака П. Упіцка. Выкананыя з высокім майстэрствам, гэтыя знакі апавядаюць аб інтэлектуальнай прываблівасці ўладальнікаў, аб справе іх жыцця. Мастак дасягае высокай ступені аб'яднання ў лаканічнасці сімвала.

Выкананне кніжных знакаў для бібліятэк — Дзяржаўнай імя У. І. Леніна (2 варыянты), Дома ўрада БССР, ЦК КПБ, дзіцячай бібліятэкі імя Я. Маўра, музея Леніна ў Варшаве прадэклавана шырым жаданнем зрабіць больш высякародным аблічча кнігі з грамадскай бібліятэкі, перадаць гледачу часцінку сваёй павагі да яе. Вобраз правядыра на гэтых знаках нагадвае яго вялікі запавет: «Вучыцца, вучыцца і яшчэ раз вучыцца!»

Сярод кніжных знакаў, выкананых Я. М. Ціхановічам, экслібрысы для выдатных палітычных дзеячаў — Фідэля Кастра, Урха Кеканена, Вальтэра Ульбрыхта, для знакамітых людзей нашай краіны — лётчыкаў-касманаўтаў СССР Валяціны Нікалаевай-Церашковай, Германа Цітова і інш.

Шырокае кола тэм і сюжэтаў твораў сведчыць пра вялікую эрудыцыю, агульную культуру мастака, разуменне ім арганізма кнігі, якое з'яўляецца абавязковым для экслібрысіста.

Пазнаёміцца з работамі Я. М. Ціхановіча мелі магчымасць наведвальнікі Сусветнай выстаўкі кніжнага знака «Экспо-70» у Японіі, I Усеаюзнай выстаўкі кніжнага знака ў Маскве (1970). II і III рэспубліканскіх выставак у Мінску, на выстаўках міжнародных кангрэсаў экслібрысістаў у Венгры (1970), Даніі (1972), Югаславіі (1974), Партугаліі (1976), а таксама на шматлікіх персанальных выстаўках мастака ў нашай краіне і за мяжой.

Сваё сямідзесяцігоддзе Яўген Мікалаевіч Ціхановіч сустрэў, маючы вялікі вопыт работы ў розных галінах выяўленчага мастацтва. Прызнанне, якое атрымалі яго экслібрысы ў нашай краіне і за мяжой, сапраўдная ўзнагарода для майстра, творчы стаж якога складае пяцьдзесят гадоў.

Алена МАТАРЭНКА.

Надаўна мы мелі магчымасць пазнаёміцца з новымі работамі рэспубліканскага тэлебачання, прысвечанымі тэатру.

«Сцэна дружбы» — так называецца новы цыкл перадач, прысвечаны тэатральным сувязям Савецкай Беларусі, які мае асаблівае значэнне ў год

Ерэван. Стваральнікі перадачы (рэжысёр У. Забэла, апэратар У. Зевін, рэдактар М. Гарэцкая) вядуць нас па вуліцах, буйным планам паказваюць славутыя мясціны, помнікі выдатным людзям. Мы бачым экзатычную сцэнку — вядомы помнік Давіду Сасунскаму «амываюць» снегам, спецыяльна дзеля гэтага прывезеным з гор. А вось праслаўлены Матэнадаран — адно з багацейшых кнігасховішчаў

бунал». Надзвычай цікава сачыць, як своеасабліва інтэрпрэтуюць сцэну з жыцця беларускай сялянскай сям'і ў гады фашысцкай акупацыі армянскія артысты. Тут, мо і асабліва экспрэсія, і асабліва глыбокі сум у вачах, і падкрэсленая пластыка, што мяжуе з эксцэнтрыкай.

Зразумела, не ўсе пастаноўкі беларускіх аўтараў трапілі ў рэпертуар армянскіх тэатраў, але ж пэўную ролю ў гі-

Гарні, цудоўныя палі Арменіі, Ленінакан. Вядучы ў гэтым захапляючым падарожжы перадае слова армянскаму мастацтвазнаўцу Р. Мадаюну, які эмацыянальна ўзнаўляе ў перакладзе сцэны пастаноўкі п'есы К.Крапівы «Хто смеяцца апошнім» ў Ленінаканскім драматычным тэатры ў 40-я гады. Шкада, што кіно ў тых часы не занатавала гэтыя старонкі тэатральнай культуры, не захавала воблік Ляона Зуграбяна ў ролі Тулягі, Гургена Акапяна ў ролі Гарлахвацкага. Цяпер тэлебачанне ўзяло на сябе місію летапісца культуры. І добра было б, каб найбольш каштоўнага старонкі гэтага летуценнага, але такога захапляючага свету тэатра захоўваліся ў тэлевізійных «фондах» на доўгія гады. Як жа не зберагчы, напрыклад, такія старонкі тэатральнага жыцця рэспублікі, як спектакль армянскага драматурга Арамашота Папаяна «Застаюся з сонцам», які больш за 400 разоў з поспехам прайшоў у Акадэмічным тэатры імя Якуба Коласа. Запрошаныя ў студию артысты Зінаіда Канпелька і Георгій Дубаў жартам назвалі яго «армянскім доўгавыхаром». Мы ўбачылі ў іх выкананні напоўненую глыбокім душэўным хваляваннем, прасякнутую светам унутранай дабрабытнасці сцэну з гэтага спектакля.

Цыкл «Сцэна дружбы» толькі пачаўся, але ён адразу выклікаў цікавасць. Нас чакаюць тэлевізійныя падарожжы ў шматколорны свет тэатральнага мастацтва краіны. Мо, толькі варта было б падумаць пра добрае афармленне перадач — спецыфічна тэатральнае, святочнае, а не такое будзённа-нейтральнае?

Прыцягнула ўвагу і адна з апошніх перадач цыкла «Аўтограф», у якой былі прадстаўлены артысты тэатра імя Я. Купалы. Аўтары перадачы (Т. Арлова, Б. Ганага, Т. Зямірава) вырашылі даць калектыўны партрэт самага маладога пакалення купалаўцаў. У тэатры змена пакаленняў адбываецца даволі хутка, — і тыя, хто яшчэ не так даўно былі прадстаўлены ў дакументальным фільме «Купалаўцы», сёння ўжо складаюць аснову яго калектыву. І зноў жа, нагадаем, што для летапісу тэатральнай культуры вельмі важна занатаваць гэтыя ста-

ронкі станаўлення і росту маладых артыстаў.

Перадача была пабудавана як расказ галоўнага рэжысёра тэатра імя Я. Купалы В. Раеўскага. На жаль, сам расказчык, дакладны ў характарыстыках маладых акцёраў, захоўваў нейкі алімпійскі халадок. Хацелася б большай эмацыянальнай адкрытасці пры размове на такую цікавую тэму, як творчая змена. Арыгінальным быў пачатак перадачы — з'яўленне на пустой сцэне тэатра вялізных праекцый фотаздымкаў артыстаў, што некалі складалі яго славу, — Г. Глебаў, Б. Платонаў, У. Дзядзюшка, Л. Ржэцкая, Б. Уладзімірскі. Так, традыцыі абавязваюць. Следам былі паказаны больш сціплыя фотаздымкі сённяшніх маладых артыстаў. А вось і яны самі. Мы ўбачылі іх у ролях, якія яны выконваюць сёння ў тэатры. А. Ельшэвіч, А. Уладзімірскі, Т. Пузіноўская, Ю. Авар'янаў, Г. Маляўскі, А. Падабед, Я. Крыжановскі, А. Сідарава, У. Кін-Камінскі, Ю. Лясны, М. Кірычэнка, А. Гарцуеў, В. Манаеў. Былі больш і менш цікавыя акцёрскія работы, але ў калейдаскопе ўрыўкаў са спектакляў міжволі страчвалася акцёрская адметнасць. Мо не трэба было даваць усіх разам, а лепш было б больш паглыблена прадставіць таго ці іншага выканаўцу? Пэўна, варта было падумаць і пра тэлевізійныя сродкі паказу тэатральнага артыста: некаторыя твары, паказаныя звыш буйным планам, выгледалі нават неэстэтычна (бачны грим, фарсіраваная міміка).

Добра, што аўтары перадачы эксперыментуюць, спрабуюць «ажывіць» візуальны рад (ужываецца так званы метада «мікшыравання па градацыі», які дазваляе спалучыць у адным кадры планы рознай велічыні). Часам на нашых вачах левая і правая паловы кадра быццам мяняюцца буйнасцю планаў, герой у час маналага «набліжаецца» да нас, а яго маўклівы суб'ект «ад'язджае» ў глыб кадра.

Але галоўнае, вядома, сама асоба мастака. І таму за першым эскізам, першым набліжэннем да абмалёўкі партрэтаў маладых артыстаў варта чакаць сур'ёзнай размовы пра іх работы на сцэне беларускага тэатра.

Вольга НЯЧАЙ.

святкавання 60-годдзя ўтварэння СССР. Цікавая задума — правесці своеасаблівыя тэлеперадачы з тэатральных пляцовак краіны, пазнаёміць з вядучымі майстрамі розных рэспублік і — галоўнае — расказаць пра тыя спектаклі, якія сведчаць пра ўзаемаўзбагачэнне нацыянальных сацыялістычных культур. Што і казаць, задача адказная. Каб здзейсніць яе, трэба ведаць тэатральны працэс, свабодна арыентавацца ў культурных традыцыях розных народаў, у спецыфіцы іх тэатральнага жыцця, асаблівасцях сцэнічнага відовішча. Усё гэта ўласціва вядучаму перадачы — доктару мастацтвазнаўства, прафесару Анатолю Сабалеўскаму, які шмат гадоў вывучае гэтыя праблемы і мае не адну салідную публікацыю.

Першая перадача была прысвечана беларуска-армянскім тэатральным сувязям. Арменія — краіна старажытнай культуры, тут, як нагадаў А. Сабалеўскі, некалі яшчэ цар Аргаваст II ставіў творы Эўрыпіда, вялікім поспехам карыстаўся спектакль аб перамозе армян над рымлянамі. Тут існавалі старажытны тэатр пантамімы. Але, вядома, нас больш цікавяць мастацкія з'явы сённяшняга дня. З імі і бярэцца нас пазнаёміць вядучы.

Мы трапляем у ранішні

свету. Каля яго — помнік заснавальніку армянскага алфавіта Месропу Маштосу, патрыярху армянскага тэатра Сундукяну і яго славутаму герою Пэпа. З гэтага і пачынаецца непасрэдны расказ пра тэатральны сувязі Беларусі і Арменіі. Яшчэ ў дваццатыя гады калектыў тэатра імя Сундукяна і імя Янкі Купалы сталі пабрацімамі: тады яны абодва гастраліравалі ў Маскве. У рэпертуары армянскага тэатра быў, акрамя іншых, спектакль «Пэпа» Сундукяна, беларусы паказвалі «Гуту» Кобеца. Пазней, расказвае А. Сабалеўскі, у Арменіі з поспехам ішла п'еса А. Макаёнка «Лявоніха на арбіце», толькі яна называлася «Кандраціха на арбіце», бо Лявон — імя армянскае таксама, у ім не адчуваецца спецыфікі славянскага імя, якое было патрэбна, каб надаць беларускі каларыт п'есе.

Пасля расказу вядучага, які вядзе яго на вуліцах Ерэвана, мы разам з Сабалеўскім «уваходзім» у тэатр імя Сундукяна, бачым лаўрэата Дзяржаўнай прэміі СССР Харэна Абрамяна ў ролі Карыялана, услахваемся ў незвычайную для нашага вуха мелодыю армянскай мовы, якая гучыць з вуснаў нашых добрых знаёмых — Калабка (арт. З. Карапеян) і Паліны (арт. Ж. Нерсесян), герояў п'есы А. Макаёнка «Тры-

сторы культур братніх народаў яны адыгралі. І таму лагічна ўведзены ў тэлеперадачу расказы ўспаміны тэатральнага дзеячаў аб працэсе сцэнічнага ўвасаблення той ці іншай п'есы. Цікавым быў усхваляваны расказ маладога артыста Артура Памазяна пра яго работу над вобразам Малыша ў спектаклі «Зацюканы апостал» па п'есе А. Макаёнка. Для Памазяна, паводле яго слоў, гэта работа была этапнай. Спектакль ішоў на вялікім унутраным нерве і карыстаўся вялізнай папулярнасцю ў моладзі.

Думаецца, А. Сабалеўскі робіць правільна, што не абмяжоўвае гутарку вузкай тэмай, а больш шырока знаёміць нас з культурай тэатральнай Арменіі, з самымі новымі яе з'явамі. Мы трапляем у памяшканне самага новага — маладзёжнага эксперыментальнага тэатра, які адкрыўся год назад. Яго рэжысёр Грач'я Казаран расказвае пра труп, якая была створана на базе студэнцкага калектыву, — пра яго рэпертуар, творчыя прычыпы. Тэлеаператары надзвычай выразна знялі ўрывак са спектакля «Сумныя вочы Вільгельма Тэля», пастаўленага завозрана-графічна, у асаблівай манеры філасофскай прытчы.

А тэлеперадача вядзе нас далей, па дарогах і гарадах Арменіі. Старажытны храм

ларускага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Леніна. Вельмі хочацца, карыстаючыся выпадкам, падзякаваць маім савецкім таварышам, выкладчыкам — людзям надзвычай гасцінным, уважлівым, добразычлівым. Я напісаў дысертцыю, якая прызначана да абароны акурат напярэдадні новага года. Так што 1981 год для мяне знамянальны, адметны.

У будучым годзе я паеду дадому. Буду працаваць выкладчыкам. Ніколі не забуду гады вучобы ў Савецкім Саюзе, у Беларусі, якая стала мне роднай. Дзякуй вам, дарагія сябры, за брацкую дапамогу, ў імя дружбы нашых краін, у імя інтэрнацыяналізму.

ІНТЭРВ'Ю ДЗЕСЯТАЕ.

Чырвоны агеньчык светафора вось-вось павінен быў згаснуць, калі мы кінуліся на другі бок вуліцы. Але нас спыніў свісток міліцыянера.

— Трэба чакаць зялёнага, — строга сказаў малады круглатвары малодшы лейтэнант міліцыі.

Так адбылося трохі незвычайнае знаёмства з Міхаілам Сцяпанавічам Барысёнкам, старшым інспектарам дарожна-патрульнай службы МУС БССР.

Пры больш бліжнім знаёмстве ён падаўся далікатным, сарамлівым і не надта гаваркім хлопцам. Паспачуваў нам, маўляў, не толькі работнікам міліцыі выпадае працаваць у суботу. Пачушы нашы пы-

тання, наморшчыў лоб.

— Адрозні ўсё не ўспомніш. Хаця, чакайце, канечне, была падзея, якая вельмі ўзрадавала — чатыры гады не бачыў роднага брата, ён працаваў далёка ад дому, а вось сёлета сустрэліся. Ён таксама цяпер працуе ў Мінску.

Відаць, хто-ніхто падумае, што сядзіць вось чалавек у шклянёнай будцы і клопату ў яго амаль ніякага. А ведаецца, за дзяжурства так стомішыся, нібы прастаяў ля станка. Дарэчы, я заканчаў у свой час машынабудаўнічы тэхнікум і працаваў на заводзе. Па камсамольскім закліку пайшоў працаваць у міліцыю, скінчыў рэспубліканскую школу падрыхтоўкі сярэдняга міліцэйскага звяна.

Вось цяпер рэгулярна патрулірую адзін з участкаў Ленінскага праспекта. Мой абавязак: у час забяспечыць «зялё-

ную вуліцу» спецтранспарту — машынам хуткай дапамогі, пажарным, аварыйным, міліцэйскім... Сёння, у прэдадзень новага года, мне б хацелася пажадаць усяго добрага сваім калегам па службе. У любое надвор'е — ці на вуліцы завіруха, навалніца, гарачыня — яны нясуць сваю службу па ахове парадку. Колькі разоў і мне, і маім таварышам даводзілася слухаць такія словы: «Таварыш міліцыянер, дапамажыце, таварыш міліцыянер, растлумачце...»

Новы год мне давядзецца сустракаць на пасту. Вазьму з сабой транзістар, каб пачуць бой Крамлёўскіх курантаў. І тады, у думках, я павіншу з 1982 годам сваіх блізкіх, сваіх сяброў.

Інтэrv'ю ўзялі
Р. БАКУНОВІЧ,
М. ЗАМСКІ.
Фота А. КАЛЯДЫ.

ГОД МІНУЛЫ, ГОД НОВЫ

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 4).

ІНТЭРВ'Ю ДЗЕВЯТАЕ.

На мінскіх вуліцах заўсёды шмат замежных студэнтаў. Натуральна, у гэты перадасвяточны суботні дзень мы і напаткалі аднаго з іх.

Ён крочыў насустрач нам энергічнай пругкай хадой. Высокі, малады, чарнавокі. На ім было незашпіленае паліто і мо таму, як толькі пазнаёмі-

ліся, міжволі спыталі, ці не халадна чалавечу?

Адказаў была ўсмішка на ўвесь твар. Пачаў тлумачыць:

— Першы раз у жыцці я ўбачыў снег чатыры гады назад тут, у Мінску, калі прыехаў з Кубы. Спачатку нават крыху спалохаўся — надта ж незнаёмае адчуванне. Цяпер прывычыўся. І зусім перастаў баяцца холаду. Так што адчуваю сябе сапраўдным мінчанінам.

Завуць мяне Ландаліна С'ера Пачэка. На радзіме, на Кубе, я скончыў універсітэт і выкладаў філасофію. У 1977 годзе прыехаў у Мінск. Паступіў у аспірантуру пры кафедры марксісцка-ленінскай філасофіі Бе-

Яўгену КАРШУКОВУ — 50

1 студзеня споўнілася 50 гадоў з дня нараджэння пісьменніка Яўгена Каршуківа.

З гэтай нагоды праўленне СП БССР звярнулася да яго з прывітальнымі словамі, у якім гаворыцца:

«Дарагі Яўген Іванавіч! Вашы сябры і калегі па лярэ горача, ад шырага сэрца віншуюць Вас, таленавітага пісьменніка, аднаго з актыўных дзеячаў фронту сатыры і гумару, галоўнага рэдактара выдавецтва «Юнацтва» з паўвекавым юбілеем і з Новым годам!

Вышэйшая журналісцкая адукацыя дазволіла Вам адрэзу выйсці на прэсдні край жыцця роднай Гомельшчыны, апынуцца ў самай яе глыбінцы. Праца ў рэдакцыях акцёрскай і ветнаўскай раённых газет, рэдактарам фабрычнай шматтыражкі памагла з першых крокаў журналісцкай дзейнасці насталіць сваё лярэ так, каб заявіць сябе і на міе літаратуры таленавітым апавядальнікам.

Далей была плённая рэдактарская праца на Гомельскай студыі тэлебачання, у газеце «Літаратура і мастацтва», намеснікам галоўнага рэдактара часопіса «Вожык», літаратурнага кансультанта ў Саюзе пісьменнікаў БССР. Камуністы даверылі Вам адказную пасаду сакратара партыйнага бюро, будучы на якой Вы раскірылі свае арганізатарскія здольнасці.

Наш сучаснік заўсёды ў цэнтры Вашай пісьменніцкай увагі, ён галоўны герой Вашых кніг апавяданняў «У дарогу».

«Сустрэча», «Перад Новым годам». Вы не абмінаеце і тое, што замінае яшчэ свецімаму чалавеку ў яго стваральнай дзейнасці. Цэлую галерэю каларытных характараў стварылі Вы ў гумарэсках і апавяданнях, якія складаюць змест зборнікаў «Не без таго...», «Бывай, кампанія!». Вы ўносіце свае адметныя фарбы і ў літаратуру для дзяцей, пра што сведчыць аповець «Змоўшчыкі». У кола Ваших творчых інтарэсаў уваходзяць пераклады са славацкай літаратуры.

Жадаем Вам, дарагі Яўген Іванавіч, доўгіх гадоў жыцця, моцнага здароўя, багатага творчага плёну!

Рэдакцыя штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» дала чаецца да гэтага віншавання.

Яўген КАРШУКОВ

А П А В Я Д А Н Н Е

Магу аўтарытэна сцвярджаць: клопатна адказаць на лісты пачаткоўцаў... Дасылаюць іх у рэдакцыю газеты і закаханыя юнакі, і ўмудронія жыццём старыя. Дасылаюць нямаля. Але я заўсёды з нейкім асаблівым хваляваннем садзіўся за рабочы стол і ўважліва ўчытваўся ў вершаваныя радкі — акуратныя, роўныя, дзе кожная літарка да літаркі, кожнае слоўка старанна выпісана прыгожым каліграфічным почыркам: як на выстаўку. Даводзілася разбіраць і іншыя лісты, надрапанія кволай, няздатнай да рознай пісаніны рукой — не літары, а сапраўдныя кручкі-іерогліфы, паспрабуй прачытаць... Ды я прызвычаўся і разбіраў са спрытам вучонага крыміналіста і такіх пісьменны, бо як інакш? Трэба ж абавязкова прачытаць ліст, унікнуць і даць шчырую параду, сказаць чалавеку спагадлівае слова. Хай той, хто хоць аднойчы адчуў у сваім сэрцы чароўную мелодыю песні і паспрабаваў перанесці яе на паперу, доўга абуджэнні пачуццяў. І хай не крыўдуе, калі першая спроба лярэ не трапіць на старонкі газеты: не ў тым справа...

Гісторыя ж гэтага верша пра каханне смяшыла ўсю рэдак-

цыю... Не першы раз я адпісваў аўтару, падрабязна разбіраў верш, падказваў, як выкарыстоўваць паэтычныя сродкі, падмацоўваючы свае заўвагі прыкладамі з класічнай паэзіі. Урэшце, я спрабаваў растлумачыць, што такое сапраўднае каханне і як трэба асцярожна, ашчадна пісаць пра яго. Але аўтар нічога не прымаў пад увагу. Пасля маіх адказаў ён нейкі час маўчаў. Потым зноў дасылаў той жа самы верш, мо толькі лепш перапісаны, пад якім стаяў нязменны подпіс: «Шафёр Падліпскі з вёскі Вялікі бор». Загадчыца аддзела пісьмаў, жанчына ўжо ў гадах, у якой усё, што датычылася кахання, выклікала саркастычную ўсмешку, урачыста клала мне на стол гэты ліст і насмешліва раіла:

— З'ездзілі б вы да гэтага закаханага, га? Хоць бы зірнулі на гэтага Падліпскага і яго мадонну... Вунь колькі страці ўклаў у свой верш: «Твае бачу вочы і ўдзень, і ўночы...»

Яна кпіла, непрыемна, сіпата смяялася, а мне было не да жартаў. Недарэчная настойлівасць Падліпскага абурала. Гэта ж ніводнага заўвагі не ўлічыў, ніводнага радка не напісаў... Ну, адказаў бы сумленна: лепш, чым напісаў, напісаць не

магу. Дык жа не, маўчыць, як вады ў рот набраў! Сапраўды, застаецца адно: як-небудзь завітаць да яго па дарозе ды перагаварыць...

У хуткім часе такі выпадак надарыўся: вяртаючыся з камандзіроўкі, я праязджаў якраз міма вёскі Вялікі бор: трыма хаткамі нечакана выглянула яна з-за лысага пагорка, які ўзвышаўся над шашой. Я спыніў машыну, папрасіў шафёра пачакаць, а сам заспаўшаўся ў вёску.

Зямля ўжо добра падмерзла. На вуліцы блішчэлі схопленыя лядком лужыны. На адной з іх — самай шырокай і доўгай — коўзаліся дзеці: звонкі смех і крыкі будзілі надвечаровую цішыню. Я прыпыніўся.

— Хлопцы, хто мне скажа, дзе жыве шафёр Падліпскі?

Ахвотнікаў адарвацца ад вясёлага занятку і паказаць хату Падліпскага не знайшлося, але нехта зчыліва крыкнуў:

— Вунь Косцік стаіць... У яго спытайце! Гэта яго бацька.

Толькі цяпер я заўважыў за нейкія тры крокі, ля гародчыка, цыбатую постаць падлетка ў чорным кашуку. Ён стаяў, самавіта заклаўшы назад рукі, і панура пазіраў на мяне...

— Бацькі няма дома, — нарэшце сказаў ён.

— А дзе ж твой бацька?

— Рамантуе машыну ля кузні.

— Дык, можа, ты мяне праядзеш, Косцік?

— Праваду...

Я падзякаваў і пайшоў следам за Косцікам — да чырвонага цаглянага будынка, які віднеўся на выгане. Па дарозе мне ўсё карцела загаварыць з маім правадніком: спытаў пра школу, пра бацьку, ды хлапчак не аказалася не надта гаваркім. Адказаў ён неахвотна, панура ўздыхаў ці ўвогуле адмоўчаўся. Ужо за некалькі крокаў да кузні я ўбачыў грузавік: ён вытыркнуўся з-за вугла будынка доўгім носам. Але шафёра ў кабінэ не было. Не заўважыў я яго і каля машыны.

— Тата, вылазь! — нечакана паклікаў хлопчык. — Тут да цябе прыйшлі...

— Хто?

Я здагадаўся зазірнуць пад машыну — адтуль тырчэлі ногі ў кірзавых ботах.

— Дзень добры, — павітаўся я. — Вы — Падліпскі?

— Я Падліпскі, — пачуўся з-пад машыны глухаваты голас. — Што, мо падвезці куды трэба?

— Ды не... У мяне іншая справа.

— Тады пачакайце трошкі...

— Пачакаю, пачакаю!

Ну, вось, зараз я яму ўсё вылажу. Хай не крыўдуе, хай не злуе — скажу праўду: вершы пісаць — не яечню смажыць!

І пакуль Падліпскі корпаўся пад машынай, стукіў гаечным ключом і нешта незадаволена бурчэў наконт старой тэхнікі, я па журналісцкай звычцы спрабаваў намалюваць сабе яго партрэт: пзуна, высокі дзяцюк, з якім-небудзь хударлявым аскетывым тварам і цяжкім нерухомым позіркам свінцова-шэрых вачэй. Такому палец у рот не кладзі! Вось вылезе з-пад машыны, усміхнецца з'едліва, калі даведаецца, з якой я мэтаю завітаў да яго,

а потым яшчэ спрачацца пачне...

І ўжо лаючы сябе за прыкору неабачлівасць, за пустую трату часу, я нервова хадзіў вакол грузавіка, прыдзірліва аглядаў яго і сярэдзіта зазначаў — не новы, з аблупленымі, паламанымі бартамі, з пагнутымі крыламі і дзверцамі кабінны, нібы хто наўмысна біў па іх кувалдай... Нацяглася машынка за сваё жыццё, што казачка! Не адну, відаць, «капіталку» прайшла... Але чаго можна чакаць ад такіх майстроў, як той, што зараз ляпае ключом пад машынай?

— Дык адкуль жа вы, што хочаце?

Падліпскі непрыкметна вылез з-пад машыны з супрацьлеглага боку і цяпер стаяў перад мною — зусім не такі, якім яго я ўяўляў: невысокі, кругленькі таўстунок. Тоўстым яго рабіла, відаць, ватоўка, на якую ён націгнуў чорны камбінезон. Ва ўсім абліччы шафёра не было і намёку на нейкую ваяўнічасць. І пазіраў на мяне пачціва, неват нясмела. Пачырванелы на морозе твар быў вельмі маладжавай, мо толькі частыя маршчыны на лбе ды глыбока запалыя вочы нагадвалі пра ўзрост. Малая шапка-аблавушка ледзьве трымалася на кучме чорных валасоў.

— З газеты да вас прыехаў, — сказаў я, спадзеючыся, што пасля гэтага кароткага паведамлення размова пачнецца і скончыцца вельмі хутка.

Але мае словы амаль не ўразілі Падліпскага: толькі здзіўлена варухнуліся густыя чорныя бровы ды засяціліся цікавасцю спакойныя вочы. І тады я спытаў адкрыта:

— Вы... пішаце вершы?

Падліпскі разгублена пакруціў галавой і, як мне падалося, не зусім упэўнена прамовіў:

— Не-е...

— Ну, а калі-небудзь... пісалі?

— Не, — паціснуў ён плячымі.

— Праўда, адзін вершык я напісаў... не хацеў вам казаць... Ды што тут хаваць — напісаў... У бальніцу, жонцы. Вельмі ж цяжка яна хварэла...

Твар Падліпскага перасмыкнула, як ад вострага болю. Ён адрэзу панік, адварнуўся. І нібы не мне, а камусьці іншаму, сказаў дрыготкім голасам:

— Цяпер вось удаху жывём, з сынам... Паўгода прайшло ўжо...

Апусціў галаву, замоўк. Відаць, думкі яго ў гэты момант былі далёка... Забыўся ён і на мяне, і на сапсаваны грузавік. Ды і я ўжо зразумеў усю недарэчнасць свайго візіту і наважыўся ціхенька пайсці, але Падліпскі зноў загаварыў:

— Жонцы тады верш вельмі спадабаўся... У газету раіла паслаць...

Нічога не кажучы, я асцярожна дастаў з кішэні паліто канверт з вершам, падаў Падліпскаму. Падліпскі пакруціў яго ў руках, атарпела, здзіўлена зірнуў на мяне, выняў лісток, разгарнуў. У тую ж хвіліну губы яго кранула ўсмешка, сумны твар пасвятлеў.

— Ну і хлопце, — усхвалявана прамовіў ён. — Гэта ж трэба... Ніколі б не падумаў... Дзе ён? Косцік! Косцік...

Але хлопчыка побач не было.

МУРМАНСКИ АЭРА-ПОРТ сустрэў шквалістым ветрам, заваею, цёмным небам палярнай ночы. Вечер, завеея не абмінулі і самога Мурманска, але па ўсім было відаць, што яны не перашкаджалі жыццю вялікага паўночнага горада — зіхачелі агні электрычнасці, асвятляючы вуліцы, будынкi, вітрыны сучасных універмагаў, універсамаў, на тратуарах было густа ад пешаходаў, адзін за адным праязджалі тралейбусы, аўтобусы, легкавыя машыны.

А далей была дарога на Манчагорск — таксама палярнай ноччу, асветленай толькі бялюткім снегам, што ляжаў наўзбоч. За акном праплывалі рэдкія ляскі, адзінокія яліны, сосны, хмызняк, дарогу перабегла рыжая лісіца, як маланка мільгануўшы ў святле фараў аўтобуса. І раптам нібы паўночнае ззянне загарэлася на гарызонце — так ярка адбілася на нізкіх хмарах святло горада Аленяга. Потым не раз звяртала ўвагу на яркасць электрычнага святла за палярным кругам — яно тут замяняла людзям сонца. І думалася: як жа тут без электрычнасці, у доўгай чарнаце палярнай ночы, у лютых халадах з веку ў век жылі абарыгены?..

У Манчагорск мяне прывяла цікавасць да бібліятэкі Барыса Іванавіча Пятроўскага, які працуе тут начальнікам каштарысна-дагаворнага аддзела Кольскага мантажнага ўпраўлення. І калі пазнаёмілася з гэтай бібліятэкаю, то пераказалася, што цікавасць да яе была не дарэмна, што варта было ехаць на край свету. Я ўжо не кажу пра багацце самых розных выданняў класікі, слоўнікаў, даведнікаў, літаратуры па мастацтве, якія запоўнілі ўсю двухпакаёвую кватэру Барыса Іванавіча — ён жыве сярод кніг, яны ў яго ўсюды, бо паліцы ад падлогі да столі не змяшчаюць усяго гэтага багацця, а збор цікавых выданняў працягваецца, любоў да кнігі з гадамі не зменшылася, можа, наадварот... Але найбольшую цікавасць уяўляе тут бібліятэка беларускай літаратуры.

— Вось, калі ласка, паглядзіце, — паказвае мне гаспадар акуратна пераплечены томік.

Я чытаю: Янка Купала. Адвечная песня ў XII праявах. Пецярбург, 1910.

Адгортваю вокладку і на тытуле бачу аўтограф, напісаны ў правым ражку дробным почыркам:

«Вельмі паважанаму прафесару п. Л. С. Севруку ў довад прызнання яго прац і думак, пакладзеных на карысць маці-Беларусі і яе нешчасліваму народу.

Ад шырага сэрца. Янка Купала. 25/VI 1910 года».

Я трымала ў руках кнігу з невядомым дасюль аўтографам Янкі Купала, напісаным чалавеку, працу якога ён лічыў карысна для Беларусі і беларускага народа...

А Барыс Іванавіч падаваў мне наступную кнігу. Гэта быў «Гуслар» Янкі Купала, выдадзены ў Пецярбурзе ў 1910 годзе. І зноў з аўтографам, прысвечаным таму самаму чалавеку.

«У знак вялікай пашаноты і паважаннем п. Леаніду Сафоніевічу Севруку, шчырым сэрцам праўдзіва адданы Янка Купала. Пецярбург 10/X 1910 г.»

У МІНІСТЭРСТВЕ КУЛЬТУРЫ БССР

На калегіі МК БССР разгледжана пытанне аб рэалізацыі прапановы і заўваг, выказаных на VII з'ездзе Беларускага тэатральнага аб'яднання, які адбыўся ў кастрычніку. У прынятай пастанове намечаныя захады, скіраваныя на палепшэнне вытворча-мастацкай ра-

боты тэатральна-відовішчых устаноў. Сярод задач, пастаўленых перад Упраўленнем тэатраў і музычных устаноў, іншымі службамі міністэрства, — павышэнне патрабавальнасці да ідэйна-мастацкага ўзроўню твораў для драматычных і музычных тэатраў, уда-

сканаленне сістэмы дзяржаўных заказаў, арганізацыі творчых семінараў і конкурсаў, актывізацыі творчых сувязей тэатраў рэспублікі з беларускімі аўтарамі, заахвочванне тэатраў, драматургаў і рэжысёраў за пастаноўку новых беларускіх п'ес, паляпшэнне прафесійнага

навування на акцёрскім і рэжысёрскім аддзяленнях БДТМі, правядзенне ў Мінску навукова-практычнай канферэнцыі па праблемах прафесійнага росту маладога акцёра; удасканаленне практыкі фарміравання творчых складаў тэатральных калектываў і канцэртных арганізацый, забеспячэнне сістэматычнай вучобы творчых кадраў усіх катэгорый і г. д.

І яшчэ быў зборнік Янкі Купалы з аўтографам — «Шляхам жыцця», выдадзены ў Пецярбурзе ў 1913 годзе.

«Яго міласці Леаніду Сафоніевічу Севруку на добрую памяць ад шчырага сэрца Янка Купала. СПб. 14/IV 1913 г.»

Гэта было адкрыццё, дасюль у Беларусі ніхто не ведаў такіх аўтографаў Янкі Купалы. Невядома было, і хто такі Севрук (па сучасных нормах беларускага правапісу, Сяўрук). Гаспадар бібліятэкі пра гэтага чалавека таксама меў звесткі вельмі прыблізныя — здаецца, батанік, а па аўтографам Янкі Купалы, дык прафесар... — Барыс Іванавіч, — спыталася я, — а як гэтыя кнігі да вас трапілі?

І гаспадар мне расказаў.

жа дзень пакіраваўся да яе на кватэру.

Што гэта была за кватэра? Як вам сказаць... Некалі, мусіць, Сяўрук жыў у даволі багатай кватэры, меў некалькі пакояў, а ўдаву, відаць, пацяснілі, як тады бывала, пакінулі ёй адзін пакой, але вялікі. Увесь гэты пакой быў застаўлены мэбляю, так застаўлены, што па пакоі трэба было прабірацца бачком.

Адчыніла мне гаспадыня шафу і пачала вымаць кнігі. Якія гэта былі кнігі! Я дрыжаў, прымаючы іх з рук удавы.

Наскладала яна перада мною цэлую гару. Узяць іх дарма мне і ў галаву не прыйшло, час тады быў нялёгка, ды ўдава і прапанавала тэя кнігі, можа, мяркуючы атрымаць за іх

паэма Тараса Шаўчэнкі «Качырына» ў перакладзе Ф. Чарнышэвіча пад рэдакцыяй Янкі Купалы, «Песні жалбы» Якуба Коласа, выдадзеныя ў Вільні ў 1910 годзе, «Тарас на Парнасе» Доўнара-Запольскага і Карскага «Белорусская Энеида наизнанку», «Кароткі катэхізм» на беларускай мове, зборнік «Беларускія песняры», куды ўвайшлі творы Мацея Бурчак і Дуніна-Марцінкевіча, «Вязанка» Янкі Лучыны, беларускія календары за 1911—1913 і 1915-ы гады з творамі Я. Купалы, Я. Коласа, Цёткі, Бядулі, Ядвігіна Ш., Г. Леўчыка, К. Буйло, Ц. Гартнага, К. Каганца, беларускія песеннікі, зборнікі казак, прыказак, зборнік песень з нотамі, сабраны А. Грыневічам.

Гэта зусім невялікая частачка з таго, што захоўваецца ў бібліятэцы Барыса Іванавіча.

З Манчагорска ў Мурманск вярталася кароткім шэрым паўночным днём. Ясна ўжо было, што трэба будзе ехаць у Ленінград, шукаць сляды Леаніда Сафоніевіча Севрука, каб даведацца пра чалавека, якога так шчыра паважаў Янка Купала, якому дарыў свае кнігі з аўтографамі.

І вось Ленінград, былы Пецярбург, дзе жыў, вучыўся Янка Купала, дзе выдаваў свае першыя кнігі.

Першы дзень маёй камандзіроўкі аказаўся вельмі няўдалым — у читальнай зале Дзяржаўнага гістарычнага архіва быў рамонт, у даведніках Публічнай бібліятэкі знайшла прозвішча Севрука, паўдня шукала пра яго падрабязныя звесткі, а калі знайшла, аказалася, што гэта не той Сяўрук, хаця ініцыялы і супалі.

У наступныя дні пайшло крышку лепей. У архіве далі месца ў кабінцеце за нейчым сталом, у бібліятэцы натрапіла на патрэбнага мне Севрука. І вось што высветлілася:

Леанід Сафоніевіч Сяўрук нарадзіўся 25 верасня 1867 года ў засценку Сорагава былога Бабруйскага павета. У 1885 годзе скончыў Слуцкую гімназію і ў тым жа годзе паступіў у Пецярбургскі ўніверсітэт на матэматычны разрад фізіка-матэматычнага факультэта. У 1887 годзе падаў прашэнне, каб з матэматычнага разрада яго перавялі на прыродазнаўчы. Пад час вучобы не раз звяртаўся да ўніверсітэцкага начальства з прашэннямі аб адмене платы за навучанне, аб аказанні матэрыяльнай дапамогі ў сувязі з вялікай беднасцю яго бацькоў, аб чым падаваў і даведкі з месца жыхарства.

У 1892 годзе скончыў прыродазнаўчае аддзяленне фізіка-матэматычнага факультэта Пецярбургскага ўніверсітэта. Далей працаваў выкладчыкам прыродазнаўства ў Пецярбургскім сіроцкім інстытуце (выхаваўчая і адукацыйная ўстанова для дзяўчатак — сірот былых высокіх чыноўнікаў і афіцэраў, удзельніц па нейкіх прычынах аказаліся ў беднасці і самі не маглі даць належных выхавання і адукацыі сваім дочкам). Прафесарам Л. С. Сяўрук не быў, даслужыўся толькі да чына памочніка інспектара класаў Санкт-Пецярбургскага сіроцкага інстытута. Прафесарамі ў знак павагі называлі ў той час і проста выкладчыкаў у навучальных установах. А Леанід Сафоніевіч меў і свае друкаваныя працы: «Методыка пачатковага курсу прыродазнаўства» (1902), «Пачатковы курс прыродазнаўства» (1902; потым некалькі разоў перавыдавалася), «Канспект на пачатковым курсе прыродазнаўства» (1909).

Лідзія АРАБЕІ

ДАРОГА ВЯЛА НА ПОЎНАЧ

НЕВЯДОМЫЯ АУТОГРАФЫ ПЕСНЯРА

— Гэта было ў Ленінградзе, у канцы дваццатых гадоў. Я вучыўся там на рабфаку тэхналагічнага інстытута, і, як беларус, энтузіяст беларускага культурнага руху, быў актыўным членам Беларускага Дома асветы ў Ленінградзе. Ведаецца, што такое Дом асветы ў Ленінградзе ў канцы дваццатых гадоў? Мусіць, не ведаецца. Размяшчаў ён на Фантанцы, 2, у былым багатым асабняку з шыкоўнаю мэбляю, люстрамі. Мы ў сваіх панашаных пінжачках ды ў світках, мусіць, не вельмі ўпісваліся ў тыя інтэр'еры, але нічога, нам тыя інтэр'еры не перашкаджалі.

Ну, збіраліся тут беларусы, якія жылі, вучыліся ў той час у Ленінградзе. Не хацелася адрывацца ад свайго народа, ад яго культуры. Існаваў тут драматычны гурток, якім кіраваў Міхаіл Якаўлевіч Грынблат, цяпер вядомы беларускі фалькларыст, этнограф. Існаваў і хор, была багатая бібліятэка. Запашалі лектараў самага рознага навуковага профілю, прыязджалі да нас Яўхім Карскі, акадэмік Дзяржавін, Леў Клейнбарт. Гэта каго памятаю. Частымі гасцямі былі ў нас і беларускія пісьменнікі, паэты. Прыязджалі Янка Купала і Якуб Колас, Цішка Гартны; з Цішкам Гартным у мяне нават была перапіска, захавалася адно яго пісьмо. Нашымі гасцямі бывалі Бядуля, Зарэчкі, Дудар, прыязджаў скульптар Азгур.

Я быў членам праўлення гэтага клуба. І вось аднойчы сяджу я ў кабінцеце за шыкоўным пісьмовым сталом, за якім некалі, можа, сядзеў які важны пецярбургскі чыноўнік, адчыняюцца дзверы і ўваходзіць маленькая сівая, інтэлігентнага выгляду, кабетка. Вітаецца і пачынае тлумачыць, што яна — удава прафесара Севрука, што дома ў яе, пасля смерці мужа, засталася шмат беларускіх кніг і яна не ведае, што з імі рабіць, можа, яны патрэбны каму-небудзь тут, у Беларускай Дому асветы...

А я тады ўжо вельмі любіў кнігі і была ў мяне мара — сабраць усё, што хоць калі-небудзь выдавалася па-беларуску. І, вядома, загарэўся ад такой прапановы ўдавы Севрука, запісаў яе адрас і ў той

якую капейку. Я таксама быў не Рафелер. Паглядзеў на тыя кнігі і кажу:

— Магу заплаціць вам за іх толькі вось такую суму...

Удава не таргавалася, хуценька згадзілася. Я сказаў, што пайду, вазьму грошы і чамадан...

Але і такой сумы, якую я прапанаваў удаве Севрука, у мяне не было. Што рабіць, дзе ўзяць грошы?

Выбег я з той кватэры і адразу на Сытны рынак. Скінуў з плячэй пінжак (бралася на лета) і — «Хто дасць болей?!». Не памятаю, за колькі прадаў, але прадаў, забег у інтэрнат, схпіў чамадан і — па кнігі Севрука. Напакаваў прэны чамадан ды яшчэ і пачак звязаў.

А ўдава выняла з шафы пакек, паказвае мне і гаворыць: — У мяне яшчэ вось гэта захавалася.

Глянуў я, а гэта ладны пакак пісем, перавязаных стужкаю. Пісьмы Янкі Купалы да Севрука.

Нясмела папрасіў у жанчыны: — Дык, можа, вы мне іх аддасце?..

Жанчына памулялася, яўна не ведаючы, як лепей зрабіць, потым уздыхнула:

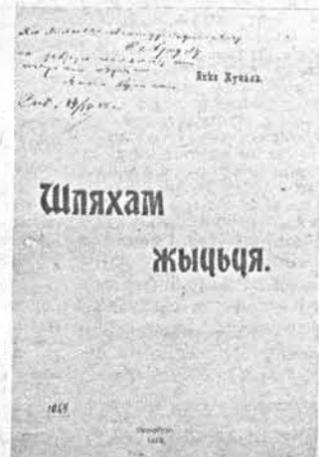
— Не, гэта, усё-такі, асабістая перапіска, мала што тут можа быць, мужу гэта, магчыма, было б непрыемна...

І паклала пісьмы назад у шафу. Сказала са шкадаваннем: — Мусіць, гэтыя пісьмы мне прыйдзеца знішчыць...

Я нічым не мог перашкодзіць такому намеру удавы. Мусіць, яна іх потым і знішчыла. А кнігі я забраў. З таго часу колькі вандрую па свеце — жыў у Беларусі, потым у Кіраве, цяпер вось у Манчагорску, а кнігі важу з сабою. На жаль, не ўсё захавалася...

Я з цікавасцю слухала апавяданне Барыса Іванавіча і пераглядала яго кнігі.

Былі тут і яшчэ зборнікі Янкі Купалы — «Сон на кургане», выдадзены ў Пецярбурзе ў 1912 годзе, «Жалейка» выданая 1908 года з аўтографам Браніслава Эпімах-Шыпілы Леаніду Міхайлавічу Паранянцу, першае выданне «Паўлінкі» з наіскам над кожным складам па ўсім тэксце — каб артысты правільна вымаўлялі словы,

3 ПАЭТЫЧНАГА СШЫТКА

Сяргей ЗАКОННИКАУ

Першы снег

А душа ўсё чагосьці чакала...
Адзіну летні дзень —
час уцех.

Лістапад адкружыў.
Ціха стала.
І тады лёс паслаў першы снег.
Снег ляціць урачыста,
спакойна

На маўклівых дрэвах, двары.
Засынаюць палі, рэчак поймы
І калядна святлеюць бары.
І душа яснай невымернай
Затрымцела, нічым не суняць.
Як хвалое ягоная вернасць,
Як бянтэжыць яго чысціня!
Снег ляціць,
вымятаючы крыўды,

Зайздрасць,
хцівасць і сыты спакой.

Чарнату замарозіў, акрыў ён
Белізнаю такой трапяткой.
Ён падаць прыклад мудрасці
хоча,

Нездарма з ім і сцюжа
прыйшла, —
Каб паўнелі цяплом

нашы вочы,
Каб паболела ў сэрцах цяпла.

І глядзіць на яго пільна горад,
Узіраецца вёска з-пад стрэх...
На зямлю, сваёй шчодрасцю
горды,

Абнаўленне нясе першы снег.
Новы год хутка людзі
прывецяць.

Не скупіцца на радасць зіма...
Снег ідзе.
І, здаецца, на свеце
Больш важнейшай падзеі няма.

Міхась КАЛАЧЫНСКІ

Пад Новы год

Буран сняжок
Ля хат і брам нясе,
Хвастом вільняючы,
Як белы кот.
Віжце зорны рой,
Ці ўсе сабраліся
Цябе прывеціць, Новы год.

Глыбее ноч.
Вачэй не мхурачы,
Сябры мае,
Згуртуецца цясней.
Дзяды Марозы
І Снягурачкі, —
У карагод: вам весці рэй.

Па даўняй звычцы
Узрушыць погулле
Скаванасць дум,
Гарэзлівасці смех,
І ўсіх падзей пражытых
Водгулле,
І мройных мар круты разбег.

Прыкіньце:
Шмат за год адужалі,
Хоць змовы плёў
Разбойніцтва вампір.
Паэты, слаўце
Песняў мужнаю
І дбайнасць рук, і бой за мір!

Грыміце, маршы,
Не азмрочыцца
Надзей святло
У нас на вяку.
Даль, як з гары, відна,
І хочацца
Падаць ёй дужую руку.

Саюз пісьменнікаў БССР
выказвае глыбокае спаку-
ванне пісьменніку Васілю
ЯКАВЕНКУ з прычыны на-
паткаўшага яго гора —
смерці брата Пятра.

НОВЫ РАДОК НА АФІШЫ

На афішах тэатра оперы і балета мы прывыклі бачыць назвы спектакляў: «Чыо-Чыо-сан», «Ціль Уленшпінгел», «Стварэнне свету», «Бахчысарайскі фантан»... Але нядаўна з'явілася выключэнне. На афішы Дзяржаўнага тэатра оперы і балета БССР значылася: «Канцэрт старадаўняй музыкі». Ён адбыўся 15 снежня. Пасля канцэрта наш карэспандэнт звярнуўся да галоўнага дырэктара тэатра Аляксандра Міхайлавіча Анісімава:

— У рэпертуары тэатра нямаю складаных твораў. Аркестру, безумоўна, хапае, як кажуць, работы і без камернага канцэрта...

— Гэта так, але сапраўднаму музыканту заўсёды ўласціва прага творчасці, глыбейшай сувязі з мастацтвам. А так званая «ямная музыка» — штотдзёная, неабходная праца — не можа поўнацю наталіць гэтую прагу. Вельмі патрэбна музыканту сустрача з іншай музыкай і, акрамя таго, не менш патрэбна сустрача з публікай твар у твар, бо гэтыя сустрачкі даюць падставу для росту вынаўчага майстэрства музыкантаў.

— А колькі такіх сустрачкі патрэбны публіцы? І хто, як вы лічыце, з'яўляецца слухачом такіх канцэртаў?

— Мы не абмяжоўваем кола сваіх слухачоў. Гэта шматлікія аматары камернай, старадаўняй музыкі і музыкі, якая рэдка вынаваецца: студэнты ці рабочыя, літаратары альбо музычныя дзеячы. Усіх аматараў запрашаюць на канцэрт афішы.

— Канцэрт аркестра тэатра першы ці раней былі аналагічныя камерныя вечары?

— Да гэтага былі толькі эпизодычныя спробы канцэртных выступленняў, а ўвогуле для аркестра ў цэлярашнім яго складзе гэта новае мерапрыемства. Праўда, у нас ёсць усё ж нейкі вопыт: аркестр запісаў на радыё камерную оперу «Служанка паненка», удзельнічаў у вечары старадаўняй опернай і балетнай музыкі.

Некаторыя аркестранты асобна выступалі ў канцэртах. Аднак камерны канцэрт усяго аркестра — першая спроба ў рэспубліцы. Такія мерапрыемствы праводзіліся ўжо ў тэатрах Ленінграда, Масквы, Вільнюса. Камерны аркестр Вільнянскага тэатра Саюза ССР пад кіраваннем Ю. Сіманова нават выступаў пазалетась у Мінску.

— У такіх канцэртах, відаць, ёсць свае асаблівасці...

— Безумоўна. Камерны канцэрт вымагае, напрыклад, і камернай абстаноўкі, і таму ў нас ён адбываўся не ў глядзельнай зале, а ў фая тэатра, якое на гэты час было падрыхтавана для выступлення. Дарэчы, сцена тады таксама не пуставала: на ёй у той час ішла падрыхтоўка прэм'еры оперы Рымскага-Корсакава «Снягурочка».

— А цяпер аркестр вернецца да сваёй асноўнай працы, да свайго жанру...

— Я б сказаў, не вернецца, а — будзе працягваць займацца сваёй працай. А вось да камерных канцэртаў мы, мусяць, будзем яшчэ вяртацца.

Думаем паказаць сваю першую канцэртную праграму ў іншых камерных залах Мінска: ДOME КІНО, Кансерваторыі, ДOME літаратара, а магчыма, і за межамі нашага горада.

Дарэчы, Аляксандр Міхайлавіч, наокоп гэтай першай праграмы — што б вы маглі вылучыць?

— Так, тут сапраўды ёсць што адзначыць! У першым аддзяленні выконвалася ўпершыню ў Мінску інтэрмецца Д. Чымарозы «Маэстра», дзе побач са сталымі беларускімі музыкантамі, народнымі артыстам рэспублікі Л. Гарэлікам, вядучымі салістамі аркестра І. Пляшкewічам, В. Тарашкевічам і іншымі выступаў малады саліст оперы В. Скарабегатаў. Была і ў другім аддзяленні прэм'ера ў Мінску: В. Моцарт, «Серапада для 4-х аркестраў». Выконваўся і Канцэрт для скрыпкі з аркестрам В. Моцарта. Свае магчымасці паказалі на гэтым вечары маладыя салісты Г. Лукомская і А. Правілаў.

Будзем рыхтаваць і новыя праграмы, бо ўпэўніліся, што аматары класічнай музыкі чакаюць такіх канцэртаў.

Гутарку правёў В. МАРТЫНЕНКА.

Наступны нумар штотыднёвіка «Літаратура і мастацтва» выйдзе 15 студзеня.

Інтэрв'ю ўзяла Л. КРУШЫНСКАЯ.

прыйялі ўдзел у пастаноўцы другога аддзялення праграмы, — Галіне Мяркулавай за яе рускі танец «Як ля нашых ля варот», Аляксандру Апанасенку за агністы «Ганак», Уладзіміру Курбету за «Жока» за цудоўную «Малдаўскую сюіту». Нездарма наша гастрольная праграма ў Францыі называлася «У сям'і адзінай». Гэта сапраўды так. Толькі шчырая самаадданая дружба народаў нашай краіны дапамагла беларускім артыстам з бяспрым вытрымаць выпрабаванне...

— А якія пастаноўкі ўваходзілі ў «Беларусь сінявокую»?

— Па-першае, работы нашых вядомых майстроў харэаграфіі: Сямёна Дрэчына, Яўгена Штопа, Віктара Цюрыва, а таксама новыя творы, пастаўленыя балетмайстрам Іванам Серыкавым, выпускніцай Мінскага інстытута культуры Вольгай Хаканавай (мы ўзялі да па-

ван Гог, за гэтымі гарадамі былі яшчэ Манпелье, Перпіньян. Словам, праехалі ўсё Міжземнае марское ўзбярэжжа да мяжы з Іспаніяй... — Але ж адкрыццё Дзён СССР у Францыі адбывалася ў Парыжы...

— Так, як і прадугледжвалася праграмай, у Парыж мы прыехалі толькі праз дваццаць дзён гастролі па гэтай краіне. Менавіта тады і адбылося ўрачыстае адкрыццё Дзён. Якое засталася ўражанне? Па-першае, паўтараю, вялікая цікавасць да савецкага мастацтва. Пра гэта сведчыла тая ўрачыстая атмасфера радасці і добразычлівасці, з якой нас сустракалі. Запомнілася перапоўненая канцэртная зала «Пліель» Парыжа (дарэчы, ўпершыню глядачам было дазволена сядзець на прыступках, бо зала, дзе мы выступалі, разлічана на тры з паловай тысячы месца, а жадаючых трапіць на канцэрт было значна больш).

Запомніліся гарачыя апладысменты, кветкі, натоўпы людзей, якія прагнулі аўтографу. Трэба сказаць, што ў час Дзён у Францыі працягвалася актыўны інтарэс да ўсяго савецкага. У многіх гарадах пасля нашых канцэртаў людзі проста ў фая зацікаваліся ў члены таварыства «Францыя — СССР» і набывалі турыстычныя пучкі ў нашу краіну... Вельмі радавала, што да нас прыходзілі прадстаўнікі Камуністычнай і Сацыялістычнай партыі Францыі, удзельнікі французскага Супраціўлення, якія па-сяброўску гутарылі з намі.

— Францыя — гэта яшчэ сусветна вядомыя помнікі архітэктуры і мастацтва...

— Несумненна! Хочацца сказаць пра вялікае шчасце далучэння да французскай культуры. Музей Гоі ў Кастры, дзе захоўваецца неўміручае «Капрычас»... Дом-музей Тулуз-Латрэка ў Альбі... Старожытныя саборы ў гатычным стылі з цудоўнымі вітражамі... Манмартр з плошчай мастакоў... Гранд-опера... Трыумфальная арка... Луўр... Старая Дама Парыжа — так называюць у Францыі Эйфелеву вежу... Цяжка выказаць усё гэта словамі!

— Мы вельмі рады, Генрых Аляксандравіч, што гастролі па Францыі нашага калектыву прайшлі паспяхова. У «Музычным прывітанні» з «Краіны блакітных ваць» (пад такім загалоўкам выйшла ў Ліёне газета «Матэн» з рэцэнзіяй на канцэртную праграму ансамбля) адзначалася, што «Дзяржаўны ансамбль танца БССР падарыў жыхарам горада

ПАРЫЖ, МАРСЕЛЬ, ЛІЁН...

— Гастролі Дзяржаўнага ансамбля танца БССР праходзілі ў час Дзён Савецкага Саюза ў Францыі...

— Так, і гонар прадстаўляць танцавальнае мастацтва нашай краіны выпаў на долю калектыву з Беларусі. Трэба сказаць, што паездка гэтая была нялёгкай, вельмі напружанай і адказнай. Увечце сабе, што за няпоўных сорок дзён гастролі мы (нас было 49 чалавек) праехалі на аўтобусе амаль дзесяць тысяч кіламетраў, далі трыццаць чатыры канцэрты ў двух аддзяленнях, на якіх пабывала больш чым трыццаць тысяч глядачоў. Да таго ж, цяжка было сказаць, як прыме нас французскі глядаць — з ім мы былі дасюль незнаёмы.

— Мяркуючы па прэсе, якую выклікала выступленне ансамбля ў Францыі, хваляванні вашы былі дарэмныя. Мне давялося пазнаёміцца з тым, што пісалі французскія газеты. Цытую вычэрпную газету «Мантань» з горада Клермон-Феран: «...Характэрныя рысы беларускага народнага танца: грацыёзнасць і лёгкасць — з аднаго боку, дынамічнасць і арыгінальнасць — з другога, былі ярка выражаны ў час канцэртаў, на якіх глядач адначасова захапляўся шалёным рытмам адных танцаў, лірычнай мяккасцю другіх, незвычайнай акрабачычнай смеласцю танцоўраў, якія праяталі быццам гаварылі кулі, багаццем нацыянальнасці і іх разнастайнасцю... Радасць танца, радасць жыцця перадалася і глядачам, якія апладыравалі і адначасова снавдзіравалі народныя мелодыі, якія вельмі добра адлюстроўваюць душу ўсяго народа».

— Сапраўды, нацыянальнасць у нас была цудоўная. У горадзе Ментоне нават быў такі выпадак. Прыйшла на канцэрт былая танцоўшчыца трупы Дзягілева мадам Безабрава, якая цяпер з'яўляецца дырэктарам Акадэміі танца ў Монтэ-Карла. Бясцонца гаварыла пра самабытнасць і прыгажосць нашых нацыянальнасцяў, пра іх багаццю вышыўку, непаўторнасць, а потым нават прапанавала купіць іх у нас...

— Кожны нацыянальнасць — гэта твор мастацтва. Хто працаваў над іх вырашэннем?

— Стварыць сцэнічны на-

цыянальнасць — справа вельмі нялёгкай, якая патрабуе вялікіх намаганняў. Спачатку нашы вядучыя мастакі па нацыянальнасці і Уладзімір Булганавы, Святлана Кошава і Галіна Юрэвіч распрацавалі эскізы, а потым камбінаты БТА і опернага тэатра выраблялі іх. Не буду гаварыць пра тое, колькі сіл і часу гэта нам наштавала: было створана каля чатырохсот арыгінальных нацыянальнасцяў.

— Генрых Аляксандравіч, вы расказвалі, што праграма, над якой вы працавалі амаль паўтара года, аб'яднала два канцэртныя аддзяленні: першае — «Беларусь сінявокая», у якой былі прадстаўлены нацыянальныя танцы рэспублікі. А другое?

— Мы доўга думалі над вырашэннем другога танца-

вальнага аддзялення, у якім па задуме павінна было быць адлюстравана харэаграфічнае мастацтва ўсіх народаў нашай шматнацыянальнай Радзімы. І спыніліся на такім варыянце: пайшлі па прынцыпе рэгіянальнасці. Напрыклад, рэгіён Прыбалтыкі прадстаўляла «Ошкардыліс», якую паставіў у нашым ансамблі літоўскі балетмайстар Альфрэдас Кандратавічус з «Летувы». Музыку да кампазіцыі і нацыянальнасці таксама літоўскія кампазітары і мастакі. А вось узбекскі «Андзіжанскі танец», які адлюстравана харантар сярэднеазіяцкай харэаграфіі, стварыла балетмайстар цудоўнага «Бахора» Насіба Мадрахіма-

станюні яе «Кіаху»), некалькі кампазіцый паставіў я...

— А цяпер, калі ласка, раскажыце пра гастрольныя маршруты, пра тое, што вас найбольш усхвалявала ўразіла.

— Першы горад у Францыі, з якім мы пазнаёміліся, была чароўная Ніца. Менавіта адсюль мы ездзілі на канцэрты ў іншыя гарады гэтага рэгіёна. А першы канцэрт далі ў Грасе, які называюць сталіцай французскай парфюмерыі. Дарэчы, нам пашанцавала: у гэтым горадзе — цудоўная тэатральная сцена. Наш першы канцэрт прайшоў цудоўна! Па сутнасці, рэакцыя глядачоў на першыя выступленні

беларускіх артыстаў былі менавіта тым барометрам, які паказаў нам, што публіка прыняла з удзячнасцю і добразычлівасцю мастацтва савецкай харэаграфічнай школы, што нашы трывогі — дарэмныя... Потым мы трапілі ў Ментон, Арль, дзе жыў і працаваў выдатны жывапісец

фестываль хараства, грацы і натуральнасці. І такіх водгукаў у прэсе было нямаля за час гастролі. Ад імя чытачоў «Ліма», усё прыхільнікаў мастацтва дазвольце павіншаваць вас і ўвесь ваш калектыв з Новым годам! Плёну вам!

Інтэрв'ю ўзяла Л. КРУШЫНСКАЯ.

Выступае Дзяржаўны ансамбль танца БССР.

Фота Уд. КРУКА.

ва, музыкае і мастацкае афармленне таксама ўзбекскіх майстроў. Урачысты вясельны танец «Картулі» (пастаноўка Іранлія Хмаладзе) быў прадстаўніком Каўказскага рэгіёна. Дарэчы, пастаноўку гэту мы ажыццявілі непасрэдна на Каўказе ў час гастролі ў Грузіі. Мы вельмі ўдзячны ўсім балетмайстрам краіны, якія

беларускіх артыстаў былі менавіта тым барометрам, які паказаў нам, што публіка прыняла з удзячнасцю і добразычлівасцю мастацтва савецкай харэаграфічнай школы, што нашы трывогі — дарэмныя... Потым мы трапілі ў Ментон, Арль, дзе жыў і працаваў выдатны жывапісец

беларускіх артыстаў былі менавіта тым барометрам, які паказаў нам, што публіка прыняла з удзячнасцю і добразычлівасцю мастацтва савецкай харэаграфічнай школы, што нашы трывогі — дарэмныя... Потым мы трапілі ў Ментон, Арль, дзе жыў і працаваў выдатны жывапісец

«Літаратура і искусство» — орган Міністэрства культуры і правлення Саюза пісателёў БССР, Мінск.

«ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА»

Выходзіць па пятніцах на шаснаццаці старонках.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.

Індэкс 63856 П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
АТ 06865 М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

Адрас рэдакцыі: 220600, ГСП, Мінск, вул. Захарава, 19.

ТЭЛЕФОНЫ: прыёмнай рэдакцыі — 33-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 33-25-25, адзнага сакратара — 33-19-85, аддзела публіцыстыкі — 33-19-65, аддзела прозы і паэзіі — 33-24-62, аддзела крытыкі і бібліяграфіі — 33-22-04, аддзела тэатра, кіно і музыкі — 33-21-53, аддзела выўленчага мастацтва — 33-22-04, аддзела культуры — 33-19-65, аддзела інфармацыі — 33-24-62, аддзела мастацкага афармлення і машынапіснага бюро — 33-44-04, фоталабараторыі — 33-24-62, выдавецтва — 23-52-85, бухгалтэрыі — 23-77-65, карэктарскай — 32-20-64.

Рэдакцыя прымае і разглядае празаічныя творы аб'ёмам не больш як друкаваны аркуш, артыкулы, нарысы — да 15 старонак, вершаваныя творы не больш як 100 радкоў. Матэрыялы прымаюцца на друкаваныя на машыны ў двух экзэмплярах. Рукпісаў рэдакцыя не вяртае.

Галоўны рэдактар Аляксей ЖУК.

Рэдакцыйная калегія:

Заір АЗГУР, Аляксей АСПЕНКА, Ефрасіння БОНДАРАВА, Барыс БУР'ЯН, Мікола ГІЛЬ [намеснік галоўнага рэдактара], Уладзімір ГНІЛАМЕДАУ, Канстанцін ГУБАРЭВІЧ, Васіль ІВАШЫН, Віктар КАВАЛЕНКА, Ігар ЛУЧАНОК, Уладзімір НЯФЕД, Нічыпар ПАШКЕВІЧ, Міхаіл САВІЦКІ, Барыс САЧАНКА, Язэп СЕМАЖОН, Юрый СЕМАНЯКА.

Адказны сакратар Пятро СУШКО.